

Dr. Marcell Mihály:

DIVATOS VILÁGSZEMLÉLETEK LÉLEKTANI BÍRÁLATA
A KATOLICIZMUS A XX. SZÁZADBAN
ERKÖLCS

VILÁGMEGÚJHODÁS tervei – a II. Vatikáni Zsinathoz

II. sorozat: Isten és ember (Általános bevezetés eléje olvasása szükséges: 1. kötet!)

101. kötet

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	2
Szerkesztői megjegyzések	4
A DIVATOS VILÁGSZEMLÉLETEK LÉLEKTANI BÍRÁLATA	4
A KATOLICIZMUS A XX. SZÁZADBAN	7
I. előadás: A katolikum lényege	7
II. előadás: Személyes nagy Isten	9
III. előadás: Krisztus	12
IV. előadás: Az Egyház	15
V. előadás: Az ember	18
VI. előadás: Az utolsó dolgok	21
VII. előadás: Isten az ember törvénye	25
VIII. előadás: Isten törvénye a szeretet	27
IX. előadás: Tiszta élet az ember törvénye	30
X. előadás: Erkölcs az ember törvénye	32
Összefoglalás	35
ERKÖLCS	35
A KATOLIKUS ERKÖLCSTAN FŐBB KÉRDÉSEINEK FELDOLGOZÁSA	35
A/ Alapkérdések	35
1. beszéd: Az ember célja	35
2. beszéd: Az erkölcs mibenléte	36
3. beszéd: A törvény általában	36
4. beszéd: Humilis competo legis et transgressio legis	36
5. beszéd: Az örök törvény	36
6. beszéd: A kinyilatkoztatott törvény	37
7. beszéd: Az egyházi és állami törvények	37
8. beszéd: A szabadakarat	37
9. beszéd: Az emberi cselekedetek	38
10. beszéd: A lelkiismeret	38
11. beszéd: A lelkiismeret fajtái	38
12. beszéd: A lelkiismeret jegyei	38
14. beszéd:	39
15. beszéd: A sarkalatos erények	39
16. beszéd: A bűnök	40
17. beszéd: A hét főbűn	40
18. beszéd: Az idegen bűnök	40
19. beszéd: A Szentlélek elleni bűnök	40
20. beszéd: Az egyházi büntetések	40
B/ Részletes kérdések	40
DOGMATIKAI ÉS ERKÖLCSI beszédsorozatok	40
A/ Dogmatikai beszédsorozatok	40
I. A kinyilatkoztatás	40
II. Az Isten	41
III. Az ember	41
IV. A megváltás	42
V. A Szentlélekről	42
VI. A kegyelemről	42
VII. A kegyelem eszközei	42
VIII. Az Egyházzól	43
IX. Az utolsó dolgokról	43
B/ Erkölcsi beszédsorozatok	43
I. Dogmata fidei et dogmata moralia	43
II. Az erkölcsiség és a cselekvések erkölcsisége	43

III. A lelkiismeret.....	43
IV. Az erények.....	43
V. A bűnök.....	43
VI. A gátló és emelő tényezők.....	43
VII. Az örök cél.....	43
VIII. A heteronómia és az autonómia.....	43
IX. A pozitív és negatív erkölcs.....	43
X. A krisztusi erkölcs.....	43
JOG ÉS ERKÖLCS.....	43
„Az Igazság és a Jog”.....	43
VILÁGMEGÚJHODÁS:.....	54
(Szerkesztői megjegyzés:.....	55
Alaptervezet.....	55
I. hozzászólás.....	58
II. hozzászólás(ból).....	60
III. hozzászólás.....	61
IV. hozzászólás.....	61
V. hozzászólás(ból).....	66
VI. hozzászólás.....	67
VII. hozzászólás(ból).....	68
VIII. hozzászólás.....	72

Szerkesztői megjegyzések

„Az Igehirdetés Lexikona” című nagy mű egészére vonatkozó szükséges megjegyzések az **általános bevezetésben** találhatóak.

*

A **II. sorozat**: „Isten és ember” tematikájának és sorrendiségének tervezete csupán „témagyűjtésként” maradt fenn kézirat-töredékekben.

*

Az egyes nagyobb egységek részben a háborús időkben pusztulást szenvedtek, részben a szerző életéből már nem futotta teljes-, illetve kidolgozásra.

*

Így a meglévő részek és részletek az eredeti elgondolástól eltérő csoportosításban, összevonásban és címmel jelennek meg ebben a sorozatban. Kivételt képező témakörök, eredeti címmel és közel teljes kidolgozottsággal: az Oltáriszentség, Jézus Szent Szíve, Május Királynője.

* * *

A DIVATOS VILÁGSZEMLÉLETEK LÉLEKTANI BÍRÁLATA (1935, felolvasva a Pszichológiai Társaságban)

Bev.: A tények az okok kutatását és az értékek elbírálását igénylik. Az emberi közösségben **szerteszét hullámoznak a világszemléleti állásfoglalások**; természetes követelmény tehát, hogy a lélektani búvárkodásokkal eredetük után nyomozzunk és értéküket a divatos közkeletűséggel szemben **a való nivóra szállítsuk**. Erre a munkára, illetve ennek megkísérlésére vállalkozik a jelen próbálkozás. – Az egész fejtegetésben – két elhatárolt területen – külön foglalkozunk a divatos szemléletek mibenlétével és lélektani okaival, a második részt pedig a **bírálatnak** szenteljük.

1. A divatos világszemléletek egyrészt fennhangon hirdetett **ítélkezések**, másrészt **beállások** és végül **életélések**. Az első jórészt intellektuális elmélet, a második odafordulás, a harmadik pedig teljesen pozitív életberendezés. Amíg a gondolat csupán néhány embernek vagy tudósnak magánvilága vagy kutatása, addig alig egyéb, mint pusztá hang. Amikor azonban szétszivárog a családba, az iskolába és a társadalom intézményeibe, akkor már eleven erő, amely utakat jelöl. Ha azután az egyes ember életében is átütő érvényt keres, akkor életéléssé alakul. Ameddig hang, addig **akadémikum**, amikor odahajlás, akkor **motorikum**, mikor pedig életet irányító, akkor **vitale**.

Világnézeti állásfoglalásokkal az élet egész széles területén találkozunk. Van ebben a **testi életre vonatkozó** (biológikum), **tudományos** felfogást érintő (scientificum), van **erkölcsi** (etikum), van **társadalmi** életet közelítő (sociale), van benne **metafizikát súroló** (religiosum) és végül a **természetfeletti** életet igénylő (supernaturale). Ezek a megkülönböztetések a való életben egybefolyva jelennek meg, de a divatos világszemléletek – hogy ne mondjam **felületszemléletek** – az élet egyik vagy másik szintjét közvetlenül érintik. Nagyon természetes, hogy – és ezt már itt is ki kell emelnem – ezek a felfogások akkor éreztetik hatásukat, ha **jelszószerűen** indulnak hódító útra és magukhoz idomítják az intézményeket és az egyének lelkét is. – Az igazság így állítható elénk: az elméletből gyakorlati élet lesz.

Az ember **testi életére** vonatkozó divatos világszemlélet egyikének jellegzetes, de már régi keletű jelszava: mens sana in corpore sano. Kicseng a böles elmélet tisztult felfogása, amely a testnek eszköz jellegét erősen hangoztatja. De már a modernebbnek nevezett és az anyagelvűséggel, továbbá geocentrikus immanenciával átítatott világszemléletben a test vagy a hedonisztikus élet eszköze, vagy egyszerű öncélként jelenik meg. „Az élet élvezet!”... „Minden percnél leszakítsd virágát!...” „Életörömelettartalom”... És ilyen hozzájuk hasonló megállapítások, amelyek a felületes embert igen könnyen

magukkal ragadják.

A **tudományos** élet beláthatatlanul széles belsejében egyenesen elsorolhatatlan a világszemléleti, ellentételnél ellentétebb megállapítások sora. Az egész világ (makrokozmosz), az ember (mikrokozmosz) a kérdések hatalmas áramlatát veti fel, és az **eredet**, a **fejlődés**, az **életcél** vonatkozásaiban a lehető legmegosztottabb irányú állásfoglalások érvényesülnek. A mai világban már kevésbé divatos az evolúciónak jelszószerű hirdetése, de annál közkedveltebb a deista köntösbe öltöztetett és nemtörődömséget hirdető életfelfogásoknak hirdetése.

A **művészi élet** területén a reális életformák visszaadása helyett az „egyéni meglátás”, a „formák variációja”, az „anyagszerűség érvényretörése”, a „l' art pour l' art” függetlenségre törése, a kötött formák merevségétől függetlenítő ütem, dallam, versalak egészen a jazz-band és érthetetlen hangegyveleg, szöfűzés mélypontjáiig nehezedik. – Az **erkölcs** vonalán az isteni heteronómia helyett emberi autonómia a domináns hang. Divatos, kedvelt, mert minden irányú hedonizmusnak kétszárnyra nyitja a kaput. Az **egyéni** ember helyét elfoglalja a – kollektív ember. **Marxék** elsüllyesztik az egyedet, hogy boldogítsák az **emberiséget**. A morál részleges területén jelszó lett a nudizmus, amely a Freud féle pszichoanalízis preventív módozatában véli feltalálni a tudományos megalapozást. Az erkölcs-pedagógia részén a jelszó: a **coeducatio**, a **nemi felvilágosítás** és a **nyomasztó elnyomástól való függetlenítés**. Az egész emberiség szociális vonatkozásában háttérbe vonul a lélekdinamikát adó **charitas** és helyét elfoglalja a kérlelhetetlen **osztályharc** hirdetése. Mégpedig olyan végletbe torkolló módon, hogy végül is **Lenin**-féle kommunista életfelfogás lesz gyakorlati életformává. –

A társadalmi életet érintő területen mozog a politikai élet is, amely a népfenség elve után a diktatórikus **duce-Führer** mentalitást termelte ki. – A vallás területén pedig világszemléleti jelszó lett: „a vallás magánügy”, „a vallás a papság dolga”, „a vallás az érzélem vibrációja” és a „túlfűtött lelkek hisztérikus életigénylése”...; vagy más ezekhez hasonló felületes ítélezés, hogy a teljesen egyszerű hangokat ne is említsem.

Ha mármost azt a kérdést vetjük fel, hogy mi az oka ezeknek a lappangón terjedő felfogásoknak, akkor a következőket tudjuk megállapítani.

Az emberi természetnek felfogó módjához tartozik, hogy a **külső megismerésen** indul meg a valóságos és elmélyített ismeret. A tény az, hogy a hallott és felületesen látott vagy átfutóan tanult benyomás igen hamarosan arra hangol, hogy egyszerű **receptív** lényekké legyünk, kik felfogunk, magunkba zárunk és később hangszóróként kiabálunk. – A felszín természetével jár azután az is, hogy a dolgokon és történéseken azonnal meglátjuk a hiányt, de nem vesszük észre a komponáló, összefűző kapcsolatokat. Kissé furcsán hangzik, de az élet mégis azt igazolja, hogy a felületesebb ember csak szertebont és a mélyebb lélek szintetizál. Ez nem a tudós szent analízisének lebecsülése, hanem az élet nagy kapcsolatát észre nem vevő ember eljárásának elítélése. A további okok magában az emberi természetben rejtőzködnek. Az emberben sok van a tehetetlenségből, a felszínes hivalkodó önteltségből és végül a könnyű örömhajhászás készségéből. Az első az anyag inerciáján indul. Valami tehetetlenség, inaktív elhajlás és ellankadás gyakori az ember életében. Az igazi elmélyedésre, az ítéletalkotás előtanulmányozásához nagy munka szükséges. Erre nehezen vállalkozik a „tömeg”, melynek heraldikus jelképe a kolbász és a nemes kádár. Ez a „vegetatív élet” a maga természetes lendületével folyik anélkül, hogy ahhoz a lélek erőfeszítése, lemondása, munkája kellene. Ezért szívesen hallja és veszi mások **divatos világszemléleti ítélezését** és gramofonszerűen ismétli és követi! De ugyancsak megvan bennük az a hiúságon épülő és a látszatra törő lelkiület is, hogy őket is modern, intelligens embernek tartsák. A komoly ítélezéshez szükséges lélektartalom híján a felületesen fecsegők táborához szegődik. Beszél, hogy őt is tudósnak, újszerűnek és szellemesnek tartsák. Mindezeknél mélyebben jár azonban az az ok, amely így fejezhető ki: hajlunk a könnyebb és ösztönösen élvezetesebb felé! **Prohászka** sokszor ismételte: megtagadom a **credot**, hogy ne kelljen követnem a decalogust! Azoktól idézte, akik látszólag elméletien hittagadók, de gyávák annak bevallására, hogy a gyakorlat nehézsége kényszeríti őket az elméleti lazítás elfogadására. És igaz ez a megállapítás: az ember nem szívesen hallja a nagy lemondást hirdető életfelfogást. A **crux** nem az alsóbbrendű lelkiület életszimbóluma. Az embernyi ember az Éden-kertet keresi; csak a felsőbbrendű ember találja fenségesnek a kereszt misztériumát.

2. Ha szabad összefoglalnom az eddigieket, akkor azt mondanám: íme a divatos világszemlélet ténye és általánosan egybefogottan a belső lélektani okok sorozata. De ez a teregetés még maga is a dolgok lényegét alig érinti és csupán az eredetre mutatható reá, de a divatos világszemlélet hatásának belső átformáló erejéről keveset tár elénk. A baj nem ott van, hogy tudomásul veszünk nagyhangú kije-

lentéseket, hanem a tömegszuggesztió behatásához hasonlóan egyszerű helóták leszünk. **Ez a belső átformálás már lélektani folyamat. Ezt kell bírálókat tárgyává tennünk.**

Vegyünk csak például egyet a sok közül. A szexuális élet területén jelszóvá lesz a pszichoanalízisnek panáceaaként való hirdetése. Az egész mozgalomnak az alapja P. **Janet** nevéhez fűződik, akinek lélektani megfigyeléseit S. **Freud** élmény-elméletté szélesítette. Benne részletként szerepel a pedagógiai terápiát hirdető pszichoanalízis, de rendkívül kényes és izgató területet érintő kérdései mellett hamarosan közzéadva lett; és nem mondhatnók, hogy a legtudományosabb területen. Engem most nem érdekel a **Freud**-féle elmélet valóságos értékelése; nem tagadom, hogy sok igen nagy értékű megfigyelésre hívta fel a figyelmet. De igenis reá akarok arra mutatni, hogy közkeletűsége annak a nem legnemesebb indulathullámnak köszönhető, amely érzéki életáramlással ömleszt el a túlfeszült idegzetű embertestvéreket. Maga a tudományos kutatás, vagy egy-két valóságos megállapítás nagy tiszteletre méltó; a tudósok és nevelők hálásak is ezekért az útmutatásokért. Azt azonban nem lehet tagadni, hogy a mai túlzóan szélesedő érdeklődés átlépte a tudományos kutatás zárt területét. – Azt is meg tudjuk mutatni, hogyan és miképpen szerezte nagy és döntő erejét. A szexuális küzdés harcait élő serdülő világ örömmel hallja a „gátlások alóli felszabadulás” megváltó ígét. Quam volumus, cresimus libenter! Szíves vendég az a tudós, aki a küzdő élet helyett az élvezeteket habzsolni akaró testnek tudományos tételekkel adja meg a „place”-t. Ha pedig az erkölcsi kötelekektől felszabadult szenvedély gát nélkül tobzódhat az ösztönös élvezetekben, akkor még szívesebben adja magát az elméleti igenlők hangos hangszórójává. Ezért van az, hogy ma már a családok zárt szentélyében is elég divatos a pszichoanalízis preventívnek és terapikusnak nevezett „felszabadítása” vagy a „traumák feltárása”. Nem tudok elzárkózni annak a kemény igazságnak a hangoztatásától: mindez pedig azok élete, akik keveset gondolkodnak...

És ha végigvennők a fent említett divatos világszemléleti tételek bármelyikét, akkor megállapíthatnók, hogy egyik a másik után omlik össze, ha tüzetes és részleges vizsgálat alá vetnők. Nem szabad feledni, hogy **az élet meglazításának tétele mindig „ave”-val üdvözölt a tömegember előtt!**

De vizsgálódásunk akkor lesz szélesen terülő, ha kérdéssé tesszük a divatos világszemléletek egyéni és általános kihatását is. Mit eredményez ez a felületes hallás, beállás és életelés? Maga a felsorakoztatás mutatja az eredményt: **átalakítja az egyéneket és a társadalom életét.** Mégpedig nem az eszmények szerint – **in melius**, hanem a hangos jelszavak szerint – **in peius**. A felületes behódolás mindig hiba; a szellemi és lelki ellanyhulás pedig életenergiák enerválása. A divatos világszemlélet terjesztésében elemi hiba a felelőtlen élet-átalakítás, amelynek következményei beláthatatlanok. A kevésbé kultúrált lelkek egész természetesen találják, hogy mások után menjenek. A nagyhangú beszédek magukkal ragadnak, de nyomukban felszabadult szenvedélyek örvényekbe húznak. A látszólagosan elméleti geocentrikus és immancenciát hirdető világszemlélet nem marad elméleti **akadémikum**, hanem magával ragadja az élet egész komplexumát. Az ember következtetéseket von le és azok teljesítésében **éli ki** életét. A metafizika világától elszakított ember sivárnak találja a földet; kevésnek a termelt értékeit; homályosnak a nagyvilágot; céltalannak a kikezdéseket; haszontalannak, mulandónak az eredményeket, és nem marad más hátra, mint a mindent eltüntető **mors** imperator. Sokan kérdezik, kik és hogyan felelősek a fiatal és erőtlenségek összeroppanásáért? Bourget felel merészen a kérdésre, midőn „A tanítvány”-ban azt mondja: **„a mester”**. Ki az élet iskolájának nagy mestere? A katedra bölcsességéből kiszivárgó és gyermekded emberlelket sorvasztóan érintő világszemléleti bölcsesség. Nagyon természetes, hogy ez nem mindig és nem azonnal ível ilyen mélységekig. De a kisebb életomlások is legtöbb esetben a felelőtlen tanításokból magyarázhatók.

Az egyéni életbeállítások és életelések azonban csak keretei az igazi és mélyen ható káros eredményeknek. A divatnak megfigyelhető természete, hogy gyorsan szerteterjeng. A divatos világszemlélet is ugyanezt az utat járja. Mellé szegődnek az élet hírharangjai és nyomukba sereglik a tömegek értelmetlen csapata. Az igazi baj tehát az, hogy a tömegek hangján keresztül **közvéleményként** lépnek fel. Követelik, hogy behódoljanak azok is, akik gondolkodó fejjel és felelősségteljes lélekkel távol esnek tőle. Az ilyen szellemi nyomás olyan erővel fekszi meg a **társadalmi életet**, hogy az intézményeket is áthatja és átítatja miazmás levegőjük. A „panem et circenses” lehetett római kiáltás, de hangja most is felsikolt az erkölcsi nihilizmus felé örvénylő emberhordák szenvedő ajkán. Honnét ez a félelmetes jajiáltás? Abból a szellemi infernóból, amelybe az élet realitásától és ideáljaitól megfosztott embereket taszította az erkölcsöt lazító divatos világszemlélet. Nem egyeseket, hanem egész tömegeket. Olyanokat, akik vakon követték azoknak útmutatását, akik felelősség nélkül dobták a köztudatba az emberi életet lebecsülő elméleteiket.

Ez a felelősségnélküliség olyan kemény ítéletet érdemel, hogy szinte tetemre hívja az életgyilkosok névtelen vagy dicsfényes csoportját. Ha tehát valaki a divatos világszemléletek lélektani bírálatát akarja adni, az nem mehet el e mellett a rettenetes pusztítás mellett, amelyet az ilyen világrakürtölések okoznak! **Az élet maga, az alsóbb szintjára szorított élet emeli fel tiltó szavát és követeli felelőségteljes ítélkezés hangjait.** A divatos, de káros világszemléletek megindítása lehet a tudomány tóglájába kapaszkodók védekezése, de végeredményben a gyengébb tehetségű és mélyebb ítélkezésre nem alkalmas tömegek megrontása. Ezért kell „állj”-t kiáltani – **az élet nevében!** Talán nem is stílszerűtlen átfordítani a vizsgálódást és azt igényelni, hogy **elmélyülő lelkek nyúljanak az élet nagy kérdéseihöz és azok kiáltsák a lelkiismeret szavait a tömegek felé.** Annyival is inkább, mert a komoly és nagy tudós nem a külső sikerekre, hanem a döntő eredményekre tör. Az életet a csendes munkás szolgálja, a dobbal vert zaj elrettenti a tudomány és művészet Múzsáit. Helyettük pedig a démonok és furiák seregét ébresztgetik, akik emberlelkek megtörésén fáradoznak. Amint megfizethetetlen kincs a tudós, az égnek ajándéka a kutató elmélyedés, úgy ihletett lélek legyen az, aki a szellemi munka vívmányait a köztudatba viszi. Nagy baj volna, ha a felületesen gondolkodók kínálnák silány áruikat az élet nagy piacán. Ez a munka volna az, amely divatossá teremtene a felszínes világszemléletet és kerítőként vonzaná büvökörébe az újságharsonát váró gyenge tömeget. A tudósnak éreznie kell, hogy elhivatott munkás, de tudnia kell azt is, hogy az emberek életélését „inponderabile” behatások determinálják. Ha ezek belőle áradnak ki, akkor a nyomában rakodó életért őt illeti a felelősség. A mélyen járó tudós lehet életnívót emelő, de a felszínen mozgó csak egyszerű jelszavakat termelő. Vezető gondolata lehet minden tudósnak: **veritas liberabit nos!** Keresve kereshetjük az élet rejtélyeit, de az életkövetkezményeket maradéknélküli, végiggondoló kutató vegye azt a merészséget, hogy kutatásainak eredményeit **belékiáltsa** a világba. Az igazi tudós a nagy világ kultúráját emeli, feszülő muzsikájával az **életszintjének emelésének** lépcsőzetén dolgozik, erőfeszítéseinek nyomán tisztultabb lesz az emberek életformája. Ezeket a nagy szellemeket igénylik azok, akik a divatossá vált világszemléletek értéklenségét megállapítják.

Bef.: Mi is azt várjuk az igazi tudósoktól, és **gondolkodó elmélyedést, komoly mérlegelést – embertestvéreinktől!**

* * *

A KATOLICIZMUS A XX. SZÁZADBAN (Szabadegyetemi előadásorozat, 1942. II-IV. hóban)

I. előadás: A katolikum lényege

Bevezetés: Vajon ebben a nehéz világban ez a fogalom: katolikum helyet találhat-e? Lehet-e beszélni ma katolikumról? Ez a kérdés: hogyan lehet megkeresni a katolikum **belső értékeit**, hogy ennek alapján annak **abszolút** jellegét lássuk és **kihatását** észleljük?

A napokban egy kolostorban jártam, ahol a nagy teremben a főfalon Krisztus Keresztje függött, vele szemben pedig a dominikánus rend címere, egy szó: „Veritas”. – Két címer, melyek közül az első az egyetemes kereszténység evangéliumi címere, a második az Evangéliumot követő atyák köteletségét jelző szava. – Íme a művész a legfőbb helyre Krisztus heraldikai jelvényét, ezzel szembe emberek feladatát verte, hirdetvén, hogy ami szent és igazi, azért kultúrélet harcát kell megvívni. E rendnek munkájához a skolasztikus filozófia kidolgozása, bölcséleti kérdések megvilágítása tartozik. Harcot indít az igazság világáért. Az áll az ember elé: az embernek, mikor az élet értékét keresi, olyan szent heraldikai formát kell megtalálnia, melynek követésére rádobni tudja egész életét. A **Kereszt** az egyetemes kereszténység címere, a „**Veritas**” az egyetemesen dolgozó tömeg köteleessége. Hogyan találok a szimbólum egyetemében a kereszténység alap gondolatát és rám vonatkozó dinamikai értékét? Ezt keresni – a feladat. Megmaradt érték-e valóban és érvényesül-e az életben?

Ha a katolikum az evangéliumi Mester heraldikai formában jelentkező értéktömege, rádöbben az ember, hogy a XX. században éppúgy, mint 2000 év előtt, életet formáló kihatása van. A vizsgálódásnak olyan útját kell követni, hogy megtalálni tudjuk a **tárgyi, statikai értékeit** és leleplezni a **dinamikai hatásokat**, melyek az életre vonatkoztatva feladatot hirdetnek és a munka köteleességét hirdetik. A végső konklúziót ebben az igazságban úgy találok: a kereszténység alapvilága Isten és ember viszonyát tárgyalja és e viszony teljességét keresi. Alaptételek szerint építjük fel a kérdéseket, az egyetemes

kereszténység épületét és tagjainak köteleességét.

Mikor valaminek igazi értékét vizsgálom, lehet azt **szemléleti**, vagy **elmélyedő, tudományos** módon tenni. Mikor a katolikum, a depositum fidei, előttünk áll, lehet azt szemlélni: felületesebb **szemlélet** módján és elmélyedő **kutatás** útján. Mikor elemezni akarom, mi a katolikum **statikai** és **dinamikai** értéke, keresem 1/**látszat** szerint és 2/ valóságos **kielemezés** útján, mit találok? Az életnek és igazságnak önnön belső erejéből döntő hatása van, és az igazság beállítása nyomán valamire hajlik az ember. Nemcsak abban áll az állásfoglalás, hogy harcokat vívunk, hanem az álláspont rögzítése, annak állandó hangsúlyozása szükséges, és azt követeli a katolikum. A világszemlélet sok területén feltűnő különböző álláspontot látva nem vitát kezdünk, hanem a helyes mellé állítjuk egész életünket.

Ha **külső szemlélet** alapján kutatom a kereszténységet, annak **külső járuléka**i tűnnek fel. Ilyenek először: az Egyház teljességében mint **hatalmi egység** jelenik meg. Látom, hogy a világnak hatalmi tömbjével van dolgom. Olyan nagy tömeg, mely politikai szempontból is erőt és hatalmat képviselő tényező. Hatalmat prezentál – ez külső járuléka. Másodszor: az Egyház **hatalmi faktor**, egyházi és világi területen álló, hatalmat képviselő és hatalomra törő faktor. – A legördülő szikla önsúlyánál fogva mind gyorsabban zuhan. Mennyivel több az a szikla, az Egyház, mely fölfelé akar törni! Sziszifuszra gondolok, aki folyton megújuló munkával akarja a sziklát felfelé tolni. IV. Henrik, VII. Gergely pápa harcok fölbresztésével politikai hatalomra törő egyéniségek, akiknek érvényesülés a céljuk. A harmadik: az Egyház **Krisztus Evangéliumát hordozza**. Sokan azt állítják, hogy a feudális világ gazdasági maradványa. Látok hatalmat és vagyont és könnyen tűnik fel az a gondolat, hogy a katolicizmus a régi világ várrendszere, ahol védik, ami régi birtokállomány. Sose látom, hogy vár falát törni akarnák, hogy betüremeljék a nép erejét. Az Egyház világa abban jelentkezik, hogy elrétégezni akarja az emberket, a papságot mint magasabb rendűt elfogadja. Olyan **világot rendező hatalom**, mely az elsímító rétegeződést végzi.

Ha az Egyháznak **belső életéből sugárzó tevékenységét** nézzük, liturgiájában, imaéletében, szertartásaiban, áldozatában, énekében, művészetében, vallási szertartásaiban, – olyannak látjuk, hogy van, ami a lényeghez tartozik, de a lényeg vetülete. Hogy milyen formákat applikál az életben jelentkezésénél – ez csak vetület. A tartalomhoz közeljutás a lényeg. Ha az emberek díszes, pompóz külsőjében túl-előkelő, leereszkedni nem akaró akciót látnak, – ez csak vetület. Az, ha valaki nehéz kérdésben a kis jelenségeket akarja lényegtelennek találni, – ez a belső érték vetülete. A léleknek van gravitációja Isten felé, ezt egy szent hely szimbolizálja, és ez a szent hely az Isten háza.

Külső szemléletben történelem útján próbáljuk keresni: az egyetemes kereszténységnek van-e olyan arculata, melynek a lepergett húsz századon keresztül azonos a vonása, vagy idővel mássá vedlik? Van-e örök érvényű tulajdonsága, vagy az idők folyamán más és más jellegzetességei mutatkoznak? Felületszemlélet szerint ez az evolúció miatt álló életgondolat-egység más-más formában jelentkezik. A katolicizmusnak van Istentől adott jegye, mely mindig kiverődik arcára. Mást mutat természetesen az első Egyházközösség az apostolok korában, mint ma. A tanítás közlése és csengése nem volt ugyanaz akkor, mint ma. Ki kellett emelkednie az első diaszpórák világból, Péter látomása nyomán, Pál beszédei, Lukács, Márk írásai után az Evangéliumnak csodás világában kell megjelenie. Pál az Areopágon hirdeti Istent, tud szembeállni a pogánysággal és áttörni a pogány istenek falán. Szerephez jut a belső gondolat is, hogyan gondolkodnak Istenről? Az igazságokat forrongó munkák előzték. Nem forradalom ez, hanem fejlődő világgal állunk szemben. – A tulipán gumójában benne van az egész virág. De hiába vágom ketté, nem találok, mert csak vitaliter van ott. A vitális erő a lényeg, és várakozni kell, míg kibontakozik.

A kereszténységnek a népvándorlás törzseivel harcot kellett vívnia, azért tűnik úgy fel, hogy a pogányság világában a klasszikus bölcsélettel, annak immorális világával szembemegy. Áll az, hogy az igazság erejével úgy tudja értékeit prezentálni, hogy magához húzza a klasszikus gondolkodók világát. – Krisztus a lelki szegényeké, a föld egyszerű népéé, ezeken keresztül nyúlt az emberiség után. Őket emelte először Magához, azután jöttek a bölcsék. A renaissance az emberszépséget az eszmeszépséggel szembehelyezte. A lélek szépsége nem látható, csak lassú megismerés után lehet még a csúnya külső alatt is a szép lélek vonásait felfedezni. – Van persze a kereszténységben is elesettségek és lecsúszások. A kor lelke megrázta. Azt jelzik, hogy az Egyházban kiverődnek olyan jelek is, melyek túl emberiek és siralmasak. Átalakulásában vannak olyan tulajdonságai, amelyek: változó – mutabile. De van benne **absolutum, aeternum, divinum**, -ezek a tárgyi értékei.

1. Látszat szerinti vizsgálatánál eljutunk olyan tulajdonságokhoz, melyek közel vannak a lényeghez. Krisztusról problémaként robbant ki a kérdés, hogy a legtokéletesebb ember-e, vagy tényleg Is-

tennek Fia? – Hol van az életfolyam lüktető ereje, mely a mozgást indítja? – Látszat szerint a kereszténység **statikai értékeit** így próbáljuk megtalálni.

a) **Dinamikum.** A pogány tudomány azt hirdette, hogy az emberiségnek szellemi narkotikum szükséges, hogy köztük rendet tartsanak. Ezért próbálnak különböző vallási módszereket, hogy féken tartsák az embereket. Szerintük a kereszténység szükséges, hogy **féken tartsa az emberiséget**. De ha ez nem volna más, mint injekció, akkor Dante-val fölé írhatnám: *Lasciate ogni speranza!* Az élet nagy döntő erejét ilyen kicsinek látni csak felületlátással lehet.

b) A másik gondolat már szebb, amit Amerikában közmondásként ismernek, hogy **három nagy hatalom van**: a katolikus Egyház, American Oil Company, American Pacific Railway Company. – Az első a szellem, a második a morális erő, a harmadik a szállítási hatalom. És érdekes, hogy az élet belső hatalmát a katolikum képviseli ott, ahol 130 millió ember közül alig 18-20 millió a katolikus.

c) A katolikum főnséges esztétikai, szellemi fölény, – esztétikai, morális szépségek, szebb formák keresése. Aki a szépet szereti, az tovább megy: ami szép, az igényem. – Ebből kinő hatalmas belső élet, mely a **religiosum morale**-t keresi. Ami látszat, külsőség, azt otthagyja és azt keresi, hol a központja a mindenségnek. Amint a gömbnek minden pontja determinált és minden pontját a középpont szabályozza, a kereszténység egyeteme is meg akarja találni belső központját.

2. Vajon **elmélyedő kutatással** miben találjuk **belső lényegét** és miben értékeit?

a) **Statikailag** a kereszténység lényeges részei: **α) Personalitás**, a személyiség. – **β) Divinitas Christi**, Krisztus Istensége. – **γ) Istenhez**, Krisztushoz az **Egyházon** keresztül jutunk. – **δ) Az ember megszentelése** és az Isten – fiúság magaslatára emelése a **kegyelem** által. – **ε) Az utolsó dolgok.** – A katolikum első tétele: **α) A világ Istennek személyes munkája.** – **β) Az ember személyes teremtménye** Istennek. – **γ) Az ember személye az isteni Gondviselés tárgya.** – **δ) Isten az ember örök célja.** – **ε) Isten mint teremtő Atya** áll mellettem. – A kérdés abszolút értékét nézve alapprincípium: **α) A személyes Isten**, az Ősök, amit általánosan Gondviselésnek mondanak, mi Isten-Atyánk Személyével nevezünk és erre berendezzük egész életünket. – **β) Krisztus Istenségének** kérdése. Döntő jelentőségű tétel, hogy Krisztus nem egy az emberek közt, hanem az **egy Isten Fia**. – Strindberg a legtökéletesebb embernek tartja, akit beállít a Pantheonba a világ nagyjai közé. De Krisztus a Pantheonban akkor fog megjelenni, ha onnan a többi mind kivonul. A katolikumnak annyira integráns része ez a kis yotta, az „i” betű, hogy ezen áll, vagy bukik: homoizius, vagy homozius: – **egy az emberek közül**, vagy **Istenember**, – ez oszlopa a katolikumnak. – **γ) Az ember Isten felé az Egyházon** keresztül megy. Az örök életét olyan tekintély irányítja, mely meg nem alkuvó igazságokat hirdet. – **δ) Az ember Isten kegyelme** nélkül életteljességet elérni nem tud. A kegyelem annyira megemeli, hogy istenivé teszi. Olyan megemelés hoz, hogy életszintjét mind magasabbra hozza. – **ε) Az utolsó dolgok** az élet kifejlesztésének, Isten igazságosságának és az ember kifejlődésének örök kérdéseiről szólnak. Tengelygondolata kemény, következetesen viszi életét. Az az ereje, hogy alku tárgyát nem alkothatja.

b) És hol van az igazi **dinamizmus?** – **α) A kereszténység metafizikum**, természetfölötti, szupernaturális. A világ az ember otthona, Isten háza, de nagyobbak tudja a világindító hatalmat. Szupernaturális bizonyosság, hogy Istenhez joga van. Ez tudja fölemelni a világ fölé az embert. Istenhez van jogod! Követheted Istent a Teremtő ígérete nyomán, részese lehetsz az isteni természetnek. – **β) Isten revelációja erkölcsi törvény kéréhetetlenségét** hirdeti. A tízparancsolatban cseng törvénye, mely mindenkor kötelező. Az emberélet nem elméletben törik meg, hanem erőfeszítésekben teljesül ki. – **γ) Természetes és természetfölötti élet kapcsolata**, a **szeretet** törvényének mindent átható gondolata a kereszténység dinamizmusa, mellyel csodás módon törtet az örök Szeretet felé. A főparancs: „Szeresd Uradat, Istenedet!” és „Szeresd felebarátodat!” (Mt 22,37 és 40). – Nem vagyok katolikus, ha ezt nem élem. Ezt úgy kell értelmezni, hogy megtagadjak mindent, ami ezzel ellenkezik, mert a szeretet törvényének abszolút értéke van. Krisztus vallása **szeretet és igazság**, ezt harsonázni kell. A krisztusi Egyháznak egy köteléke van, egy abszolút értéke: a szeretet.

Befejezésül leszögezzük: Amit valóságos **statikai értéknek** ismernek, azt **dinamikával** megvalósítom.

II. előadás: Személyes nagy Isten

Bevezetés: Minden vallás központja ez a tétel: **van Isten**, és Isten felé tör az ember. Nem csak a katolikus vallás alaptézise ez, hanem egyetemes, minden emberé is. Minden lélek gravitációval tör az

Örök és Végtelen keresésére. A világ nagy periféria, és ebből tör a közép felé minden lény. Az Istenkeresés nem elszigetelt dolog, hanem emberéletemet összefogó nagy közösség. Olyanformán nézem az embert mint nagy világban a kis világot, – mindezt úgy látom, mint részét valaminek, és az egésznek keresésére indulok.

Istent keresik a metafizikusok, a bölcselek és teozófusok; a különböző vallások hittel keresik, az egésznek értelmét keresik. Az élet központja felé törés minden vallásé, de a teológus tulajdona ezeknél is több, az élet értelmének keresése mögötte rejtőzik.

Ha azt nézzük, Istennel hol és hogyan találkozunk, találunk isteneket – politeizmus –: emberi tulajdonságokkal bírókat, sőt veszekedő isteneket is a görög és római **mitológiában**. – Később a különböző filozófiákban Isten úgy jelenik meg mint **őserő, őslét**. Ezek nem merítik ki a lét teljességét, hanem ködbe burkolják az élet útjárását. Találjuk az **egyetlen igaz Istent** az Ószövetségtől kezdve, és létét a kereszténység mint egy, igaz Istent állítja be. Ezt az őshitbe gyökerezett Lét kérdését próbálják a későbbi korok, de főleg a XX. század elvizenyősíteni.

A kereszténység az Isten fogalmát négy ősi vonallal jelzi és mint abszolút értéket – ingathatatlant és változhatatlant – állítja hívei elé. 4 pontot keresünk, amely négy jegy állítja elé az Isten fogalmát.

1. Kéznevelő módszerrel kínálkozik a Káté tétele, ahogy mi is tanultuk: „Isten önmagától való szellemi lény, mennynek és földnek Ura”. – Ez a meghatározás a bölcsnek a legtökéletesebben fejezi ki Isten fogalmát, de gyermek előtt teljesen érthetetlen. Sokkal inkább megérti, ahogy ma tanulják: „Isten a legtökéletesebb szellemi lény, a mi mennyei Atyánk”. – Ősibb elgondolás az: Isten ősi Lény, teljesség és Abszolútum, a tökéletesség hordozója. Őt fosztó fogalommal illetni nem lehet, csak szuperlatívussal megközelíteni. Egyetlen a bűn, ami nincs meg Benne, de a bűn annyi, mint nem-lét. – **Önmagától való legtökéletesebb Lény, Akit megközelíteni próbálunk természet útján és természetfölöttiség útján. A XX. században a teozófusok nem az ész útján közelítik meg az Istent, hanem megérik Őt a tisztán látók, és ezek közlik a többivel. Spiritiszták azok, akik Isten létének, lényének megközelítését úgy képzelik, hogy a Végtelent mediális közlések vagy megsejtések útján közelítik meg. A médiumok különleges lelkiállapotban, transzban nyerik ezeket a megérezéseket és közlik a többiekkel. Ez az ember fél attól, hogy értelmi erők útján, kemény következetességgel arra jut, hogy az ősválóság, a Lét maga a Való. Értelmi törtségében túlzás jelentkezik, nem lehet meggyőzni.**

A tridentinum dogmatikai tételnek hirdeti, hogy Istent nem lehet értelemmel megközelíteni. – Anyagi világ fölött más világrénd áll, ez a fogalom **Létként** áll előttem. Belső, külső értékeiről igazságot vonok le, ezeket az igazságokat az igazságok rendjébe helyezem. Ha mint teremtményt, művet nézem, a létbe lép az Abszolútum-tól függve, mint relatívum követelődik és visz a valóság ősi okához. Isten világában a **szellemisség** abszolút jegy, ez onnan látszik, hogy vannak fölfogó szellemek. És mivel nem lehet kisebb, akitől jöttünk, mint akik vagyunk, Isten szellemissége személyiségének lényegét alkotja. Isten létét – ha ösködnek vagy őslétnek nevezi is – mindenki akceptálja. Az már határkérdés, milyen formát fogad el, ha Isten személyiségéről van szó. Isten az, **Aki** mindig **tesz** és **Akivel nem történhet semmi**. Isten az alanyiség, a mindenbírás, a hatalom, az önbírás nagyszerűsége. – Az alanyiségra önmagunkban is példát látunk: **én**, aki cselekszik. Az **én** olyan nagy, hogy emberi mivoltát hirdeti. – A világ teremtése tudás és akarás, az isteni Személy létében pihenő állomány. Minden belőle és önmagából van.

2. Isten belső életének dogmatikai precizítása: egy Isten van három személyben. Ez a Trinitas kérdése. – **Egy Isten**, mint alany, – **három személy** az állítmány. Egynek belső természete, lényege, Istensége 3 személyben jelentkezik. Ami isteni, ősi erőben, lényegben mint létvaló él, 3 személyben éli életét. – Szent Ágostonról szól a legenda: egyszer a tengerparton járva a Szentháromság kérdésén gondolkodott. Ott látott egy gyermeket, aki a tenger vizét egy vödörrel merte egy gödörbe. Megkérdezte tőle, mit csinálsz? Azt felelte: át akarom merni a tengert. De hiszen ez lehetetlen – mondta a szent. – Inkább lehet ezt, mint megérteni, amin te gondolkodol – felelte a gyermek. – Itt csak megközelítési lehetőség kínálkozik. Isten belső élete, értelmének ereje, a szeretet belső világa olyan személyiséget képvisel, hol a személyek belső elszigeteltség nélkül élnek. Ez a vitalitás. Ősi valóság a Trinitas. Amint az ember relatív viszonylatot mond máshoz, Isten 3 Személye is viszonylatban van egymáshoz. Az Ige és a Szeretet az Atyával az egységes Isten életét éli. Ami a kinyilatkoztatásból Isten szavaként cseng, azt a tekintély előtt hódolva hallgatja az ember. – Hogy az Isten lényege 3 Személyben éli életét, ez nem érthetetlen az ember előtt. Mikor az egyetlen Egység Isten-tanát elének állítjuk, Isten lényének dogmatikai tényét ismerni kell. – Isten abszolútum, ennek revelált tényét nem tartja meg nem érthetőnek az ember. Egész életünk – a kis és nagy világ – kapcsolat, viszonylagosság alap-

ján áll.

Minden származik, egymáshoz viszonyt mond, – eredetben, célban, időben. Nincs elszigeteltség, az élet úgy van konstruálva, hogy mindent egy nagy teljességbe – eredetre és jövőre nézve –, kapcsolatokba fog. Isten egysége 3 személyes viszonylatot mond.

3. Isten kifelé való jelentkezésében a nagy és kis világ teremője. Deus creator. A kereszténység, ha Istenhez jut, Istenből nézi a világot. Nem fölfelé, tovább tekint, az Egészből nézi a részt, a Legtökéletesebből a tökéletlent. Abszolútumból a relativumot. Mindennek értelmét az Egészen találja meg. – Ha egy almagerezdnet mutatok, mindenkinek önkénytelenül az egész alma képe jelenik meg. Nem lehet megérteni az almagerezdnet az egész fogalma nélkül, nem a világot **Abszolútum** nélkül. Ez az ész ősi lendülete. Isten az Őslét, minden Valóság, – csak így tudja az ember megmagyarázni a világot. Nagy világnak és kis világnak létezése az Ősvalóság **teremtő ténye**. Nem ösköd volt, amint azok a tudósok hirdetik, akik Isten teremtő tényét akarják kiirtani. Isten a **nemlétből** teremtette a világot. A **Minden-től** lett a valami. A **Minden** teremtő ténye a valami. A **Minden** teremtő erejéből kilépő világ célját nem lehet megtalálni Istenen kívül. A **Mindennek** nincs szüksége semmire. Az ember nem azért teremtett, hogy megismertesse magát, tiszteletet kapjon, hanem Isten teremtette **Önmagáért**. A **Minden** célját nem lehet Önmagán kívül megtalálni. A világ azért van, hogy az ember a világon keresztül meglássa Istent és Hozzá jusson. Ez a relatív célja. Abszolút célja az ember életének Isten dicsőítése. Az Istent dicsőíti létével, azzal, hogy **van**, értéket képvisel és ezzel Isten dicsőségét hirdeti. Önmagunk szempontjából a világ Isten vetülete. Minden részében tökéletességet látok. A tökéletes része a teljes Tökéletességnek.

Mi a boldogság? Megmondja a Szentírás a világ teremtésénél: „Látta Isten, hogy jó...” (1Móz. 2,31). A jóság abban áll, hogy a világnak Istentől teremtett rendje szolgálja tárgyilag és alányilag emberen keresztül Isten dicséretét. És ha ez igaz, elmondhatom: „Jó nekünk itt lenni...” De, mondaná valaki: ebben a nehéz, zivataros világban hogy lehet azt mondani, hogy jó? A világ szenvedése, nyomorúsága a Mester Keresztjében kap megvilágítást.

Nagypéntek után húsvét vasárnap jön, – ezt meghirdeti. Minden szenvedést, bajt, fájdalmat áldozathozás vonalán lehet csak megérteni, a Mester élete szerint. Boldogság az, hogy ebben áldozatos élet jelentkezik, és a Mester példája úgy tanít, hogy az élet nagypéntekét húsvét vasárnap követi. Az Egyház tanítása, hogy az egyetemes földi élet az örök világok egyetemében nyer megvilágítást. Önfeláldozás küzdelme az élet tökéletesítésének eszköze. A mártíremlékekre gondolok. Szt. Ignác püspököt 107-ben a keresztényüldezők oroszlánok közé vetették. Hívei imádkoztak megmeneküléséért, de ő így szól: miért nem örülök, hogy mint Krisztus gabonája, az oroszlánok fogaival öröltessem? Ez a szent az élet vonalát és öröklét kapcsolatát egyben látja. Nem lehet másképp érteni: az Atyához akar fűzni minden szenvedés. Az életnek minden áldozata, baja, keresztje fájdalmán keresztül önéletem tisztulása megy végbe. – Ottokár püspök mondta: a Teremtő lába nyomán virágok teremnek, és ahol emberek járnak, összetapossák. – Ha az ember áldozatosan tud járni, ki tudja kerülni a virágokat.

4. Isten a gondviselő, vagyis a nagy és kis világot **céljába segíti**. Ez nem azt jelenti, hogy dédelgető a Gondviselés. Célbajutás annyit tesz, hogy szenvedés, kereszt, halál van, és mégis Gondviselés van. Célbajuttatás az Isten gondolata. Ez annyit tesz, az ember élete akárhogy indul, fejlődés útján kiteljesülésre tör. Léttökéletesség fokozata szerint a Gondviselésből több illeti a magasabb skálájú embert, mint az anyagit, mert azzal az isteni jóság érintkezik. – Hogyan gondolkodunk magunkról és világegyeteméről, ha ezt látjuk? **Célbasesegít** az életnek emelése abban, ami lényegéhez tartozik, hogy földi élet után, földi életen keresztül Istenhez térjen. Ebben segít Isten! Benne van szenvedés, könny, ima, meghallgatás. Isten mindent, ami érték, belekalkulál, belejátszik. – Mikor a tulipán hajtásnak indul, szirombaszökésénél közrejátsszik föld, sár, zivatar, napsugár, – előtte áll mindez, és csodás erővel kivonja, amire szüksége van. És ha mellette nő egy kis ibolya, az is kiválasztja, ami az övé. És lesz belőle ibolya és nem más. Egybejátsszik minden, az egybejátsszás benne van Isten tervében. A megoldást úgy tudja megtalálni az ember, ha életteljesülését belekombinálja. Itt a földön nem lehet megoldani az életet. Tökéletességre törés, kegyelem útján célbajutás annyi, mint Isten Atyánk gondviselése. Ebből azt a konklúziót lehet levonni: Isten a mi Atyánk annyit tesz, hogy Isten a világ Ura és a mi mennyei Atyánk. Lénytani erejét félretéve, dinamikáját elénk állítja.

Befejezés: A kereszténység első nagy értéke **Isten léte**, a **Szentháromság** belső élete, Isten **teremtő** ténye, Isten a mi **gondviselő** Atyánk. Ez azt a gondolatot ébreszti: nem vagytok árvái a világnak! – Mit értek azzal, ha Istennek lét-, belső élet-, teremtő- és gondviselő valóját elénk rajzoljátok? Megoldani ezt a kérdést, ez az életnek teológiai kérdése. Nem semmi a világ, az életnek megértése, élet

célbajutása. Az értelem erőit kell felhasználni ennek kutatására, igazság megismerésére, lelkünk gazdagítására. Élet megvilágítására kell törni, Isten tervei szerint kell élni. Minden rejtély végponton idevezet, és ezt megfejtve életcéltalálás adódik. – Próbáltuk széthúzni a világ fátyolát. Ez olyan akció, hol egyet vettünk észre: Isten láthatatlan világának nagyszerűségét az ember életének fönsége úgy vette körül, hogy az egész emberiség lelke egy himnuszt énekel: szent, szent, szent a seregek Ura Istene!

III. előadás: Krisztus

Bevezetés: Hogyan tanít a katolikus Egyház Krisztus Személyéről? Hogyan áll Krisztus személyisége előttünk? Itt 3 tétel adódik: 1/ **Krisztus a Messiás**, 2/ **Krisztus Istenember**, 3/ **Krisztus az élet eszménye**. – Ezt keressük, hogy kialakuljon egy egységes kép előttünk Krisztus arcéléről.

Múltkor kirajzolódott előttünk Isten mindenhatóságának alakja, most előttünk Krisztus nagy életakciója, életdrámája folyik. Róma alapítása, a 749. évtől egy 33-ban záródó életszakasz pereg le előttünk, melyből Betlehem, Golgota és arimateai József kertjének sziklasírbából elhengerített kő emelkedik ki és három tény: születés, halál, feltámadás szignál. Ebben az életdrámában van megindulás és isteni befejezés, – van tragikus áldozat és van befejezés diadalmas feltámadás dicsőségében.

Élettörténés mögött az keresendő, hogy aki életdrámáját így játszotta le, és akin nemzete ilyen kegyetlenséget követett el, abban milyen életvonásokat talál az ember? – Keresve események történéseit, az emmauszi tanítványokat kövessük. Ismerték a Mestert, előttük pergett le élete, hallgatták tanítását, előttük fejezte be életét. Arról beszélnek, amik történtek, – hogy halála óta elmúlt három nap és nem történt semmi. Az Írásban azt olvasták: „Bontsátok le a templomot, én harmadnapra fölépítem azt” (Jn 2,19). ...Ekkor egy idegen csatlakozott hozzájuk és kérte őket: „Miről társalogtok itt az úton?” (Lk 24,17). És mondák a tanítványok: „Te vagy az egyetlen idegen Jeruzsálemben, aki nem tudja, mi történt ott ezekben a napokban?” (Lk 24,18). – És elmondták neki. ...„Erre ő így szólt: „Ti oktanok, milyen nehezen hiszitek mindazt, amit a próféták jövendöltek! Hát nem ezeket kellett elszenvednie a Messiásnak, hogy bemehessen dicsőségébe?” (Lk 24,25-26). „Aztán Mózesen kezdve valamennyi prófétánál megmagyarázta, ami az Írásokban róla szól” (Lk 24,27)... „Közben odaértek a faluhoz... Maradj velünk, kérték, mert esteledik...” Betért tehát, hogy velük maradjon. Mikor asztalhoz ültek, kenyeret vett kezébe, megáldotta, megtörte és odanyújtotta nekik. Erre... fölismerték. De ő eltűnt előlük. „Ugye lángolt a szívünk... mikor útközben beszélt hozzánk és kifejtette az Írásokat?” (Lk 24,28-32).

Amint a tanítványok lelke előtt a Mester, mint ködben, bizonytalan útítárásként jelent meg, az ember lelke előtt is ködbe húz Személye, és kérdik: ki az? Ködben áll és keressük: ki vagy, Uram, ki szólsz? Vonásokat, értékeket, köznapi ember fölött álló kvalitásokat talál, melyekkel lénytanilag fölségesen emelkedik emberek fölé. – Dél-Amerikában, Chile határán Krisztusnak 45 m magas szobor alakja emelkedik. Nálunk is útszélen, tэрőkön kereszt formájában állítja a nép Krisztus képét. Mintha azt hirdetné, Krisztus személyiségét többnek kell tudni, mint amit emberekről átlagban ismernek.

Ha szembenézünk, kicsoda a Galileai, az Egyház feleletével megrajzolva Krisztus képét e három arcvonást kapjuk:

1. Krisztus az emberiség részére ígért Messiás. – Egyik legkeményebb arcvonalrajzolás ez, mert az ember csodálatos odahajlással keres megváltót. Egyetemes tendencia, hogy mindenütt keresnek és találnak megváltót. Egyetemes történelem mutatja, hogy az emberek az élet nagy küzdelmeit érzik, szenvedések nyomát viselik és az élet fergetegéből emelkedni akarnak. Ez humanum, emberi vonás. A Megváltó hitét a legkevesebb ember vette tagadásba. Az emberiség nem kielégült, kiteljesült. Sok benne a gyarlóság, gyengeség, bűn, anyagiasság, – ezt érzi mindenki. Ebből menekülni, szellemibb életet kezdeni univerzális igény. A Galileai a próféták jövendölései nyomán abban a családban, az általuk jelzett helyen, próféták hirdette időben lép az emberiség felé. Két történés központjában áll: **emberileg** földön, ahol él, családban jelenik meg, van nemzete, hazája, nyelve, – de van **metafizikai** múltja, bele ágyazva a végtelenbe, – mint ember **isteni Személyben** jelenik meg. Ennek a krisztusi életnek megváltó jelentősége mit hoz? Úgy lehet felé közelíteni, ha az élet útkeresése, fényigénylése erőt, megemeltetést vár, mely belső erők felszabadulásában jelentkezik. – Ránk vonatkoztatva Krisztus élete az a tényt sorozat, hol tanítás és halál lényege Isten gondolatának közlése. Istennel szemben áldozat, az embernek pedig Istenhez fűzés. Az egész gondolat ebből indul: **ember számára földre szállt az ég, hogy az embert földről égbe emelje.** – Megharangozzák e gondolatok azt a tudatot: neked örök világokhoz közöd van, – több vagy, mint az egész világ, – te Isten rokona vagy! – Ha isteni kegyelem megemelésével emberi természet átisteniesítését nézem: te isteni természet részese vagy! –

Belekapcsolódik életedbe a kérdés: más vétkéért én bűnhődöm, más hal meg és én tudok kegyelmet nyerni? Olyan kérdés ez, mely megoldásra ott talál, hogy minden eseménysorban más a kezdet, mint a folytatás. Láncsorban az első szem nem láncszem, hanem horog, amelynek ereje minden szemben megvan. A többi szem csupán kapcsolódik ahhoz. – Ember **vétke** Krisztus **megváltásának** kezdetét jelenti. Az első **beköszöntés**, a második **életmegemelés** Isten szeretete folytán, az ember cselekvését és megemelését mutatja. Az életnek lélektani tulajdonsága, hogy minden cselekedet kifelétörés, melyben az embernek döntő szava van. De az égből áramlik isteni segítség, mely olyan hatalmat biztosít, hogy világos látás, erős akarat kegyelmét veszi. Szemhálóját eltépi Isten kegyelme, a lemondás edzi, az Istentől földreszálló belső erő az embert megemeli a tudatra: önmagam váltom meg magamat. – A megváltott életdráma Krisztushoz vezet: önfeláldozás az emberben, földi igénnyel szemben, örök igény felé erőfeszítés. Nem lehet megnyugodni abban, hogy föld férgei vagyunk, akik táplálkoznak, vegetálnak. Igényeskedőbb a föld gyermeke: Isten Atyánk elsőszülöttjei vagyunk! Ez erőfeszítésre képesíti a lelket, és az Istentől teremtett ember természetes életét megváltás kegyelmével magasabb skálára emeli a Mindenható. Az ember így életlendülettel követi a Krisztus Személyében jelenő Megváltót.

2. Krisztus Istenember: ez annyit tesz, hogy **emberi** természete testben és lélekben, **isteni** természete a második isteni Személyben jelentkezik, **Aki** cselekvése szerint Isten, emberi természetén keresztül. – Három kérdéscsoport áll elénk: Krisztus ember, Krisztus Isten, ez az egyesülés lehetséges-e?

Krisztus ember. – Beillesztendő az emberiség életsorozatába. Van családja, nemzete, ahova tartozik, szülei, akikkel él, nyelve, amit beszél, – lelke beszédjén keresztül nyilatkozik és felfogja a világot. Az emberi természet lényegéhez tartozik, hogy Krisztus mint ember a világból kiindulva immanenter bent él a világban és néz a transzcendens világba. Amit mint ember néz, úgy tör ebbe a világba, hogy Benne, személyiségében él az Istenség transzcendenciája. Az ember vizsgálódás útján, a perifériák útján tör a centrum felé, vizuális kutatás nyomán tör az igazságok felé. Először a külsőt látom, az érzékeimmel felfoghatót veszem észre, azután jutok tudományos kutatás, elmélyedés útján a belső megismerésre. Isten mondhatja egyedül: a teljes lét világát bírom, nem kutatva közeledem, hanem birtokomban tartom. Az élet teljes birtoklásával vagyok. – Benne van múlt, jelen és jövő. Ezt úgy lehet elgondolnom, hogy a transzcendensből lát, él, ismer mindent az immanens világban. – Nem képtelenség az, hogy **Krisztus Isten?** Nem, mert az Istenség mint Személy, birtokban tartja az isteni és emberi természetet. Ez olyan **egyesülést** jelent, hogy **aki szól, tesz** – az az Isten. – És mi az ember? Az ember teremtmény. Az Isten teremtő. A relatív valaki az abszolút Valakitől függ. Isten a teremtő, fenntartó, gondviselő. A végtelen Lény nélkül véges fenn sem állhat. Az a törtetés, mellyel az ember a végtelenbe tör vágyai törtetésével, ez az örök élet útja és egyedül az embernek kvalitása. Metafizikába átvágni csak az ember képes. Van benne valami isteni és ez a természetfölöttiség mindenkiben jelentkezik. Ez több az egyszerű embernél, mert benne átlagban isteni alaphang, kegyelem birtoklásával isteni természet jelentkezik. Élő tartály a világban, aki olyan helyet és kvalitásokat birtokol, hogy Isten fénye benne sokkal inkább villog, mint más tárgyban. Isten birtokába veszi az embert és benne szól. Míg Isten az emberben úgy jelentkezik, hogy teremtés erejével tartja birtokában, – Krisztus Személyében, **Aki szól**, birtokban tartja a világot. Emberen keresztül isteni Személy jelentkezik. Ha ezt a gondolatot morális szempontból nézzük, akkor apoteozist hirdet Krisztus az emberek világának: az embernek Istenhez abszolút köze van. Nemcsak teremtmény, hanem Istenhez való relációját tekintve: Isten fia. Krisztus Istennek egyszülött Fia, de mindenki Istennek fia. Semmi nem emeli úgy az ember értékét, mint a tudat, hogy Isten Fia emberré lett, hogy az embert Istenhez emelje. Minden más próbálkozás haszontalan, ez az a nagy érték, mely az embert megemelni tudja, amely Istenhez közelségét, lelki értékét hirdeti.

Krisztust az Egyház hogyan látja tanításában, beszédében, – ezt a tanítványai hirdetik. A főpap felszólítja: „Esküvel kényszerítlek az élő Istenre: mondd meg, te vagy-e a Messiás, az Isten fia?” „Én vagyok”, felelte Jézus” (Mt 26,63-64). Majd Pilátus kérdése: „Tehát király vagy te?” Jézus ráhagyta: „Igen, király vagyok” (Jn 18,37). – Krisztus határozottan felelt. Ha átvitt értelemben értette volna, azt mondhatta volna: úgyis tudod... De Ő világosan mondja, hogy semmi félreértés ne lehessen, és nem is vont vissza belőle semmit. Pilátusnak még ezt mondja: „Az én országom nem e világból való” (Jn 18,36). – Heródesnek nem felel semmit. A Szentírás-magyarázók szerint Heródes erkölcstelen élete volt a főök, amiért Jézus szóra sem méltatta. – Főnséges hatalma több az emberinél. Ha tanítását nézzük, ezt a végnélküliség felé ívelő hangot, mely az Egyháznak szent értéktartalmát adja, ez több, mint emberi tanítás. Az Evangéliumban ez úgy csendül: égből egy a jutalmunk – az Atya, földön egy a kö-

telességünk – a lelket nézni. Ami körülvesz – elsüllyesztem, kilúgozza az Abszolútum. Csodás muzsika az, mely a kirívó ellentéteket összhangba hozza, – csodás erő, mely Isten viszonyát az emberhez meghatározza, Atyát és Fiút – és fiút! – Krisztusban perszónálisan összehozza. Emberi értelem erre nem képes. Halál és élet kérdését örök élet nevében kapcsolja egybe. Öröm és szenvedés... „Boldogok, akik sírnak, mert megvigasztaltatnak”, – gyönyörűség és kereszt, – múlt világgal szemben örök érték, – legnagyobb ellentétek, melyek végtelen távlatban pihennek és isteni kézzel tudnak egybekapcsolódni. – Egyik tudós ezt mondta: Krisztus Istenségét abban látom: míg múlt világ minden ténye befejezéshez jutott, – Krisztus végnélküli. A Pantheon magába zárja az elhalt hírességeket, a kereszténység a kölni dóm során a világ szépségeit állandóan teremti. Az ember munkája konstruál, – amit Krisztus megkezd, élet lendületével tovafejlődik. Az életről tanítják, hogy a meginduló élet olyan vonal, melynek ágai szertétágulnak és a végnélküli életben teljesülnek. Az élet a végnélküliség jegyét mutatja. Nem mondhatja senki: az élet tökéletességét elértem. Ez nem emberi tulajdonság. Ez olyan indítás, melyet csak az tud adni, aki transzcendens világból nézi az életet és az embert is abba akarja emelni. Egyház gondolatában minden külsőség eltűnik, egy a fontos: milyen a lelked? Milyen a ruhád, mivel terítenek, – ez átfutó valami, a lélek örök. Az embereket szent republikába állítja, ahol embertestvérek élnek. A nagy egység minden tagja csak Istent keres és a lelket szolgálja. Isten országában élünk, Isten szent kegyelme emelt Magához, lélekemeléssel foglalkozunk. Ez abból az evangéliumi tanításból szárad, árad, amelyik a Messiástól származik az ember számára.

3. Krisztus az emberiség életeszménye. – Krisztus Messiása a földnek, második Személye Istennek, életeszménye az embernek. – Nietzsche azt mondja: Krisztusról azt hirdetik, hogy Istennek Fia és mi elhittük. – Ezt a hangot ütik meg az őt követő bölcselek is. Hartmann így szól: ha ilyen éllel nem is szabad ellene szólni, de hogy lehet életeszmény az, aki csak egy személyiség? – Cinikus hang könnyű csengése kevésbé bölcsült el. Íróknál is ilyen tartalmú tétellel találkozunk. Strindberg, Coppée, Merezkovszkij, Huysmans, Pellico Silvio... az élet derűs világában beültették Krisztust az istenek közé, vagy világ legszentebb emberének látták. – De mikor az élet bölcsőbb szaka következett, megtorpant a gerinc, a szem távolbalátó lett és otthagya azt az álláspontot, amit eddig hirdetett. Strindberg halálos ágyán könyvet kért. Saját munkáit adták neki, de visszautasította, míg a Bibliát nem hozták. Szívére tette és így szólt: nincs más könyv, csak ez. És az utolsó percek fényei más színbe vonják arcát... Oscar Wilde a legnagyobb regényíró, de legnagyobb Isten-tagadó addig, mígnem ránehezedett Isten keze. A „Readingi ballada”-ban arról ír: keresem, aki az életet megemeli. A „De profundis”-ában pedig a mélységből kiált az Úrhoz. A magyar írók közül Ady párizsi útja előtt kigúnyolja Krisztust, de utána így írja versében: nincs másom, csak térdem, és megemelem kalapom a Krisztus Keresztje előtt... Hartmann és más bölcselek azon vitatkoznak, hogy lehet életeszmény az, aki egy személy? A Galileai, Aki nem tudós, hanem egy ácsnak a fia, tudomány kutatásával nem foglalkozik és magyarázza az Írást már 12 éves korában, feleletért hozzá megy mindenki. A farizeusok azt kérik Tőle, kell-e adót fizetni a császárnak? Kétélű kérdés ez. Ha igent mond, a zsidók haragszanak meg, akik nem ismertek el maguk fölött császárt. Ha nemet mond, beárulják a császárnál, hogy lázítja a népet. És Ő így szól: „Mutassátok az adópénzt!... Kinek a képe és fölirata ez?”... „A császáré”, felelték. Erre azt mondta nekik: „Adjátok meg tehát a császárnak, ami a császáré, Istennek pedig, ami az Istené” (Mt 22,19,20 és 21). – A bűnös asszonyt elébe viszik vádolva, hogy bűnben találták. Azt mondták: „Mózes azt parancsolta a törvényben, hogy az ilyent meg kell kövezni... Jézus lehajolt és ujjával írni kezdett a földön... „Aki bűn nélkül van közületek, az vesse rá az első követ!”... Jézus akkor fölegyenesedett: „Asszony, szólj hozzá, hol vannak a vádlóid? Senki sem ítélte el téged?”. „Senki, Uram!” – felelte az. Mire Jézus így szólt: „Én sem ítéllek el. Menj, de többé ne vétkezzél!” (Jn 8,5,6 7, 10-11).

Nem tudós Ő, hanem élettudást mutató, – nem művész, hanem szegény, elhagyott, utolsó néppel jár, – nem érzélgős ember, hanem Király, Aki parancsol, messzelát. Krisztusi stílusban életeszménye az embernek. Ez annyit tesz, mindenben lásd Istent, keresd a lelkeket, – a többi nem számít. Lehetsz gazdag, vagy szegény, fiatal, vagy öreg, – csak az a lényeg, hogy krisztusi stílusban élet teremtoje, alakítója vagy. A krisztusi stílus Isten és a lelkek felé terel, azt hozza előtérbe, hogy az ember élete szenvedés és áldozatvállalás, mely a kereszttel nemesedik. Krisztus élete mutatja, hogy saját útja is keresztút volt, és így szól: „Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye föl keresztjét és kövessen engem” (Mt 16,24).

Lélek diadalát ez mutatja: Istenhez közeledés vágyát kibontani, elszakadni a földtől, kiemelkedni a földből és belesudározni az égbe! Az élet világában a Keresztnek van megváltó ereje. A Megfeszített kitért keze a világ-univerzum felé fordulás. Az Írás mondja: „Én pedig, ha fölmagasztalnak a földről,

mindent magamhoz vonzok” (Jn 12,32). A földi élet szenvedéseiből nyújtja az örök élet örömeit. Krisztus életeszmenye célbatörés, célbaérés lehetőségét biztosítja. Sokan azt mondják, hogy Krisztus olyan eszmény, aki meg sem közelíthető, és mit ér, ha erre eszköz nem áll rendelkezésre? – Krisztus életeszmenyeinek az a célja, hogy az örök élet felé lendítse az embert, mert az örök Atyához hazatérés vágya egyetemleges. Nem élhetsz olyan életet, mely a földhöz köt, meg kell érkezned Isten Atyáéhoz. A törtetést, szenvedést Isten ereje olyanná teszi, hogy el tudom viselni. Nem tesz próbára erődnél jobban. Ha elveszi az életet a földön, nyújtja az örök világot. Ezt lélektelen élettel megérteni nem lehet. Az élet szent szolgálat, oltáron égés – nem elégség –, melyet áttüzesedés követ, hogy az embert istenivé alakítsa. Krisztus személyiségét nem lehet megérteni, ha élete csak emberi történések sora, – értelmét csak a Jézus sírkövének elhengerítésében nyeri, a föltámadásban. Ha Krisztus élete olyan drámai történet, mely tragikumba fullad, akkor csak az élet összeomlását, emberiség megcsalását látnánk. – Az életet csak tartalma tehetné széppé, lehetetlen másképp elképzelni. Szent esztétikum igényeltetik az életben, akarása a boldog életet biztosítja, és Isten kegyelmével megszabadulva – örök élet kiteljesülésében találja meg jutalmát.

Befejezés: Isten terve Krisztusról, Krisztus emberségéről a **megváltás**. Krisztus szent valóság, a második isteni Személy élete megváltó munka. Az ember élete szent keresés, – a megváltás mellett saját életének megváltását keresi. Quo me vertam? Az élet viharvertjei, erkölcsi hajótöröttjei ráeszmélnék, hogy Isten a Sarkcsillag, Krisztusban ember formában közénk jött, hogy Magához vonzzon. – Papini, olasz író, első könyvében: „A kész ember”-ben megírja, hogy elkészült az élettel és nem marad más hátra, mint egy golyó. – Második könyve: „Augustinus”: ebben körülnéz és látja, hogy van más is, aki elkészült az élettel, de volt ereje új életet kezdeni. Ágostonnal mondja: pontot teszek bűneim sorozatára, hogy életem mássá legyen, megvallom hitványságomat. Jézus Krisztushoz fordul, Aki a bűnbocsátó, Istenhez emelő égi Küldött, és új életében a mester „szőlőmunkásává” nemesedett. – Önéletünket is akkor lehet Krisztus eszménye felé lendíteni, ha törtségből emelkedést keresve, azt Krisztusban találjuk meg. Aki úgy tud nézni Krisztus arcába, hogy fölfedezi a Messiást, élettevékenységében megsejti Istent, az Krisztus életeszmenyében a követendő példát látja. Aki Krisztusra így néz, kirobban lelkéből a három tétel: íme az Ember, íme az Isten, íme a tökéletes örök Életpéldakép!

IV. előadás: Az Egyház

Bevezetés: Aki Istent hiszi: hívő ember, – aki Krisztust hiszi: keresztény ember, – aki az Egyházat hiszi: katolikus ember. Így tolódnak szét vallás kereteihez tartozó rétegek.

A német birodalom a század fordulójakor azt a kérdést vetette fel: hogyan lehetne emlékezetessé tenni az emberek előtt ezt a századfordulót? Volt, aki azt mondta: építsünk egy hatalmas monumentumot, mely hirdetné a jövő embereinek a múlt dicsőségét. – A bábeli toronyra gondolok, mely égbenyúló tornyával akart szolgálni az ember dicsőségének. Mások azt mondták: nem építünk, hanem felszólítunk minden egyetemi orvosprofesszort, írjon egy cikket, vajon milyen állásponton van tudománya a mai napon, és ez mint valóságos életmonumentum maradjon meg az utókornak. Ez „Deutsche Klinik” címen meg is jelent. Ebben nagy tudósok írták az egyes cikkeket, melyekben az előrehaladás értékét át akarják vinni az utódoknak és messze élet számára akarják értékesíteni. Könyvben megírja mindegyik tudása javát és a jövő számára át akarja adni. Ez a könyv a szellemi forogtagból kinövő tudomány nagy egysége.

Nemcsak tudományos kérdésnél van ilyen helyzet, mely emlékekkel akarja megalapozni azt ami kincs. – New York kikötőjében egy hatalmas szabadságszobor áll annak jeléül, hogy szabadság jelszavát hirdetni minden népnek szent joga. – Jákob álmod lát, melyben az angyalok égbenyúló létrán járnak fel s alá az Úr trónusa elé. Felébredve olajat önt a kőre, melyen pihent és így szólt: legyen e hely szent, Bethel – Isten háza. – Minden nagy életgondolat emléket követel magának, melyben tovább él. Krisztus alapgondolata: úgy nézni az eget, hogy ott Isten Atyánkat találjuk és úgy nézni a földet, hogy emberben lelket lássunk.

És az evangéliumi gondolattal, tanítással mi történik? A világ átlagos módszere, ha valódi nagy gondolatot hoz, melyben világmegváltó gondolat rejtőzik és kibomlik, hogy megírja könyvben és propaganda segítségével terjeszteni igyekszik. Minden életirány ezt teszi, lap, könyv, rádió stb. útján terjeszti, hogy minél több fül hallja, minél több lélek fogadja be. Teremt segédeszközöket is: tartályt, mely hordja és hangszórót, mely hirdeti és más lélekbe sugallja.

Krisztus 12 halászszerrel veszi körül magát, akik Őt követik. A tudástól távol élnek, jámbor lel-

kek, egyszerű emberek. Ezeknek szól, a legöregebbjéhez így: „Te Péter vagy. Erre a sziklára építem Egyházamat és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta. Neked adom a mennyország kulcsait” (Mt 16,18-19). „Simon, Simon, a sátán kikért titeket, hogy megrostáljon, mint a búzát. Én azonban imádkoztam érted, hogy meg ne fogyatkozzék a hited, hogy te egykor megtérve megerősítsd testvéreidet” (Lk 22,31-32). – Tizenkét egyszerű halász az ács fiának körzetében, aki mondja a világraszóló, örök ígéretet hozó csodálatos szavakat. Elképzelhető, hogy ez a transzcendens gondolatokkal útnak indított 12 halász meg fogja őrizni a tanításokat, be fog állni hangszórónak és Krisztus kegyelmi erejével meg fogja váltani a világot? Krisztus nem írt le semmit tanításából és nem is bízott meg ezzel senkit. Halála után 53 – 78 – 100 évig írták az Evangélium könyvét. Beáll ez az élő szervezet, az egyszerű tizenkettő a világba, hogy vallja és mint élő együttes képviselje a szent erőt, melynek hatalmával őrizni fogják, sértetlenül tartják, másokkal közölni fogják Krisztus szent tanait. Nem propaganda van, hanem 12 halász, – élő, tanító szent szervezet.

Az egyetemes Egyháznak rövid meghatározása: **örök kincsek hites öre, örök lélekkincsek küldött értékesítője.** – Az Egyház köré mennyei gondolat rajzik és mint sűrű hullám verődik! Három csoportba osztjuk ezeket. Részletesen meghatározzuk: 1) Mi az Egyház? – 2) Milyen az Egyháznak belső élete? – 3) Milyen az Egyháznak kifelé való tevékenysége? – Nézzük e kérdéseket lénytanilag, belső élettanilag és külső, kiható ténykedése szerint.

1. Mi az Egyház? – Kerüljük most a Katekizmus meghatározását és nézzük előbb: mi **nem**? Látzatban az tűnik fel jobban, ami **nem**. Az embert, ha látom, külső formáját veszem észre, amit neki a Mindenható adott, – de ami ő, a lelke, arról fogalmam sincs. Nem ismeri a másikat senki: ki az? Külső keretek mindent elárulnak, csak azt nem, hogy ki ő? Az élet belső titka zárt.

a) Az Egyház **nem világi hatalom**. Nézzük a Pipinektől, akik a pápáknak uralmat adtak, Garibaldin keresztül, mikor tőlük azt elvették, Mussoliniig, aki ismét visszaadta. Hogy az élet asztalánál bőségesebben, vagy szegényesen élünk-e, semmit sem mond. Hogy az Egyház hatalmat képvisel-e, vagy sem, az Egyháznak vagyona van-e, vagy nincs, az lényegét nem érinti. Ő az isteni tan öre, hirdetője, – lehet az halász, vámos – mint Lévi –, vagy filozófus...

b) **Nem papi hegemonia és klerikális uralom**. A papság képviseli Krisztus szent igazságát erős hanggal és következetes követelődzéssel. A Mester tanította a tíz-parancsolatot, nem mentett fel egyik alól sem, és annak a szent örök kötelessége, hogy amit életkincsben az ég a földnek adott, az Egyház szent erővel védje és hirdesse. Adódhattak a klerikusok közt is, akik vétettek szent hivatásuk ellen, de a krisztusi igaz tanítást mégis ez az élő szervezet hordja.

c) **Nem feudális múlt bástyája**. Az Egyház híve a tradíciónak, múltat tisztelő, de ez nem azt jelenti, hogy a gazdasági életkeretben túlélte magát, ennek nem védője. De ilyen hivatalt nem adott neki Krisztus. Hogy a föld kincseiben hogyan részesüljön az ember, ez a föld hatalmának dolga.

d) **Nem olyan egyesülése a világtól elszakadt embereknek**, hol áljámbor emberek gyülekeznek és próbálják leélni életüket. **Nem művészet**, hol érdemeket lehet szerezni, **nem felszíni liturgia**, nem ember külső dísze.

Mi az Egyház? – Most a **pozitív** lényegről szólunk.

a) **Élő szervezet**, Krisztus tizenkettőjének szertegyűrűző tömege, akik valóságban együttest alkotnak közösségben élve, akiknek gondolkodása a Galileiaiból csendül, útjuk egekből rajzoltatik. Úgy nyitják lelki szemüket, hogy eget látnak és abban Isten Atyánkat. Az embereknek olyan országot kínálnak, hogy őket szeretet kapcsával egybefűzzenek. – „Menjetek tehát, tegyetek tanítványommá minden népet” (Mt 28,19)...

b) **Osztott szent egység**, hol vezetők és vezetettek vannak. Az Úr Péternek mondja: „Legeltesd bárányaimat” (Jn 21,15). A Jeruzsálemi Zsinat 52-ben Péter elnöklete alatt történik, de elmennek az egész világra, hogy vigyék a tanítást és megtérítsék a pogányokat. Áruló is akad közöttük, helyette más választanak, akinek kézföltétellel adják át a hatalmat. Nem nőhet ki magából a papságból, az örök küldetést venni kell az elődtől. Aki az apostolt indította, annak szavával indul Krisztus szerény papja: „Menjetek tehát, tegyetek tanítványommá minden népet” (Mt 28,19). Ez az egység a **papság**, küldött tanító, élő hangszóró, akik a tanításnak kincsét Magától Krisztustól apostolokon keresztül mint láncból vették és hirdetik tovább. Ahogy a küldetés isteni, a mód is az, a Szentlélek vétele püspök kézrátétele, Lélek-adása által történik.

c) **Az Egyház vár**, amely mindenkit magába zár, aki ezt a közösséget keresi. Nagy összeütközések voltak e dogmatikai tétel körül: nemcsak az a katolikus, aki annak van keresztelve; nemcsak szentélye, de udvara is van Krisztus Egyházának. Mindenki ehhez tartozik, aki a keresztséget vette, közeledik a

vár szentélyéhez, aki közösséggel élő tagja az Egyháznak. A protestáns testvérek tiltakoznak, de akik a keresztséget vették, azokat katolikusnak tartja az Egyház, míg szakítás formájával – rendszerint a konfirmációban – ki nem lép. Nem taszítja el őket az Egyház, hanem azt, aki kívül van, sajátjának tartja. Üdvözülni csak Krisztus Egyházában lehet, a katolikus Egyházon keresztül. Vannak a világban élő, Krisztus felé törő nagy keresők, az örök Krisztus hívei, az Egyház lelkének tagjai. Itt olyan nyílt kapus lehetőség adódik, ahol lelki dolgozással fáradók törtetnek Krisztus felé. Az Egyház olyan sugárzó központ, fénytőlvelő torony, mely mindenféle irányban szórja a világosságot. Vár, csillag, világítótorony, mely szórja a fényt, hogy aki közeledik, el tudjon Krisztushoz jutni.

d) **Az Egyház egyeteme szent egység.** Corpus Chisti misticum. Nem tanítása; – **szent teste.** Mindenki Krisztus élő tagja. Lelkek egysége, melyet Krisztus fog egybe és prezentál mennyei Atyjánál mint „enyémet”. Lepereg minden földi keret, külső dísz, vagyon, hatalom, állás, – csak: enyém, aki tanításom követi, – enyém, aki testemet eszi, életemet éli, isteni természetből részesedni akar, – élő misztikus világnak élő tagja minden egyes.

2. Mi az Egyház belső élete? – Az Egyház lélekvár, Corpus Chisti. – és hogyan éli életét ez az Egyház? – Parsifalra gondolok. Mont Salvat ormán áll a vár és benne élnek a lovagok, akik Krisztus vércseppjeit, a szent Grált őrzik, vele táplálkoznak. A földön halhatatlan életet élnek, akik minden tisztaság és jóság védői. – Van nekünk is Mont Salvat-unk a San Pietro-val, Rómában emelték, lovagok, akik tanítói az Egyháznak, – Grál az örök szent miseáldozat, kenyér és bor színe alatt. A szent Grálban kenyértörés történik az örök élet számára, – van követő hang tiszta élet számára, – van tehát ezt követelő hang is... Ez a vár nemcsak Parsifalt engedi be, hogy részesedjék a csodában, ennek a Grál-templomnak minden kapuja nyitva van mindenkinek, akinek a Grál-áldozat, egek világa szent igénye. Rádöbben minden tagja: az éghez van közünk és jogunk, az egek borát követeljük. Ezt a harangzúgást máshol nem lehet csendíteni, csak Krisztus Egyházában. Nincs igaza Nietzsche-nek és vele a cinikus világnak, mely azt hirdeti, hogy az élet embert emelő vonala összeroppant. A galileai utolsó béna koldus úgy biceg az oltár felé, hogy ott fáradtan kiköt és emelkedett, isteni lélekkel távozik. Nem másnak lépcsője, hanem ég számára nyitotta lelkét és föld királyaként eget követelt. Minek kell lélek-előretörést megtagadni, letaposni? Ez az egyetlen, amiért élni érdemes. Az élet kapuja nyitva áll, hogy mindenkit Grállal emeljen. – Parsifal látja buzdulását, tüzelését a szent Vérnek. A lovagok nem tudják, mit értett meg belőle és kitaszítják a várból, de lelkében él a szent tűz, mely még visszahozza.

Nem tudhatjuk, egyszerű ember lelkében nem él-e Parsifal lelke? Gyermekek áhítatos letérdelő lélekkel sejtik az oltár szent misztikumát. Isten igéjének, áldozatának erejét osztja mindenkinek. Tanítás közöl, az igazságot hirdeti, szól, cseng, elítél, követel, – mindent elkövet, hogy igazságos ember lelkének teremtője legyen. Nem múzeumi őr az Egyház, aki leltározza, hogy mi van. Élő szerv ez, mely tanít, áld, szentel, szentségeket közöl, imádkozik és hirdeti: az égben lássátok Istent, a földön az embert. Természetfölötti életre fölemelni akaró erőfeszítése a vár birtokban tartása és a Mester tanításának megtartása.

Milyen cél lobogtatja lelkét? **Földi ember legyen az égé!** – Földanyánk ne nyelhesse el égi Atyánk birtokát. Ne elégedjék meg az ember a föld kenyerével, hanem igényelje az égi csodás Kenyereket. Neki minden kicsi, ami kisebb, mint Isten, ez az Egyház beszéde, ezeket a hangokat zendíti. Ezeknek a hangoknak más és más formában csendítése olyan, mint egy nagy zenekar hangszerének különböző szerepe, de az alaphang-csengés mindig az, ami a dallam vezető üteme. Minden dísz; keret, a tanítás csak ezt magyarázza: az Egyház azt akarja, hogy a föld emberét égi Atyjához tudja emelni.

3. Az Egyház kifelé való tevékenysége. – Pilátus Krisztust királyságáról kérdezte. Jézus első feleletében így szólt: „Az én országom nem e világból való” (Jn 18,36). Az én világom a földön lesz, de égi, szent lelki ország. Itt élnek azok, akik égi királyságnak alattvalói, tagjai. Ez annyit tesz: az Egyháznak mint egységnek eredete égi, hivatása lelki, jelentkezési területe a föld. Ahol dolgozik: a föld, amiért dolgozik: a lélek, ahová tör: az ég: Van küzdő, szenvedő és diadalmas Egyház, – földön élő, útban lévő és hazatérő hívek, akik e világon küzdelmesen élnek és örök világban bírják a lelki értékeket, örök életet. Az Egyház az élet tengerén járó hajó, melynek oldalához tenger vizének minden csigája ránehezedik. Földön élünk, itt pereg le életünk, a föld nehézségei hirdetői az embernek, hogy küzdelemmel kell az életet leélni. – A Galileainak 12 embere volt, ebből egyik elárulta, másik megtagadta, a többi megfutamodott, és csak egy követte – messziről. Ne féljünk, hogy a földön a dolgok az Egyház nagy, élő egységéhez mint csiga rakódnak. Ezek bizonyítékai annak, hogy ez a földi életet élő közösség minden hordalék mellett is biztosan megy a Sarkcsillag felé. A nehézségek azt mutatják, hogy földi úton közeledik Isten felé. – Az Úr Önmagát adta az utolsó vacsorán. Emberi módon a legegyszerű-

rúbbet, a kenyeret vette és ebben hagyta Magát nekünk. És éppen ez a követlen élet kicsisége mutatja, hogy a Legszentebb közeledik.

Az Egyháznak, ennek a hajónak kötelessége, hogy őrizze a kincset, amit rábíztak. Nem a föld aranyát, ezüstjét. Kincse a tanítás. „Menjetez tehát, tegyetek tanítványommá minden népet” (Mt 28,19)... És belezsong: „Péter vagy, erre a sziklára építem egyházamat” (Mt 16,18)... és ebben benne van a pápa csalhatatlanságának ígérete. E szent kincskomplexumnak őrzője a tanító Egyház, szava Krisztus szava, viszi és közli ezt a kincset. – Kincsek szórója az ember, így ez emberi módon történik. Van, hogy nagyobb a hangja, mint a lelke, sőt gyilkolni próbál mást, túlzó vonalon megy, földön többet rácsol, mint más, – ez az ember. Kagylók tapadnak az Egyház hajójára. De nem félek, mert nem ez az Evangélium kincse, – ez a kincsszórók hitványsága. Emberi elhitványosodások mellett sem posványosodtak el a tanítások. Emberek tönkretenni nem tudták, mert Krisztus azt mondja: „én veletek vagyok mindennap a világ végéig” (Mt 28,20). Hitványabb kezek ellenére is érintetlen maradt az Egyház, aki Istentől jött és Istenhez visz. – Az apostolok közt Júdás is volt. Földi utat járt az Egyház, ebben van küzdelem, hogy megőrizzen mindent, ami érték. Harcok jöttek, a gnosztikusok, ariánusok, manicheusok el akartak venni értékéből. Az Egyház küszködve harcolt, de élt, és nem kell félni, mert olyan katonái, keményen küzdő élharcosai voltak, akik legyőzték az ellentéteket. Eldurvulás mellett durva hangok is jelentkeztek. Az emberek túlzásba kerültek, de a nagy szörnységekhez képest, amit ma nap nap után végigélünk: mik ezek? Az inkvizitorok legfeljebb 150-et, ha megkínóztak, ma ezekre megy a számuk. A XII. század harcias, durva világa áll a XX. század világával szemben, ahol az élet értéke semmi, kinnak applikálása általános volt, és ez arra a gondolatra vezet: hol van ez ahhoz? Valamely gondolat szolgálatában szörnységekre képes az ember, túlzásra ragadtatja magát. Az Egyház a nehéz korszakban, népvándorlás alatt, ezeknek az eldurvult népeknek ezt a gondolatot hozza: nézz az égre, hogy Atyádat lásd, – nézz a földre, hogy lelkeket keress! – Van az Egyháznak égbetörő népe, és ennek biztosítékát mártírok, apácák, papok vérükkel adták és másokat is idevezettek. Ezek az Úr választottjai, kiknek szeme az eget érte, lelke az eget várta, élete egek Hóreb-hegye felé járt. Hordták a kincset az Egyháznak, hogy szent házat emeljenek, ahol az eget várják. Sokan kifogásolták, minek a sok kincs, drágaság, minek a díszes templom? Csendült már ez a hang Júdás ajkán a farizeus házában, mikor Mária a drága kenetet az Úr lábára öntötte. És az Úr mit felelt? „Szegények mindig lesznek veletek... a temetésemre tette” (Mt 26,11 és 12). – Márványból, aranyból, gyöngyből templomok emelkednek, szent tűzhelyek, ahol élő emberlekekben élő szeretet tüze lobban, jót akaró, mást segítő készség, hol szegények kincsét, lélek jóságát veszik. Itt élet gejzírei robbanhatnak, hogy ami jóság, megemlést adó eledel, abból mindenki az élet során merít és kielégülést nyer.

Voltak erőszakos utak, – ez az emberek világába tartozik, és azért van, mert az élő igazság érvénye a földön emberen keresztül ember lelke számára jelentkezik. Minden az emberért megy! Az Egyház azért harcol, mert megemléni akarja, tökéletesebbé akarja tenni, azt akarja, hogy megtérítse, bűneit megbocsássa, égi Kenyérrel táplálja a lelkeket. Azért teszi, hogy tört lelkek tökéletesebbek legyenek, szegények a föld súlyát könnyebbnek érezzék. A főcél: tenni mindent az ige útján a lelkek megszentelésére. Tárgyak, személyek egyet kínálnak, mind hozza értékét, hogy ennek vétele után közelebb jusson az emberhez Krisztus.

Ha így fogalmazom: az Egyház égre néző embert akar nevelni, – ez az Egyház nem e földről való királyság. Hova jutnak, akik földi értékéért dolgoznak? Madách úgy rajzolja: falanszter, – ma úgy hívják: kolhosz. Kuli lesz az ember, aki a földből él. Föld emberei ezt a kicsiséget, a föld rendben tartását sem tudják elérni. Béke, rend, egyenlőség – jelszavak, de nem tudják őket megvalósítani. Isten Egyháza e fölé nő, a legnagyobbat, a lelket próbálja megfogni. Eltekint a föld felett: nektek az örök életet hozom. Teremt az emberekből eget áhítókat szemben azokkal, akik megelégszenek a földdel. – A Galileai emberei is megtépik ruhájukat: elmegyünk és viszünk titeket az örök életre. Széttépjük az ég boltzatát és ezt az utat járva titeket is hívunk. – Ők a föld fantasztái, a föld éhesei, az Egyház tagjaiban az örök élet várományosai. Földet járnak, eget áhítazzák.

Befejezés: Az Egyház az embert megemléni akarja, hogy vágyja lélek kibontásával az égiet. A föld lakói azt keresik, ami föld, a leszállítás útját járnak. – Itt megemlést történik lélekszolgálat útján. Az Egyháznak emelkednek egyszerű házai, templomai; ezek tűzfészkek, ahol szentség lobban, ahol imádkozik, tanít, és igazgat az Egyháza Krisztusnak.

V. előadás: Az ember

Bevezetés: Carrel, híres amerikai orvosprofesszor „Az ismeretlen ember” című könyvében azt írja, hogy az életnek nagy világterületén állandó kutatás tárgya az ember, és mégis mindig egy nagy ismeretlen X-szel állunk szemben önemberségünkkel. Minden tudományos kutatás ellenére a kérdés: tu quis es? – ránevet az emberre. Ismerünk makrokozmoszt az atom és elektron parányáig, de ha az „ember” kérdéséhez hozzá akarunk szólni, eljutunk önértékelésünkhöz és itt megtorpanunk. Ez a kérdés állandó kutatás tárgya volt. Szókratész is csak addig jutott, hogy önmagunkat nem, csak általában embert ismerünk.

Az egyetemes kereszténység alaptanítását vizsgálva, megadjuk a feleletet: az Egyház elgondolása szerint az ember **homo viator, utatjáró**, aki égből indul, földön jár és Isten Atyánkhoz tér vissza. Ez annyit tesz, hogy az ember nem fejlődési folyamat magasabb etapja, aki alacsonyabb szférából felnőtt egy magasabbba, mint azt Darwinnal sokan hirdetik, sem amint a mitológia mondja, nem Zeusz fejéből robban ki, mint befejezett lét, hanem az Egyház tanítása szerint ez az égből küldetett, földön járó ember örök nosztalgiával tör örök hazája felé. Ez a tanítás alapfelfogása és ez az a kérdés, amit az Egyház megoldani próbál. – Minden más lényel szemben az ember törekvő, küzdő, eleső és emelkedő és olyan elemeket is hordoz, amit így jelezhetünk: tragikum. Az ősválót elemi szemlélettel vizsgálva azt látjuk, hogy ennek értelmezése: gyökerzeti alapot keresni és ebben az alapban elmélyedni!

Az ember: 1/a **homo creatus**, a teremtő ember, 2/a **homo lapsus**, az elesett bűnös – az eredeti bűnre gondolok –, 3/a **homo redemptus**, a megváltott ember, az Isten kegyelmével megtisztult, kegyelemben megerősödött ember. – Mindennek eredménye a **homo magnificatus**, a megszentelt és **beatificatus**, a boldoggá tett. Az Egyház tanításában teocentrizmus uralkodik, azaz Isten központisége olyan alapvető elgondolás, mely nélkül sem a tanítás, sem az élet kérdéseit megoldani nem lehet. Belecsendül ez a gondolat: az ember a földnek része, de ég és Atyánk lélekrokona, Akihez tartozik.

1. Homo creatus. Itt kétirányú megvilágítás adatik: hogyan kutatja önértékét az **elme erejével** és hogyan világít rá Isten **kinyilatkoztatásának fényével**?

Az emberi vizsgálat is az emberről kettős irányba megy. Keresi **lényteni értékét**, ahogy **van** és **dinamikáját**, ahogy **cselekszik**. – Vagy arra az álláspontra helyezkednek a bölcselők, hogy az ember a föld darabja, legtökéletesebb életformája, – vagy hogy az Isten jelentkezése, maga az Isten. De van egy középút is, amelyet az egyetemes kereszténység vall, hogy az ember test és lélek. Nem realizálja az embert az anyag részére, sem nem ködösíti Isten lényévé. A materializmus, racionalizmus azt tanítja: az ember nem több, mint rög. Anatómiával és élettannal is ezt magyarázza. Darwin és Heckel élőlények skáláján a legmagasabb fokra állítja az embert a fejlődés során és utolsó fokon a gorillától származtatja. Ez a lénymagyarázat olyan iránynak jelentkezése, mely az életet fokenként magasabbra emeli. – A panteista elgondolás megtagadja földi mivoltát és azt állítja: az ember az Isten (ez a panteizmus). A kutató emberi tudomány bölcsélet útján a legszélsőbb anyagelvűségből a legszélsőbb szellemiségbe téved. Ez arra vall, hogy olyan nagy kérdésekről van szó, melyek állandó kutatás tárgyai és az újabb elméletek a két szélső végpontban foglalnak helyet. – **Dinamikailag** nézve Leibniz őt a legjobbnak tartja, ez a szélső idealista elgondolás. Manicheus a gonoszságból származtatja és legutolsónak tartja az embert. Harcok, küzdelmek az emberiség egész vonalán érvényesülnek. Az életben nagy probléma, mi ennek a küzdelemnek oka? Van jó és rossz az emberekben, ez tagadhatatlan tény. Manicheus az őssrosszból származtatja az embert, Freud az ősi természet ösztönös világát, Epikurosz a gyönyörök, élvezetek ösztönét hirdeti. Az emberben belső „Genezáret-tavak” tobzódnak, zúgó hullámverés veri fel a mélyről az üledéket, és a felszínen égi napsugár tükrözik...

Az ember kutat, de megoldáshoz nem jut. Isten revelál és ember problémájának megoldását nyújtja. Az ember lényteni értékét földből vett testtel és Isten lehelte lélekkel magyarázza. Benne együttes otthont talál a föld és otthont keres a lélek. Isten tervében a világ úgy jelentkezik mint tökéletes, ha olyan szellemi lény is van a földön, akin keresztül csillan Isten visszfénye. Élő szent tükör, kinek szempárján, arcán verődik vissza Isten képe. Kifelé fordul a világ felé, hol Isten tökéletességeit látja. Ebben az rejtőzik, hogy az ember **Isten képe**, imago Dei, akiben az a tevékenység mutatkozik, hogy mint homo faber – teremtő ember-, homo divinus: a Teremtőt keresi. Az emberben csodálatos érték-komplexum van, akit a lendület arra visz, hogy teremtsen, felsőbb lendület pedig arra szorít, hogy egeket keressen. – Lapsust keresni – ez a homo creator, nem a gép precizitásával működik, hanem akaratszabadság személyes erejével lép életbe. Az óra – a gép – a maga munkájában tökéletesebb, mint az ember – a személy. Az ember életét ismerve is, nem tudok következtetni jövő tetteire. A gép kényszer szorító erejével, az ember döntés alanyiságával cselekszik. Ebben a szabadságban rejtőzik legnagyobb értéke, – nem lesz tárgy, amivel valami történik, hanem mindig alany, aki dönt. Az élet-

ben annyira különleges helyet foglal el, hogy önmagát nagyra értékli, világ központjának tudja, minnemenél többre tartja. Benne a világ semmivé lesz, sőt Isten is megszűnt, ha az élete megszűnik, mert nincs többé élő tükör, mely Őt tükrözhesse. Magasabbrendűséget hordoz és benne élet világát Isten adja. Ha én megszűnnék, akkor számomra összeomlott minden. Az ember relatíve hordja az egész világot magában. Szabadságában rejtőzik jó és rossz ingásának lehetősége. Van törtetés **föld java felé**, hiszen abból vétetett és abban él. De van törtetés **igazság után**, ezt szolgálja az iskolázás és ezt mutatja a kisgyermek ezernyi naiv kérdése. Van **szép** iránti érzéke, az esztétikum benne van a legkisebben is, – külsőnek, gondolatnak formát keres. Van **jó** iránti készség, – törtet, áldozatot hoz, tiszteletet hoz mindennek, ami nemes. – Más is van: igazsággal szembemenés, mi **hazugságnak** hívjuk, mely önérdünkünk szolgálataért vagy szégyenérzetből ered, nehogy öngyengességemet beismerjem. Széppel szembemenés van. Ottokár püspök mondása jut eszembe: ahol Isten jár, ott virágba öltözik minden, – ahol ember jár, eltapossa a virágokat. – Van hang, amelyik nem megemelni akarja, ami sötét, hanem lerontani, ami szép. Törtetést mutat az ember szabadság birtokában, melyből jó is, rossz is származik. Nem fatalisztikus, **akivel** történik valami, hanem perszonalista, **aki** cselekszik.

2. Homo lapsus. Az ember Isten tervével nem egyezően szembeszáll, szabadakaratóval Isten törvényét átlépi. Ha az ember élettevékenységének az a csúcspontja, ami ma folyik, akkor az isteni arcvonalakat letörülte magáról. Az Egyház tanítása az, hogy az ember élete, szabadságának jó és rossz között tehető döntési lehetőségével, a rossz felé hajlott. Az eredeti bűn nyomán rossz felé hajlott ez a homo viator errans, tévelygő útjáró. – Dr. Nyéki: „Faj és vallás” című könyvében azt fejtegeti, hogy a vallások belső történése hogyan mutat irányt, hol keresi Istent és az üdvösséget. A vallások belső értékét nem lehet megállapítani mélypontban, vagy csúcserékben. Vallási kérdésben a Krisztus előtti évezredekben, az indus Vedák azt tanítják, hogy tudás, dallamok, ritmusok mutatják, milyen utakon lehet felkapaszkodni Isten felé – így próbálnak keresni megoldást. Egyik tettekben, a másik lemondásban, a harmadik személyes kapcsolat felvételével keresi ezt. Fölötte áll a végzet, megoldása kutató tudás vagy élő bizalom. Zaratustra azt mondja: etikai dualizmust állapíthatunk meg, jó és rossz harcol egymással. Az élet harc minden ellen, ami rossz. – A hellének maguk teremtettek maguknak isteneket, kikben megszemélyesítettek emberi tulajdonságokat, jót és rosszat és felültették őket az Olimposzra. – Mind azt mutatja, van kutatás, hogy elködösített értelemek tisztult világhoz jussanak. A szemita vallások az egyedüliek, melyek az egy-Isten hitet ősi kinyilatkoztatásokon át megőrizték. A germánok őshite is több-istent vall, akik a Walhallában élnek és egészen emberi természetűek. De főistenük, Wotan nem tudja megoldani a nagy kérdést és mindnyájan hatalmas harcban elpusztulnak. – A sacra unio benne él az emberben. Benne az áll: imádjon szellemeket, akik kívül laknak és élnek. Ezekből azt látjuk, hogy minden vallás őselemeiből kiverődik az igazság, keresi az Istenséget és vele a kapcsolatot, vagy istenek harcában csatlakozik egyik vagy másikhoz. Ebből kiutat találni csak a **személyes** emberélet tud és **szabadakarati erejével** törtet Isten felé. Ha hibázott is, tudja elérni, ami szép és jó. Az élet elesettségéből fölemelkedni vágyik, próbálkozik. Az Egyház mondja: hangzik Isten kinyilatkoztatása, mely a szenvedés életmegoldását tárja elénk. Ennek alapja szabad tettekben pihen. Van remény élet átnemesítésére, van diadal fölemelkedés lehetőségében. Krisztus Ősevangéliuma abban áll: Isten Megváltót ígér, Aki Krisztus Személyén keresztül megjelenik, – és a kereszt, a szenvedés befejezésre talál a megváltás tényében. A kereszt nem befejezettség, ahol egy történelmi tény mint fátum az ember életét átalakítja. A kereszt áldozati jellegéből származik a kegyelmi erő, mely az újjászületett embernek annak a lehetőségét adja, hogy önnönmagát megváltani tudja. Homo redemptus! Erőfeszítésről van szó, nem predestináció van, nem előre választottjai vannak Istennek, a megváltás nem kegyi ajándék, hanem mint jutalom biztosítatik. A kegyelem érdemszerzéssel Isten kegyelmi televényéből és önmaga erőfeszítéséből a homo sanctust, kegyelmi embert kitermeli.

3. Homo redemptus – a keresztény lelki életet élő ember. Van lényegbeli és kihatásbeli tényező az életben. Ha az emberi élet lénytani többlettel gazdagodott, ez kegyelem és ez kihatásban jelentkező akció. Ha ez egy embernek egek felé táruoló lelkületét mutatja, ez a **kultusz**, tisztelet.

A kegyelem nem kegy, Istennek kegye, hogy üdvözlünk. Az Egyház tanítása szerint a kegyelem Istennek kiáradása belém, hogy üdvözítsen. Az isteni természet jelentkezése és érvénye igényeltetik. Lénytaniilag gazdagodás az, mikor az emberi természet isteni természetben részesedést nyer. – Krisztus kegyelemben részesíti az asszonyt Jákob kútjánál, mikor vizet kér tőle. Tanítja, hogy nem vízből kell újjászületni, hanem tűzből és Lélekből, hogy több lélek, nagyobb tűz részesei legyenek Isten családjában – így fogalmazhatnám – gyermekei Atyánknak. A részesedés annyit tesz az Egyház tanítása szerint, hogy az ember újjászületik, isteni erények öntettek belénk. A hit képesíti érelmét, hogy isten

titkaihoz, kinyilatkoztatásaihoz hajoljunk. A remény erősít, hogy földi küzdelem ellenére a diadalmos végkifejlés felé közeledjünk. A szeretet úgy tökéletesedik, hogy a törtetést hármias csodálatos kiteljesülésben mutassa: Isten Atyánkhoz, lefelé a világhoz és emberhez, valamint önszerénységünkhöz. Hinni tud így az ember abban, hogy a mindenségnek ura a mi Atyánk és vágyva vágyódik a végtelen Istenhez, minden gyönyörűség kútfejehez. Úgy tudjon átnézni a világon, ezen a siralomvölgyön, hogy minden hitványság ellenére úgy lássa: ez mégis Isten virágoskertje. Különleges hit, Isten kegyelme kell, hogy az isteni természetben részesedés ősi voltát lássuk. Önnön küzdelmemre úgy tudjak nézni, hogy bennem Isten képét hordom és megszeressem önmagam, a világot, Istent.

Hol van a megváltott nemzedék? – Emberi szemmel nem látható, de Isten áldott szemével átlátom esettség, hibán keresztül, hogy lelki emelkedettség, jóság az ember lelkéből kivirágzik. Ennek diadalmos optimizmus a vége, mely Isten kegyelmének csodás áramlásával nem mélybe süllyeszti, hanem annak közlésével a legmagasabbrendűség piederstáljára emeli a lelket. Szenvedések hegye, könnyek patakja letiporhatta az embert, de az arcokon durvaságon át feltűnnek olyan vonások, melyek ősi valóban indítják szeretet útján a hármias irány felé. Lehetővé válik, hogy egyéni élet ősi természetének megőrzésével, egyéni élet személyi értékeinek sérelme nélkül megemelés történik.

A **tevékenységben** is kegyelemáramlás látható. Tevékenységen keresztül jutunk Istenhez, és ez a **kultusz**. Ez két vonalon mozog: az örök szent áldozat ismétlése – a **szentmise**; és a **szentségek** hét forrásának áramlása. – A **szent áldozat** olyan sziklakincs, mely mindig buzog, mint az életet adó víz, mely Mózes vesszejét várja, – az élet vize. Legnagyobb értéke, hogy ez az áldozat nem befejezett tény, hanem megismétlése perreg az élet minden napján. Milyen életerő ez, mely kilép a sírból és szimbólum formájában ismétli ugyanazt az áldozatot! Végnélküli életfolyamat. Ez áldozatok beleállnak az emberek megváltás tényébe és Isten áldozatának részesei lesznek. – A **hét szentség** elsejével az ember Isten családjának tagjává nemesedik. A második, a bérmálás erősíti és pecsételi ezt. A harmadik erő kifejtő jövőt magyarázó tétel: az Oltáriszentség a legszentebb képlet, melyben nyilvánvaló, hogy az Isten úgy szereti az embert, hogy eledelül kínálja Önmagát s az ember úgy igényli Istent, hogy kenyér és bor formájában táplálékul veszi. A negyedik az isteni ház nyílt kapuja, ahol a penitencia bűnöktől megtisztító nagy szentsége vehető. Az ötödik az egyházi rend, mely a kiválasztottak nagy seregét indítja. A hatodik, a házasság az Isten háza építése és az élet csodálatosan állandó mozgásba vitele. A hetedik, az „utolsó” kenet szentségében Isten az „utolsó” percben Magához öleli az embert. – Az élet állandóan lüktető, indító hatalom. Az élet variációja úgy lendül, hogy igényel indítást, parancsot vesz, hogy a kultúrellet minden tájára kiterjedjen.

Befejezés: Túlzottan sok bősége árad-e a kegyelemnek? Isten terve, kegyelmi áramlása egyszerű folyamat-e? – Nem érzés a vallás, hanem **értelem és akarat**. Mikor olyan világos az igazság, az abszolút, Isten előtt és a tisztult ember előtt? Minek döntő indítás, azaz akarat, ha meg nem gyöngült? Minek a tevékenység, ha magával sodor Isten akaratát és a kegyelmek? A kereszténység az ember szabad lelkét nemesítő erő, nem pedig sziklakat gördít útjába. Kettősség uralkodik: az egyik pont az **egyszerűség, az Isten**, – a másik az **ezernyíféleséggel kapcsolódó ember**. Az ember nem egyetlen húrú hangszer, – azon csak Paganinik tudnak játszani. Az élet mérhetetlen skálájú bűgő orgona, más behatás indítja, és az együttes adja a tisztult, meg-nemesedett ember élethimnuszát. – Az ember életének belső értékét akkor tudja megtalálni, ha ráeszmél, hogy magát lénytanilag, ősi mivoltában Isten teremtett lényének tudhatja és rádöbben, hogy szabad cselekedet lehetőségével eredeti bűn terhét hordja. Vigaszt Isten ígér és valószínűsítésére lehetőséget teremt. Egekből lélekbe áradó kegyelemmel dolgozva nem elégszünk meg, hogy homo faber divinans legyünk; követeljük, hogy ránk illjék: es homo divinus – isteni ember vagy!

VI. előadás: Az utolsó dolgok

Bevezetés: Nézzük az Egyház tanítását, melyben az élet célbafutásáról, vagy élet céltévesztéséről szól. Földi vonatkozásban a homo faber, homo divinus és homo divinus hármias tétele hangzik. De fönmarad a kérdés, vajon a földi életben élő embernek végcélja-e a föld? Ez olyan terület, ahol születtünk, ahol élünk, de ahol a sírgödör vár. Az ember hivatása, hogy kidolgozza önmagát, felfelé íveléssel csúcshoz jusson, végül lavina szerint kerüljön a mindenségbe. Az a belső hivatása, hogy felfelé lépés eleven sodrát hordozza, életutat járva, csúcsra jutva fennsíkon töltse életét, míg a végén visszaomolják földanyánk ölére, ahonnan vétetett? Nagy jelentőségű az ember értéklését akként nagyobb tudni, hogy úgy tudjuk beállítani, hogy a meginduló élet földön folytatott folyamat, amely

után kiteljesülési tökéletesség következik. Ha tudjuk az embert kiemelni a létrend sorából, akkor szereteomlást mutató világgal szemben összefogás nagyszerűségét látnánk.

Az Egyház tanítási rendszeréhez tartozik, hogy a világot úgy szemléli, hogy az ember transzcendenciából, Istentől eredve Isten felé törő utat mutat. A kis világot úgy állítja elé: az ember Istentől nyert kiválósága természetfölötti adottság, melynél fogva nemcsak a transzcendenciába **átlépő**, hanem az isteni természetben részesedés folytán **túlra tartozó**, a Végtelenhez. Az emberben azonban kontragondolat hangzik. Vele áll szembe a mors imperator, a mindenkit kötő hatalom. Akárhogy akarjuk magunkat alóla kiszabadítani, nem lehet. – Mikor az utolsó dolgokra gondolunk, nehéz átívelni reális tapasztalatból reális transzcendenciába. Úgy áll a halál előtt, amint szereteomlást mutat az ember életében. Nem túlzottan elidealizáljuk ezeket a nehéz életkérdéseket, hanem az az igazság, hogy reális utak felhasználásával akarunk rátalálni az ívre, mely az élet első nagy pillérjéről, a földi pillérekről a mors imperator útján az élet második őspillérjére, az örök világra eljut.

Vajon az emberélet mindig fölfelé törő, emelkedő élet, virágba szökkenő fa-e, vagy szereteeső, érettség fokát elérő élettemető? Belső érték-e, vagy értéktelenségét nézve kérde: quo me vertam? Mi a cél, ahová sodor az élet? Az élet egyéni és alanyi értéket képvisel-e, vagy az emberiség egyeteme a nagy érték, és az egyed az emberiség humuszának termékenyítő omladéka? Az életet alanyiság értékéből kikapcsoljuk és az egyén munkája csak arra tör, hogy termékenyítő legyen, hogy abból gazdag, erőteljesebb élet bontakozzék? Megelégszik-e, hogy nem mint egyéni érték érvényesüljön, csak eszköz legyen, éltető eleme annak, ami jönni fog? A poéták azt mondják: az egyén a nagy kultúra lendítő ereje, napsugár, harmat, indító erő. Ez poézis.

Az Egyház tanítását erre vonatkozólag két tételben lehet megállapítani: 1/ a **lélek halhatatlansága**, – Istentől teremtve, földi élet után Istenhez hazamegyünk. 2/ Az **örök élet a jelen érdemei szerint minősül**. – 1/ lénytaniilag az ember nem tartozik a földre, eredet és cél kivirágzó transzcendenciája a lényeges része. 2/ szellemi lény átkapcsolása nem predestinált, hanem az ember érdem szerint minősült életének folytatása.

1. Itt határhöz értünk, hol az emberek a szellemi felfogást megosztják. Mikor a **lélek halhatatlanságáról** beszélünk, a materialista bölcelet frontot áll és Isten szellemiségét tagadja, a lélek halhatatlanságát elveti. Az anyagelvű álláspont végigkíséri az Egyház tanítását, mindent tagad, a szellemi élet végnélküli értékét sem fogadja el. – Ha a különböző vallásokat Istenről szóló bölceletei irányában nézzük, azt tapasztaljuk, hogy a legtöbbükben megvan az odahajlás. A lélek életét átlagosan metafizikainak tartják, csak ott van különbség, hogy az egyik perszonalitást hirdeti, a másik a végtelenbe belesimulást, mint a buddhizmus. Legtöbb a perszonalis élet mivoltát hirdeti, hogy a lélek úgy lép a halál karján az élet nagy bronzkapuja elé, hogy saját értékeit viszi. – Az egyik a **személyes lét**, a másik a **személytelen lét**.

Az egyházbölcelet olyan utakra tér, hogy a halhatatlanság kérdését két szempontból megvilágítsa: a/ **gyökérezetben**, – b/ **működésében** próbálja levezetni, hogy a lélek halhatatlanságát hordozza.

a) **Gyökérezetben**. Az ember, ahogy a világba lép, úgy jelenik meg, mint önmagát elszigetelő, világtól különálló sziget. Így nem jelenik meg semmi más, csak az ember, – állat nem birtokolja ezt. Az ember mindig alany, **aki cselekszik**; minden más tárgy, **amivel valami történik**. Amit az ember tesz, az kezdet, initium, belőle indul a következő. Az ember annyira „én”-nek tudja magát, hogy önmagától kezd, számít, magához hasonlít mindent. Az Evangélium is erre hivatkozik: „Szeresd felebarátodat, mint önmagadat” (Mt 22,39). – Az angol az „én”-t nagybetűvel írja. Az „én” a világ központja – magamra nézve –, sziget, ahol az egész világ, sőt Isten is megjelenik, az **én** lelkemen keresztül tükröződik. Ha én nem vagyok, erre a nem-létre nézve nincs világ sem. Ez ontologizmus. Bennem jelenik meg a világ – magam számára. Ez az önállóság, önbírási hirdetése több az egész világnál.

Ha valaki körülnéz ebben a teremben, azután lehunja szemét, akkor minden egyes ittlevő, a padok, az egész terem benne él továbbra is lelkében, éppen úgy, éppen olyan nagyságban, mint valóságban. Fogalmilag, képben elfér minden a lélekben, a város, a világ, a mindenség. Az ember fölötté áll a rendnek, ami fizikum. A fogalmi világ csodás jelenléte következtében az „én” tökéletesen más, mint a világ. A szellemi élet más mivolta onnan ered, hogy mindent magában hord, nemcsak belső valóságában, hanem személyiség belső ütemezésében különleges életerőt érzünk magunkban. Ilyen az **önkibontás**. – Ha megfigyeljük a rügyeket, pl. a vadgesztenye rügyét, azt látjuk, hogy azt többszörös réteg fedi. Előbb van egy sima, børszerű réteg, azután jön egy mézgasanyagú burok, ez alatt van egy prémes takaró, azután jön csak a rügy. Ezeknek kibontása kívülről jön és a takaró rétegeket napsugár megérkezése bontja. – Az ember felveszi kívülről a behatásokat, de a fogalmak alkotása **tudatos** belső mun-

ka. Az lesznek, ami akarok! A rügy az lesz, aminek teremtett – fehér vadgesztenye. Az ember felszívja a benyomást, azután szelekcióval kiválogatja a tényezőket. Selector vitae nyomán creator vitae, – saját élete teremtőjévé lesz. – Hogy tudom magam erre fölhangolni? Megnyílik a lélek! Lelkigyakorlaton gyakran történik nagy változás. Más unszolására elmegy valaki, unottan hallgatja, egyszer csak fölfigyel: hát így is lehet látni? És a lelki élet megváltozást produkál. Tökéletes változás indul, megfogta a gondolat, modust keres és új élet felé fordul. Van közöttük sok Nikodémus, aki mások előtt nem mer vallomást tenni, de egyedülállóan megtalálja a gyóntatószéket. Belső mutáció ez, – megfogtam életem és teremtettem. Ez nemcsak egy határig megy, az élet nem áll meg, ez örökké mozgó, törtetve előre. Nem annyit hoz, mint amit kapott, hanem állandó ütemmel előre megy. A lélek önmagában különálló sziget, olyan erő, hogy belőle indul minden és végnélküli haladás. **Gyökérzetét** tekintve tehát az emberi lélek több, mint az egész világ, benne többlet van tárgyakkal és világgal szemben.

b) **Működésében** diametrálisan ellentétes a föld építkezésével. Hogy építkezik a föld? Fölfejlődés vonalán halad, de érettség pillanatától kezdve szárad és pusztulva kitermelt utódait prezentálja. Megindulás – tetőhöz érés – csúcs – leomlás. Kúpnak rajzolhatnám, melynek csúcsa fölfelé emelkedik. Az ember is előrepszik, elpusztul, – de csak a teste. Olyan kúphoz hasonlítanám, mely csúcsára állítva azt mutatja, hogy az ember az élet vonalvezetését szertelolja. Az ember mindig fejlődik, hogy többet birtokoljon tudás, esztétikum vonalán. A tudást nem lehet befejezni. Minél nagyobb tudós valaki, annál jobban érzi, hogy semmit sem tud. – Vagy: erkölcsben van megállás? Aki azt hirdeti, hogy ő az oltár szentje, az már nem alakította szentnek típusát, mert hiányzik a legfőbb kvalitás – a szerénység.

Minden előretör! Vágyban még nagyobb ez benne, mint munkában. A vágy végnélküli életrendre következtet, az életre ezt írja: initium. – Ha az élet világában boldogság lehetősége adódik, nem akar meghalni az ember. Természetes averzió él benne a haláltól, mely megsemmisüléstől averzióval fordul el. Elpusztul, ami fizikum és averzió támad benne a lélek távozásával szemben. Az a szépséges eszköz, ami a corpus humana, belső zavart szenved, mint a hegedű, melyről leszakadnak a húrok. A szervezet jelentkező eszköze kötőhatalom; rajta keresztül, mint rossz eszközön, a szellem nem tud muzsikálni. – Ember fejlődése törtetés, hogy eget hirdetve eget vegyen, lendületével átvág a mors imperatoron, mint élethullámzás a gáton átverődik. Nem hirdeti, hogy a gát nagyobb hatalom, hanem fölé megy, – az a szolga, ez az úr, – a mors imperator szolgája lesz és vezeti a Mesterhez.

Az egész világnak mi ad tartalmat? Nem a lélek kap a világból, a világ mindent az ember lelkéből kap. A színpompák is a lélek teremtő ereje. Hogy esztétikailag ezt vagy azt hogyan értékelem, azt én teremtem, – hogyan hasznosítom, azt én teszem, – hogyan rendezem a világ dolgát célok alá, azt én viszem végbe. – Erdő fái megindulnak, hogy asztallá, paddá legyenek, – sziklák jönnek, hogy épületekké emeltessenek, – föld érce eszközzé válik... A világ értékét én adom. A lelki tartalom, ami bennem van, adja meg, veszi észre értékét. A föld mélyén lakó szén akkor lesz érték, ha a szellem lehatol és felszínre hozza. – Vagy az olaj? Kutatva jár az ember, hogy e folyékony hatalomnak ő adjon értéket. Ma a világhatalmat az dönti el, kinek van több olaja. – Az ember, a lélek hordozója, távlatokba megy, titánként minden erőt hordoz, – a teremtő hatalmat is. Azt mondja: nem e világról vagyok, nem e világnak része. Az az igazság, hogy fölötte áll mindennek, részese a Teremtő teremtésének, igényese az örök életnek.

2. Az örök élet nem tökéletes kapcsolat nélkül hordja jutalmát, hanem a földi élet szerint alakul és **érdem szerint** lesz. A földi életből kilépő élet földi élethez minősülve hordozza örök életét. Itt történik a kereszténységben szakadás. Vajon predestinál, kiválaszt-e Isten kegye embertömeget színelátására, vagy Tőle való elszakadásra? Kiválasztottság-e az ember célbaérése, kegye-e Istennek, vagy kegyelem, mellyel élni kell? **Kegy**-e cselekvés nélkül, mely örök élet boldogságához visz, vagy **kegyelem**, mely élni segít és érdeme lesz az örök életben Isten látása? – Az emberiség vallástörténete arra hajlik, hogy földi élet értékét jövő életben mint érdemet tudjon be. – Minden nép temetésénél megnyilatkozik vallási felfogása. A római temetkezésnél a halott kezébe obulust tettek, hogy a Styx folyón átvigye Charon, és pogácsát, hogy a túlvilág kapuját őrző Cerberusnak adhassa. Kincset visz és kenyeret. – A régi magyaroknak fegyverét, sőt lovát is mellé temették, hogy vihesse a kincset és azzal védekezhessék. – Az egyiptomi piramisok egyikén két lyuk van úgy megfúrva, hogy a benne fekvő múmia éppen a napra néz. Az is a neve: Úr nézi a napot. Ez ennek a hitnek jelzése: nem egy megholt, hanem a Napistennel szembenálló fekszik itt. – A kereszténység hitét szépen kifejezi a Habsburgok temetésén szokásos szertartás. A bécsi kapucinusok templomának kapujához viszik a halottat és zörgetnek a bezárt kapun. A kérdésre: ki az? – elmondják a halott összes címét és rangját. Erre a felelet: nem ismerem! – Másodszor csak a nevét és legfontosabb rangját említik. Erre is azt felelik: nem ismerem!

rem! – Harmadszorra azt mondják: egy szegény bűnös kér bebocsáttatást. Ekkor megnyílik a kapu, hogy befogadják őt. – Ez azt jelenti, hogy mindent itt hagysz ami földi kincs, cím és viszesz ami lelki tett. Ez az érdemtan. Jóban, rosszban, amit tettél, lélekbe van égetve, és amit hordozol, az a földi élet összes ténye. Örök büntetés, tisztuló büntetés, vagy az Isten látása. Ide nem élet sodrával lendül át a lélek, itt a földi életben kialakult egyéniség mikéntjétől függ a teljes birtoklás.

a) **Pokol.** A rettenetes gondolat: örök szenvedés nyomán feltámad a kérdés: Isten irgalma, szeretete hol van? Nem lehet szembenemenni Istennel! Isten az Abszolútum. Kit hogyan üdvözít, az az Isten tette ember tettei nyomán. Ember nem nagyobb, mint Isten. A pokol isteni törvény végérvénye. Aki így nézi, az látja, hogy az Abszolútummal szembe nem mehet a relatívum. – Ki kerül Isten büntető kezébe? Szt. Ágoston azt mondja: bízatok, volt **egy**, a Krisztus Keresztje mellett függő lator, aki egy sóhajtás folytán örök hazába tért. De csak erről az egyről tudunk, hogy el ne bízatok magatokat. – Ez annyit tesz: ember lelkének Isten keresése, mellyel az üdvösséget eléri, a maga munkájának belejártása. A II. Lyoni Zsinat kimondja, hogy az örök büntetésben a gonoszok sorsa bűnök szerint más és más. Dante emberi elgondolás szerint rajzolta meg a poklot, de eltalálta, mikor kapuja fölé e szavakat írta: *Lasciate ogni speranza!* – A pokol remény elvesztésére biztos tudat. A poklot azok tagadják, akik félnek tőle.

Tisztán spiritiszta emberi világitással akarják megvilágítani, ami Isten törvénye. Akik az élet néhez törvényeivel szemben, földből kiszarolni akarnak mindent és abból élni, azoknak ez a tanítás, hogy van büntetés, nem tetszik. Az Egyház azt tanítja, amit szolt az Isten, azt akceptálja.

b) **Purgatórium** azt jelzi, hogy míg az Isten látásához jutunk, a bűnös, de nem teljesen elszakadó embernek is van útja istenhez. A kinyilatkoztatás mindig ezt tanítja. A Makkabeusok könyvében áll, hogy jó és üdvösséges gondolat a holtakért imádkozni. Kinyilatkoztatás a II. Lyoni Zsinat határozata is: nem szakadtam el Istentől akaratos szembehelyezkedéssel, de elégtétellel tartozom. Ez vigasztaló tanítás, az életünk Atyánkhoz lendülésének biztosítása. De az Írás arról is beszél: amelyik fa eldől, ott marad. Ez igaz, csak az a kérdés, mikor marad ott, akkor, mikor átlép az örökkévalóságba, vagy amikor eleget tett? – A végkifejlődés jutalom és büntetés.

c) **Az örök boldogság.** – Egy ateista azt mondta egyszer nekem: ez jó, és ha ebben hinni tudnék, két térdén járnék életem végéig. Azon dolgozom, hogy az öröklét problémáját megoldjam és könnyöggök az ismeretlen Istenhez, hogy ami szép és jó, birtokoljam. – Az Egyház azt tanítja: a földi életben Istent tárgyain keresztül látom – in enigmata –, az örök életben valóságban – in facie –. Értés-látásra kell gondolni, nem testi látásra. Istent látom mint a tökéletesség formáját. Isten látása földi vonatkozásban is öröm forrása. Birtoklás az öröm – tudásban is. Aki megszeret valamit, igazságot talál, ez mind öröm birtoklását hirdeti. Boldogság az, ha birtoklok igazság, jóság, szeretet kiáradásából. Ez az oka, hogy magasabb skálájú emberek között mindenki jól érzi magát. Érzi, hogy belső világ boldogsága a lényeg, – az Isten látása az élet teljessége. Azt viszem, amit magammal hoztam, kegyelemből kaptam, tevékenységgel kifejlesztettem, élet kincsévé változtattam. Ez az igazi alkimista! Aranykészítés mesterségét Isten kegyelme megoldotta, örök életet adott kegyelem útján, földi életből örök életet varázsol. Élet akkor van, ha végesből végtelent teremt.

Befejezés: Miért fél az ember attól a világtól, amit a mors imperator nyit meg? Mert gyökeréből akarja kiszakítani. Ha megérzi, hogy a földből kiszakadás azért történik, hogy légygyökérettel a kegyelem égi Atyjához fűzze, akkor szárnyalás történik, áldozatért vágyik – a szentekre gondolok-, elvágja a föld gyökerét és beleíveli életét az örök élet világába. Aki csak földből és érte él, annak a halál ellensége. Belekiáltani szeretném a fülébe: kinek gyűjtesz? A Mester az ítéletkor azt mondja: amit másnak adtál, nekem adtad... Lélekkincsekkel elválni könnyű. A földi szeretet számai elszakadnak, hogy az örök Szeretethez kapcsolódjanak. Hogyan kapcsolódik a lélek örök világokba? Ha a szentek egységével egyesül szeretetük. Van küzdő, szenvedő és diadalmas Egyház, – a lélek keres ezekkel kapcsolatot. Ha Isten közelébe jutottam, játékeszköz minden, ami föld. Van kapcsolat, mely a szeretet örökkévalóságában fűzi az embert az emberhez és örök Atyánkhoz. Az élet örökkévalósága úgy tud kifejezésre jutni és talál tartalmat, ha emberszeretben jelentkezik és Isten szeretetében nyer kivirágzást.

(Dinamika:)

Hogyan lehet megtalálni a keresztény tevékenység alapfeltételeit? Nem elég tudni, mi az Egyház álláspontja a legfőbb kérdésekről, azt is tudni kell, hogyan kell az életet berendezni ezek ismeretével. Beszélni fogunk az erkölcsi dinamikáról, erkölcsi alaptételekről és hogy gyakorlatilag hogyan jelentkezik ember életében az Isten törvénye. 4 kérdésünk lesz: Isten az ember törvénye, szeretet az Isten

törvénye, tisztaság az élet törvénye, természetes és természetfölötti erkölcs az ember törvénye. – Így próbáljuk megtalálni a törvényeket tevékenység alapjául, hogy szerintük tudjuk vezetni az életet. – De ezek a pontok az egész beszéd sorozatban **címekként** jelennek meg az **egyes előadások számozása szerint**. – Most tehát az első kérdés a VII. előadás tartalma.

VII. előadás: Isten az ember törvénye

Bevezetés: Egy képpel kezdeném, az egyiptomi szfinx képével, amelynek félig ember, félig állat teste olyan szemekkel van ékesítve, melyek azt látszanak kifejezni, hogy az élet a legnagyobb ismeretlen. Úgy bámul a világba, mintha azt hirdetné, az élet a misztériumok misztériuma. Arcából azt olvassuk ki kérdésként: az élet értelmét meg lehet-e találni, vagy az ember cselekvéseinek, tetteinek értelmét meg lehet-e találni? – Mi úgy látjuk, van Isten, Akitől jövünk, föld, ahol élünk, végkifejlődés, ahová hazaérünk. Úgy tudjuk az élet egyetemének nagy értelmét megfelelni. De azt keressük: merre járunk és hogyan tegyünk? Nagy kérdések ezek. Mikor az ember önmaga értékét, cselekvéseinek értelmét keresi, látja, hogy van **periferiális akció**, és mikor elhatározok valamely tettet, van **belső szentély**. Nem a külső részéről jön és hangzik a parancs; önvilágomban, a lelkemben született szándék, döntő nézőpont, fénycsóva, döntés szab irányt cselekvésemnek.

Az ember cselekvéseinek kontingensét nézve azt látjuk, hogy sok benne az animale, ez a belső motor. A görögöknél a fő indító az esztétikum, az, ami szép. Ebben zsong náluk még az etikum is. A római birodalomban az a fő, ami jog, hatalom. Jönnek azután nagy tettek, világbirodalom alapítások és hatalom birtokáért tesznek mindent. Cselekvésben belső dinamika hatalmat, jogot, erőt akar érvényesíteni. A kereszténységben ez a belső erő a hódolat, kultúra, humánus és legújában a szociális irány felé mutat. De van egy irány, amit a Galileai hirdet: életben a **religiosum** uralkodik, ez mielőttünk döntő. A tétel ez: egyetemes kereszténység tanítása szerint a cselekvés értékét tudatos szabad döntés határozza. Bármilyen relációt nézve, a döntő ítélet aszerint hangzik: egyezik-e Isten törvényével? Így lesz **Isten az emberélet törvénye**. – 1) Isten törvényben mutat utat, 2) az ember hódoló behódolással utat jár. Merre menjen az ember? Hogyan éljen a világgal, hogy önélete kifejlődésének tökéletesedését hozza? Lehet úgy nézni a világot, hogy valaki mindent harácsol, vagy mindent elmellőz. – Járhatok úgy, hogy virágot tépek, vagy virágot taposok. Lehet keresztúton járni és virágos berkeket oldalt engedni. Lehet szenvedések útján járni és kérni könyörgő könyörgéssel, vágyva vágyakozni Szt. Ignácra, hogy az oroszlanok fogai között Isten gabonájává öröklőssünk. – Milyen utat mutatott Isten? Ezt két irányban nézzük: a) **elméletileg** nézve, Istenről elmélkedve azt látjuk, hogy **Isten az élet törvénye**; b) **gyakorlatilag: szólt valóban az Isten**, fölcsendültek törvények, melyek utat mutatnak.

a) **Elméletileg**: van a világon, amit úgy nevezünk, hogy **teonómia**, isteni törvényszerűség. Azt csendíti az ember lelkébe, cselekvés irányítása kívülről esik. Kívül szól az Úr. Ezt megérteni a legnagyobb nehézségek közé tartozik, mert az ember lényegéhez tartozik a személyiség önrendelkezése. Itt nem segít szabadság, Isten törvényében hangzik Isten irányító szava. Ha már irányít, akkor kötelekről van szó, és akkor lényeges pont hiányzik, mert az erkölcs szabadságon pihen. Mikor az ember önmagát mérlegeli, legnagyobb valóságát személyiségében találja. Aki szabadságán nem akar törvényt elismerni, az kapkodás szabálytalanságával cselekszik. Ez a legszerteesebb ember.

A monisták az emberélet gyökérzetét az anyagban keresték, szerintük a tudattalan élet indít, hogy az ember fokként tökéletesedjék. Ők a tudattalannak tulajdonítják a lendítő erőt, hogy tökéletesedésre indítson. Így gépszerű mehanizmussá alakítanák az embert. Freud és követői az élet fejlődő vonalának erejét a szexuális ösztönben keresik, – Kohn a hasznosságban, elfelejtve azt, hogy **én** vagyok az, aki valamit alányilag hasznosnak minősítek. Egyiknek materiale az igénye, a másik múzeumokat kutat. Az élet tárgyai **nem tárgyilag** vannak adva, hanem olyanok lesznek **alányilag**, amivé **én** teszem. – Ha egy 1000 p-ös takarékkönyv, vagy édesapám utolsó levele közt engednének választani, én a levelet választanám, mert a kegyelet miatt azt teszem magam előtt értékesebbé! Amit jónak hirdetek, az engem megköti magam minősítése szerint. Megint más az akaratszabadságot hirdeti és azt mondja: hogy mi a legjobb, azt én határozom meg. Alányilag minősíti a tetteket és maga határozza meg, mit tegyen. Én teszem magam előtt nagyobbá, amit jónak látok.

Azt látjuk, hogy a cselekedeteket köti valami. Ha ez kívülről jön, olyan mint a bilincs, – ha belülről, úgy indítja, hogy megláttatja a törvényt és rábízta a döntést. Ha az isteni heteronómiát szembeméne nek látjuk is az emberi autonómiával, ez csak látszólagos, mert nem személytelenség, tudatlanság, ösztön, vagy gonoszság köti, hanem Isten akarata lesz erkölcsi életének indító törvénye, alapja.

b) **Gyakorlatilag**: az isteni hang valóban elcsendült és az ember **természetében és kinyilatkoztatásokban** nyilvánítja az embernek az embert irányító törvényt.

A **természet törvényei** az ember belső világában úgy jelentkeznek, hogy mindenkiben élnek és hatnak, ez principia universale. Jó és rossz között választhat, de a többségnek engedelmeskedjék. – És ha megtagadja? Azt tagadná meg, ami lelke legősibb hangja, szembemenne a legnagyobb igazsággal, mint pl. „én vagyok”. Ezek az ellentétek harcban állnak egymással. – Az emberi természet mélyén csengő hangok alapvetésben irányítják a helyes útra, felelősséget vállal azokért, amik természetben csengenek, mert Isten Önmagát állítja elénk a természetben. Ami bennem cseng, az Isten hangja.

Kinyilatkoztatott törvények csoportja: Isten személyiség, **Aki** a teremtett lények közül az embert személyesen indítja. Ezek a törvények: a tízparancsolat, az Egyház ötparancsolata, az állam felsőbb törvényei, – ezek alapvetésben olyan törvények, melyek hódoltságon, isteni kinyilatkoztatáson alapulnak és ezek magyarázásán épülnek. Az történik, hogy a személyiség, az ember kinyilatkoztatás útján személyes indítást kap. Ez **öntermészetben** csendül és **prófétákon keresztül**, a tíz-parancsolatban vagy valamely **személyiségben** jelentkezik. A Szentírás is személyes közlésen épült, az élő Egyház tanítása nyomán íratott.

Nincs Istennek törvénye olyan, melyben az indítás kényszer erejével pihen. Nem kényszer van, hanem szabad indítás. Ez Isten személyes szavában cseng, isteni ígérel, elevenség törvényével lép közelembbe. Sem bilincs, sem könyv, hanem az élő Isten belső indítása, lélekhez juttatása: az embernek irányítása. – „Legeltesd juhaimat...” (Jn 21,17): ebben az rejlik, hogy a törvény hirdetése, csendítése Isten törvényét csendítő, Isten a törvényét élő személyen keresztül csendíti. Az Egyháznak az a tanítása: szól Isten a **természetben keresztül** az ember személyében, szól a **próféták, tanítványok által** és szól állandóan a **tanító Egyház** lelki közeledésén keresztül. Minden törvény gyökérzetét a természetben, vagy a tíz-, vagy az ötparancsolat alaphangjában találjuk. Elveszti a törvény az erejét, ha a tízparancsolat kőtábláról sugárzó tanításával szembemegyünk. Isten jelentkezésének elméleti és valóságos ténye szabja meg az élet alapirányát.

2. Az ember hódoló behódolással utat jár. – Hogy lesz valósággá az, hogy a törvény követése megőrzi az autonómiát és így erkölcsi tett értéke megmaradjon? Isten törvénye úgy álljon az ember előtt, hogy amit magáévá tud tenni, alanyiasítani tudja. Más törvénye az enyém. – Az embernek törvény felé hajlása lehet az, hogy **alanyiasítja**. Isten pedig úgy szólal, hogy **személyiségébe** kapcsolódik. – Megérezem, belátom, elfogadom az életet szolgálni akaró isteni törvényben a helyes irányítást. – Hallom, hogy a lelkemben szól az Isten.

Az ember minden esetben két tehetségével – értelem és akarat – nyúl a világ felé. Ha törvény cseng: „szeresd felebarátodat” (Mt 19,19)... „Ne vedd hiába az Úr, a te Istened nevét” (2Móz. 20,7)... – úgy közeledik felé, hogy értelem erejét keresi és értelme erre a konkrét cselekvésre magyarázza. Ha az értelem a cselekvést úgy magyarázza, hogy a törvénnyel megy szembe, az akarat kérdést vet: behódolsz-e Isten törvényének? Ha győztél, lelked többélevését építetted, mert akaratlanul hajlasz Isten törvénye felé. Nem mellőzi bizonytalankodva azt a cselekvést. Az így született tett nem törvény kényszerre, hanem alanyi hozzájárulásnak érvényesülése. Értelmet, akaratot lemondással is hangolva, magamévá tettem, nem kívül hangzik, hanem Isten messzehangzó törvényét magamban hangzó törvénnyé tettem. Érzem, emelkedtem, mert ami föld kincse volna, vagy sérelem volna, azt oldalt hagyom. Így alanyiasítottam azt, ami Isten törvénye.

Isten nemcsak úgy lép a cselekvésbe, hogy törvényét alanyiasítom, hanem az ember életében minden cselekvésnél cseng Isten törvénye – a **lelkiismeret** útján. Ennek a szent kincsnek hordozója kizárólag az ember. Ez annyit tesz: mikor cselekvés előtt áll az ember, figyelmeztető ütés hangzik jelezve, a törvény ezt kéri... Buzdító, vagy óva intő hang jelentkezik. Kísértő hang is szól bele, mely csábít a rosszra. De feltámad a felelősség érzése, ennek külső jele – ha hibáztam: elpirulok és az öntudat vádol érte. Viszont Szt. Pál szerint a jótettnél is megszólal ez a belső hang: ezt Isten szerint cselekedted. – Meg kell azonban jegyezni, hogy a cselekvések nagy része kívül esik e kereten. Pl. ha valaki rosszul lenne, mindenki sietne segítségére. Ez **ösztönös** cselekvés. Ha valakinek szeme felé dobok valamit, felkapott kézzel védekezik. Ez **reflex** cselekvés. A mindennapi élet gyakran megismétlődő tette a **szokvány** cselekvés. A reflex-lelkületek és visszahúzások kívülesnek a cselekvések tudatosságán.

Változik és függ az ember egyéniségétől, hogy valaki mit cselekszik, mert az embert a lelkiismeret indítja. Személyes ember a személyes Isten hatalma alatt áll. Ettől nem lehet szabadulni. Kant az ember egyéniségét látja parancsolónak és így nevezi: imperativus categoricus. Nietzsche ezt nem tartja kielégítőnek, mert az emberi cselekvés nagy lendületét csak Istennel lehet megoldani. Azt kereste, hol

találja az emberélet ütemezésének alapját. Szerinte az embercsorda tömegéből egyesek emelkedjenek ki és a „Herdenmensch” fölött állva mint „Übermensch” vezessenek. – Mi azt mondjuk, minden ember legyen – ne Übermensch, hanem „Über Welt”: világfölötti, mert **egy** személyiséggel, az Istennel van kapcsolatban. – Nagy kongatás ez, mely felkelteni próbálja a tudatot: ember, több vagy a csorda-embernél! – Ha fölébred ez a tudat, akkor az ember a világ fölött áll.

Az ember alanyiasságának munkája és a lelkiismeret szava hogyan tünteti el az ellentétet, hogy más a törvényhozó és más a végrehajtó? Ki az Isten? Az élet teremtője, Aki az én természetembe Önmagát állítja, – teremtésből bennem csengő isteni hang. – Teremtő tényében az ember mint adott valaki jelenik meg, akibe Önmagát állítja Isten. – Minden valóság csak igazság lehet. Az Egyház nem fél, hogy a tudomány mit leplez le. Az Egyháznak az a hite, a világban ami jelentkezik, az Istennek jelentkezése. Erkölcsi világban is, ahol Isten törvénye jelentkezik, Isten Önmagát adja. Bennem nem lehet ellentét, mert Isten a fejlődés útját adta. A törvényben saját lételeményének törvénye rejtőzik. Ez annyit jelent, mikor a törvényt látom, értelemmel vizsgálom a cselekvést, észreveszem, hogy ez a fejlődés alapfeltétele. A törvény az élet fejlődésének alaptétele, a parancsoló, vagy tiltó törvényt Isten diktálja, és természetes fejlődés sodrán jelentkezik. Isten terve szerint úgy gondolta el az életet, hogy irányítást diktál, merre menjek. Az elmélet azt a lehetőséget engedi, hogy látszólag kívülem cseng, de valójában magamévá teszem a törvényt és így hajtom végre. A valóság rendjében a természetén és kinyilatkoztatott törvényen keresztül Isten szólt és az ember behódolva követte.

Befejezés: Minden ember valamivé lenni akar, – a gyermek rendesen az, ami az apja. A felnőtt valamit keres, valami akar lenni, tehetségeit kutatja, valamit elérni akar. Ez a törtetés úgy minősül, hogy milyen alaplélekkel nézi valaki az életet. Radames fővezérségért küzd, Brutus leszúrja Caesart, hogy hatalomra jusson. A tevékenységnek olyan szériája mozog: az élet forrongó, mély katlan, mindenki részletmunkát végez, úgy, hogy általa az emberiség egyeteme szent fejlődésének hatalmas szent üteme növekszik. A munkamegosztás leírhatatlan, és mégis ez az egyetemesség. Az ember életét parányi tettek adják. – Mi lesz belőlem? Sokan azt állítják, hogy az élet parabolája egy fókuszról, önmagától függ. De mi tudjuk, hogy van egy másik Fókusz is, és ez a végtelenben pihen. A végnélküli vonal determinánsa a véges és a Végtelen pont. Emberélet paraboláját rajzolva, cselekvéssel determinálom az élet pontjait, és ebbe belejátszik Isten. De az Isten terve az, hogy életünk nagy paraboláját mi rajzoljuk. Az egyes élet kis paraboláját két fókusz szabja meg. Az ember **döntő elhatározásának** mindig az **Ősfókusz** a determináns tényezője. Elképzelhetetlen kikapcsolni belőle az ősi fókuszrendszert, enélkül a világ káosz, az élet összeviaskodás lenne. Az élet célbaszaladás, Isten nagy törvénye szerint haladás, örök világokból indulás és földi életen keresztül hazatérés. Azt jelzi: **emberéletnek Isten a valóságos törvénye.**

VIII. előadás: Isten törvénye a szeretet

Bevezetés: A vallások legfőbb kérdése: ki az Isten? Ki belső életét tekintve és az emberekhez való viszonyában? – Mindegyik Isten lényegének értékét próbálja megtalálni és viszonylagosan értékelni az emberrel kapcsolatban.

A pogányoknál is, a zsidóknál is mindig e fogalomhoz volt kötve: Úr, Mindenható, mindent kézben tartó, – az emberre vonatkoztatva: Imperator vitae, akitől mint szolga kell, hogy függjön. Mikor a zsidóknak a Sinai hegyen megjelenik, ezek félelmükben arca borulnak és így kiáltanak fel: nem tudjuk nézni arcodat! Isten nevét: Jahvé, ki nem mondhatta halálbüntetés terhe alatt, és a Szentírásban is így olvasta: Adonáj, Elohim, – olyan hatalmas, legfőlségesebb Úr, Akinek a nevét az ember ki nem mondhatja. – A pogányoknál azt látjuk, hogy a legfőbb szellemről elforduló, rettegő mentalitással óvakodik. – Az Isten a mi Atyánk, – ezt Krisztus hirdette meg és ez a krisztusi evangélium, jó hír, – megemelésé annak, aki nem értéktelen létbe szolgaság erejével, nyűgével van láncolva, hanem Istent így szólíthatja meg: mi Atyánk... Ebben az rejtőzik, hogy belső reláció kerestetik Istenben emberre vonatkoztatva, Isten belső világában, a szeretetben kibontakozik e lényeg: **Isten egyenlő a szeretettel** („Az Isten szeretet”: 1Jn. 4,7). Isten parancsa az ember felé a szeretet parancsában foglalható össze. – Isten belső életében, a világhoz és az emberhez való viszonyában hol látható a szeretet? Miben áll az Isten szeretete? Isten az embert szereti. – Az emberek gyakran visszaélnak ezzel a szóval: szeretet. A szeretet lényegtani meghatározása: **jót látni, jót akarni és jót tenni.** Az első intellektuale, a második volunteria, a harmadik akció. Nem megszerezni akarom magamnak, amit szeretek. Szt. Pál szerint a szeretet lélekkiáradás, melynek nyomán mindent másnak adok. Ami az enyém, az a másé. Nem fordít-

va: ami a tied, az az enyém. Ez kommunista elgondolás. – A szeretet szerint: ami az én lélekállományom, az a tied. A szeretet szolgálat, kiáradás, önfeláldozás, – nem érzélem, sem érzélgősség; azért lehet szeretni az ellenséget. Érzéssel nem, de lehet benne jót látni, neki jót akarni és jót tenni, akkor is, ha ösztön és ellentét vulkánjai tobzódhatnak. – Krisztus a Keresztfán így imádkozott értük: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják mit tesznek” (Lk 23,34). Van ebben jót látás: nem tudják, mit cselekszenek; jót akarás: hogy az Atya megbocsásson nekik és jót tevés: imádkozott is értük: bocsáss meg nekik...

Ezzel a meghatározással a tartalomnak három területe adódik...

1. Isten belső világában lényegbevágó a szeretet. – A Szentháromság dogmatikáját megközelítvén, az Atya a lét, a Fiú a létismeret, a Szentlélek a létszeretet. Az Atya a lét, – a Fiú született az Atyától, – Tőlük származik a jót akarásból a Szentlélek. A Szentháromság a három isteni Személy olyan relációját adja, hogy az abszolút Lét ismerést és akarást hordoz magában. A személyek élete egocentrikusan van Isten természetében beállítva. Ez érthető az embernek, mert ő is az első személy, az „én”, amint a grammatika is mondja: én, te, ő. – Krisztus így fejezi ki: „Szeresd felebarátodat, mint önmagadat” (Mt 19,19)! – Abszolút egocentrizmus olyan elgondolásban, hogy minden vonalon minden ember felé tör. Ha mértanilag akarnám kifejezni, a gömbhöz hasonlítanám. Mint a gömb középpontja, az ember is olyan, hogy minden vonala a végtelenségbe tör – értelem, akarás, küzdelem vonalán. Nincs benne semmi, ami véges volna. Ezért retteg attól, ami **vele történik**, ezért irtózik a rabszolgaságtól és elkövet mindent, hogy szabaduljon. A Végtelen életét olyannak kell látnia, aki felé tör minden. – A vallás az életszolgálat szent kivirágzása. A szeretet nem érzélem, – csodás belső sejtés, a diadalmas jónak sejtése, – Istenben a szeretetet, önmagában az abszolút Létet sejti meg. A Minden a mindennek központja, az ember csak tükörkép, Önmaga számára mindennek központja. Mindennek központja úgy tud sugározni, kiáradni, hogy mindenkinek mindenét adja.

2. Isten és világ kapcsolatában keresi az ember a szeretetet. – A világ Isten előtt reveláció, kinyilatkoztatás, Isten tökéletességének és jóságának sugárzása. A teremtés nem azt jelenti, hogy Istennek szüksége van a világra, hanem ez az abszolút Lét jelentkezése. Minden Istenért van. Ez a jezsuitáknak jelmondata is: mindent Isten legnagyobb dicsőségére! – A világ és az ember teremtett Istennek: a Végtelen, a Mindenható, az Örök, a Legtökéletesebb a világban is revelálja Önmagát. – A lámpa fényében és hevítő erejében is a Végtelen kvalitásai jelentkeznek. Egy csillogó fémtárgy létrendje Isten tökéletességét revelálja. Az ember mindenütt érzi a Végtelen tökéletességének jelentkezését. A természet fonságos gyönyörűségében is jelentkezik Isten tökéletessége. Belső tökéletesség-bírában nem elzárt szentély, hanem mindent sugárzó szeretet. A Végtelen minden önjóságát teremtés útján revelálja kifelé. Minden egyes paránya a földnek úgy van teremtve, hogy csodás gravitációval tör a központ felé. A mindenség törtet mindennek központja, Isten felé. Isten szeretetének kisugárzása olyan belső erőnek revelációja, mely a világot úgy tartja össze, hogy az abszolút Szeretet felé tör az, aki szeretet sugárzásából teremtett. Az életben a szeretet **erő** és nem érzés.

3. Isten és ember Személy és személy viszonyának kérdése. – Milyen kapcsolat fűzi e kettőt össze? Pogányoknál és az Ószövetségben ez a kapcsolat alárendeltség függése volt. Az egyetemes kereszténység e kapcsolatot a két főparancsban fejezi ki: „Szeresd Uradat Istenedet teljes szivedből... Szeresd felebarátodat, mint önmagadat” (Mt 22,37 és 39).

Ha a személyes kapcsolat vonalát rajzoljuk: Végtelen Istenhez a véges ember szeretet útján kapcsolódik, – a végtelen Isten az emberhez alázkodik, – az egocentrizmus embere Istenhez szeretet kapcsolatával fűződik.

A következő kérdésekre is feleletet igényel az ember: a) hogyan látható, hogy Isten szeretetének leereszkedő útja van? – b) Az ember felemelkedése. – c) Úgy él az ember, hogy minden egyesnek kapcsolata van a másikkal.

a) Isten leereszkedése, ember fölemelkedése történik. **Hol ereszkedik Isten az emberhez?** – Az ember teremtésében Isten személyiségének képét adja. Enélkül az nem több, mint anyag. De az ember többet igényel. Ha föl tudlak ébreszteni elszegényedő hitből, kitárt karral sietsz Isten felé. Legősibb vágya ez a megérzés. – Hol ereszkedik le Isten? Mikor **önképét adja belénk**. Ember lényegéhez tartozik ami Istennek lényege, és ha ezzel szembement, kongatja mellét: rosszat tettem. – Ősi érték, hogy azt tartja legtökéletesebbnek, hogy jót lát, akar és tesz. Belső lendület ez, és ha nem ezt teszi, mea culpa-zik. – Isten **otthont nyújt** az embernek. Ne féljete a siralomvölgytől, itt haza van készítve számotokra. – A szeretet mindig ez: jót látni, akarni és tenni! Akkor a világot is úgy látja, mint szebb világot, ahol minden szépség kínálkozik. Ha az ember életét nem így éli, tudatára ébredve gondolko-

dása tiltakozik, ha nem helyesen tesz valamit. Nem a világ belső szépségét nem veszem észre, hanem az ember eltorzító nézését kell helyrehoznom. – Ennek a kis ezüst doboznak az anyagias ember csak ezüstértékét látja; a művész szemével észreveszi szép formáját és rajzát, amit alkotója kikalapált rajta; és ha az anyámé lett volna, kegyelet szemével nézve nekem többet érne, mintha aranyból készült volna. Magam teszem mássá, értékesebbé. – A világot így kell nézni, ember szerető lelkével, akkor az erdő olyan lesz előttem, hogy a fák muzsikáját hallom. A fakereskedő csak azt látja, hogy hány köbméter faanyag van benne. Ugyanazt lehet látni főséges esztétizással, de lehet durvasággal is. Valaki úgy nézheti Isten virágoskertjét, hogy semmi szépet nem vesz észre benne. Erdő, virág, madár, – eke, mag, élet – megéneklik a költők mindazt, ami szent és gyönyörű. Sivár ember világa nem Isten országa. Az ilyen csodálkozik: nem látom az Istent. – Aki az élet szentségét minden rezdülésében sejteni tudja, Isten főségét benne megsejti, ott leszáll Isten szent világa, Önmaga az Isten.

b) **Emelkedik Istenhez az ember.** – Pázmány mondta: csodálkozom, hogy az emberek nem találkoznak Istennel. Én a fűszálra nézek és látom az Istent. – Mindenben észrevenni tudni a szépet, jót, Isten jelentkezését. Az ember vágyaiban jelentkezik, hogy Isten felé tör, nem tud megnyugodni abban, ami kisebb, mint Isten. – Szt. Agoston mondja: „Nyugtalan az én lelkem, míg Tebenned meg nem nyugszik.” – Ward Mária pedig így szól: „Minden kicsi nekem, ami Istennél kisebb”. – Nem elégíti ki az embert, ha vagyon, öröm skáláján mindent birtokol is, – mást birtokolni vágyik. Akinek nem adott több, mint 2 m-es darab föld a temetőben, de megtalálta Istent, annak minden elég. Ha az ember vágyában feljut az égig, kielégülést talál. Fohászkozó ember imádság létráján járó lelke Istent talál. – Nem lehet egy oldalról látni mindent, a világ nemcsak az élet kemény szenvedését írja. Aki az életnek csak azt a területét látja, hogy a jó szenved, a rossz meg dőzsöl, az nem látja, hol az Isten. Éppen a szenvedés útján lehet Istenhez közelíteni, – és Coppée, Huysmans, Pellico a via sacra-n haldva Istenhez jut... Istenhez áldozatokon keresztül lehet jutni. Jót látás, jót akarás és jótett útján Istenhez emelkedik az ember. Ebben az rejtőzik, hogy az ember végtelenség felé törő tekintetével, végtelenséget igénylő lelkével többet vár és áldozatos tevékenységgel több jót végez. „...keresetek és találtok, zörgesetek és ajtót nyitnak” (Mt 7,7) – mondja az Úr. Aki az evangéliumi vakkal azt kéri: lássak! (Mk 10,51) – Siloe tavának vizével mosakodva látni fog az örök élet szempontja szerint.

c) **Személynek személyhez kapcsolódását** milyen abszolút parancsok kötelezték? – Elsősorban a két főparancs: „Szeresd Uradat Istenedet... Szeresd felebarátodat!” (Mt 22, 37 és 39). – Az ifjúnak kérdésére: „Ezt (parancsokat) mind megtartottam... Mit kell még tennem? (az üdvösségért), ez a felelet: „...add el amid van... Aztán jöjj, kövess engem!” (Mt 19, 20 és 21). Ez a szeretet legfelső fokát hirdeti. Aki a szeretet útján jár, annak a világ semmi: csak Te kellesz! – az a szeretet csúcspontja. – A szeretet **ember emberhez** viszonyában az rejtőzik: a szeretet nem várás, kapás, hanem adás. Nem visz, hanem hoz. Az ösztön visz és nem hoz. Itt olyan szakadék van a kereszténység tanítása és a világ általános szempontja között, amit csak Krisztus tud áthidalni. – Ez ellentmond a természetnek, mondják sokan, de hát értékskálájában más Krisztus és más a világ. Krisztus tanítása szerint így következnek: anyag, érzés, erkölcs, örök érték, – ebben emelkedés jelentkezik. Nem egy szempontból lehet az életet megítélni. Anyagi érték fölött van az erkölcsi érték. Adok embernek, hogy legyen másnak is, akinek nincsen, és adok Istennek, Akihez lélekkiáradással embereket viszek. Az Úr ítéletkor a szeretet tetteit jelzi mércének: mit adtál másnak? Hősiesség mércéjét lemondó, önfeláldozó értékekben keresi. – Egy háziúrnak joga van a lakót, aki nem fizet, kitenni. De magasabb skálája az értéknek, ha elengedi a lakbért. A szeretet parancsol és a jog elsilányul a szeretet törvényével szemben. Azért nagyobb a szeretet, ha lemondást követel, mert ez földiekben szegényedést, lelkiekben gazdagodást jelent. Különös szempont szerint eltörpülnek oszlopok, melyek aranyból nőnek és semmivé lesznek, ha lélekszeretből másnak kell adni.

Az emberszeretben rejtőzik az is, hogy sokszor érzélgősségben vagy álrésztétben akarja kijátsszani a belső törtetést, ami lemondás világára vonatkozik. Érzélgősen azt hiszi, ha elsír néhány könyvet, már eleget tett. Valaki akkor tesz jót, ha erőt tud képviselni és vagyona fölösét másnak próbálja értékesíteni. – Egyik püspökünk minden vagyonát szegény egyetemi hallgatók segélyezésére fordítja, másnak semmit nem ad. Azt mondja: én kiválasztottam az egyetemi hallgatókat, más válasszon ki mást. – Ez emberszerető ember. Ez munkát tölt be és úgy néz az emberre, hogy megemelni próbálja szóval, intéssel, szeretettel, – ez isteni ember. – A tanítónő ne az első, kedves, jólnevelt tanulót szeresse legjobban, hanem a hátul meghúzódo, szegény, neveletlen kis gyermeket. Lemondással meglátni ebben is az Isten teremtette szent lelket, – ez erő. A bűnöst nem szabad megvetni. Hinni kell tudni abban, amit a Mester mond, hogy meg lehet emelni őket. Nem veszed észre, hogy Ő a bűnösökért jött és

azt tanítja, hogy meg kell nekik bocsátani, – nem egyszer, de hetvenszer hétszer? Érzélgős jelenetek után megváltás nem történik. A házasságtörő asszonynak megbocsát és így szól hozzá: „Menj, de többé ne vétkezzél!” (Jn 8,11). – Az ellenségben észre kell venni, hogy ember az is, – nem szeretetérzéssel, mert azt nem lehet, de jót látással, jót akarással, szolgálattal. Ha meglátod a jót benne, kívánsz neki jót és tehetsz neki jót – ez erő. A keresztény szeretet törvénye az embert elgyengíti: ezt azok mondják, akik a szeretetnek csak érzélgős formáját ismerik. A szeretet a legnagyobb hatalom. Az értelem így fejezi ki: a **jó akarása**, hogy jót akarok másnak – **cselekvő aktus**, mellyel áldozatos munkát végzek. Isten a kezét öt részre osztotta, az újjak szétnyitásával a szórás lehetőségét biztosította. Szóró gesztussal, dobó, áldozatot hozni tudó, más életének emelője légy! Akkor Szt. Pál szerint kialakul olyan szeretet, mely a hitnél és reménynél is nagyobb, mert örök. Az örök élet a teljes tudással megszünteti a hitet, meg a reményt, mert elérése a boldogság teljességének, de örök a szeretet, az Isten lényegében való legtökéletesebb részesedés.

Befejezés: Összevetéssel és hasonlítással azt látjuk, hogy az állatvilágban ösztönös lendülettel állathoz hajlás van, belső mozgás mutatkozik. Az emberben van hajlás ember és Isten felé belső tudatosság útján. Az ösztön belső lendítés, mely érzéshullámból ered. Az ember tudatossággal bír, tudatos értelemmel, jót akaró akarattal tör Isten és más ember felé; azt kutatja, a lélek értéke teljességét hol találja. Ez a szeretet jelentkezése, keresik és igénylik az emberek a jót és szépet. Szent jelkép a Kereszt, azt jelzi, hogy mindig keresztben keresztül próbál az emberhez közeledni az áldozatos szeretet. Ha az emberek szóhintés helyett tényben keresnének másban jót, ha mindenki akarná a jót és áldozatosan nyújtana a jóból, akkor a mennyország leszállt volna a földre. Embernek a szeretet Lelkét adja Isten, és ott lesz való az utópikus világ, ahol ember emberrel békében él. Teljesülne az Írás szava, amit karácsonyról mond: valóság lesz, hogy gödölye a tigrissel füvet legel, bárány az oroszán mellett pihen. – Akkor uralkodnék Isten Személye, lényegének belső tartalma, élet igazi értéke: a Szeretet.

IX. előadás: Tiszta élet az ember törvénye

Bevezetés: Tiszta életről beszélve, próbáljuk megállapítani értékmércével, mit tanít az Egyház az éroszról? Az érosz Isten Atyánk törvénye szerint az életszolgálat isteni követe. Mindaz a kérdés, ami érosz körül mozog, az élet legszentebb világa. Földi vonatkozásban legnagyobb érték az élet, és az életszolgálat ütemét ütemezi, dallamosítja az érosz. Ha piedesztálra emeljük, óvakodni kell Venus barlangjának varjaitól, amelyek erotika helytelen túlzásait hirdetik érosz helyes irányával szemben. Erotikát követelnek érosz köntösében. – Egyik újság négy jeles ember cikkét közölte e cím alatt: Az erotika védelmében! – Az első egy művész: Kisfaludi Stróbl Zsigmond, a második orvosprofesszor: Benedek, a harmadik író: Harsányi Zsolt, a negyedik művésznő: Muráti Lili. Ezek erotika védelmében azt írták, amit mi az éroszról tanítunk. Erre négy jeles emberünk adott választ, köztük Tóth László és Neuber, orvostanár, e címen: Erotika védelmében? – és az orvostanár Benedeknek azt feleli, hogy az erotikát védve, az eredményt ő látja legjobban a klinikáján. – Dicsérik az erotikát az éroszt megillető állítmányokkal, pedig az egyik az ösztönös életet izgató kielégítési módszer, a másik pedig isteni követ, mindenfajájú ember a tömkelegben megtalálja élő példaképét. Az ember östörvénye követelődzik, idézik az erotikát védőket és követőkre találnak. De vannak tisztaéletűek, szentek, akik ezzel szembennek. Vannak térők az életben, útkeresztezők, ahol észreveszik, hogy olyan egyetemes élettörvényről, életútkeresésről van szó, ahol ellentétek vergődnek és keresik, hol az igazi életmegoldás.

1. Érosz uralmát emberi élethivatásoknak különbsége szerint más és más formában kell értelmezni. Az embernek **életmeder** adatik fejlődése számára. Isten műve, hogy az ember olyan életmedret kapott, melynek partjai vájva vannak Isten törvényei szerint, és így hömpölyög a partok közt az életfolyam a tenger felé. Önéletét szolgálva a más életét is szolgálja. Embert az élet sodra úgy helyezi életmederbe, hogy fejlődés és korok szerint az élet más és más formában és ütemben jelentkezik.

a) Gyermekvilághoz tartozik az az ember, akiben pihen minden, előkészület-alattiság jellemzi, hogy életfejlődésben hatásokat fel tudjon venni. Szivacsaként szív magába mindent, ami a világból adatik, kapja a benyomásokat, hogy mások életéből a magáét kiformalja. Pihen benne minden, ami jövőt szolgáló életütem. – Bauer Margit és társai megírják „A gyermekszoba pszichéje”-t, de ez a bűnöző gyermekszoba. Szerintük az életnek egy üteme van, de ez nem a fejlődő életet szorgalmazza, hanem az ösztön játékát akarja szolgálni. Aki a Freud-féle pszichológiát fogadja el, aki az elmekörtan tanára és nem normális emberektől vonta le a konklúziót, a szerint az, aki az ösztön mindenekfölöttiségét nem vallja, az másodrendű ember. Egészségesen induló életben anatómiaiilag és élettaniilag elpihent

jövő rejtőzik. 14-15 év alatti kifejlődés hozza az élettani érdeklődését, amikor már értelmi fölényt tételez fel. A testi élet fejlődése csendes hullámban mossa a partokat, de erőteljesebben zúgva el is visz partokat, ha az életmeder gátjai között halad is. Önélet kifejlesztése nem befejezés, csúcspont, hanem innen indul a jövő élet szolgálata, az élet feladata. – Kisgyermekben is van kilengő defektus, de ez beteges állapot. Az életfejlődés csendes üteme szentül előkészíti az életre, jövő életszolgálatra.

b) Ifjú ember 20-25 éves korig: itt éroszé az alaphang, de ez még csak előkészület, gyűjtés, föledződés. Nem követelődző igény, sem elfogyasztó szórás. Az az ember, aki fiatal korát e jeggyel nem sajnálja leélni: a bor kiforr, – nem gondolja meg, hogy az ember elfogy, elforr. Nem igazság, ha olyan stádiumban éli életét, hogy elpusztítandó minden, ami testi, amit parancsolólag ír elő az ösztön. Ha az életigény abszolút, akkor Isten törvénye kötelező. – Sokan megírják az ösztönök jogát, de realizálni, ha közelállójukról van szó – akkor azt nem! Lombroso szerint öröklött teher, amit orvosi háttérrel lehet alátámasztani, olyan kötelező ütemét diktálja az életnek, mely annak lényegéhez tartozik. – A serdülésen túl lévő élet a teljes felfejlődés olyan tempóját diktálja, hogy fékre van szükség. Még egy nem katolikus egyetemi tanárunk is azt hirdette, hogy ennek a féknek diadalra vezetése csak Krisztus kegyelmével lehetséges. Ez annyit jelez: bizonyos, hogy az ifjúkor üteme oly eleven, dübörgő, hogy életszakadékokat nyit meg az ember előtt.

Poétáknak kedvelt témája, hogy megéneklék a küszködőt, és ebből sokan azt akarják lehozni, hogy az ösztönök hangját követni szabad. Ezek a Venus szavát követők az élvezők. A mai irodalom nagy része a háromszög-témát tárgyalja, aminek alapja a házasságtörés. – A szerelem szent lendületével olyan sodrot kap az élet, hogy gátakat tör, és erről írnak legtöbbit. Mindenkinek az életében van időszak, mikor érosszal találkozik. Az érzéshullám nem bűn, hiánya betegség, győzelem fölötté diadal. Lendületet kap az élet veteménye, virágzásba bontakozik az élet és aratók jelennek meg... Lehet hinni, hogy a búzát májusban is le lehet aratni, de életerőt csak akkor tud kapni az ember a kenyérben, ha az acéllá edződött. – Az életben életsejtek szétszórása az, ha életvetésnek éretlen világából akarjuk törteni a kenyeret. – Jönnek nehézségek, ellentétes álláspontok, ahol védelmet talál az ifjúkor kirobbanó hajlama. Védőköpenyt könnyen húznak köré és állítják, hogy ez kötelező, – de már az övéikre nem. – Erős hang kell, hogy elhangozzék. Nyílt igazság, hogy férfiak írnak kettős morálról. A férfimorált megírták önmaguknak, a tiszta morált követelik másótól. Pedig bebizonyított tény, hogy az anyasági vágy nagyobb ütemű, mint az apasági. Ez a kettős morál hirdetése az Evangélium nyílt megtagadása. Krisztus tanítása nem csak nőkre vonatkozik. Nehézség, küzdelem van e vonalon, de princípium nincs. Erős férfiélet kifejlődését az érosz önfegyelmezett erejében követeli. Mederben haladás szükséges, azért követi az Evangéliumot az, aki hirdeti, hogy helyes önnevelés, jó ráhatás által az embert tiszta élet medrében nevelni és tartani lehet és szükséges.

c) Oly erős ütemezéssel dolgozik a jövő életszolgálat, hogy azt valamennyi vonalon érvényre juttatni próbálja, olyan eleven ütem, hogy kényszeríti, rászorítja az embert. Azért ilyen életszolgálat mérhetetlen áldozatot követel, úgyhogy csak a logika egyedül nem vállalkozik leküzdésére, hanem azt Isten szerető kegyelmére bízta. Az élet elbolondítja az embert, az élet vonalát a „Rausch” vonalon érvényesíti. Az élet új életet akar, Isten Atyánk így tanította: „Szaporodjatok, sokasodjatok, s töltsétek be a földet...” (1Móz. 1,28). – Az Egyház, mikor a házaseletről beszél, szentséggel indítja; ez a legnagyobb szentség, csúcspont, életszolgálat. E vonalon az életnek úgy kell folynia, hogy jövő fejlődés vonalát tudja szorgalmazni. Isteni terv szerint a jövő élet isteni követ, Isten teremtménye. Beavatkozást teljesítve földi elgondolás szerint, Isten legszentebb tényét rombolja szét. Sose hirdette az Egyház, hogy ösztönös élet törvénye szerint élni szentség. Ha így élsz, szembemész Istennel, nincs közösség, ami ezt engedi. Venus uralkodik ott, ahol ilyen életfejlődésről van szó. Mennyire igaz ez, mutatja az, hogy aki szembemegy Istennel, annak élete nem életfejlődés vonalán teljesül, hanem pusztulásban omlik össze. Az élet mutatja ezt. – Nékám professzor rektori beszédében ismertette, hogy a világháború békekötői mind erotika áldozatai voltak. Íté az élet – magunk fölött tapasztalhattuk.

Az operák szövegekönyvei is nagyrészt az élet kiélésére való ösztönzést hirdetik. Traviata, Bohémélet... kínálják az életnek ezt a formáját, szépre festik költészetben, amiről a valóságban a szegényházak és kórházak beszélnek. Házasság felbontását sürgetik életfordulat címén, de nem írják meg, hogy a valóságban hogyan omlik össze ezeknek az élete teljességében.

2. Hivatás szerint – érosz élettisztaságot követel.

a) Ha kallódás után visszatér az ember, ez **mederbe-visszatérés**. Minden hópehely, vízcsepp a patakba fut, patak a folyóba, folyó a tengerbe. Aki a folyót megfigyeli, azt látja, bármilyen kristálytiszta is eredeténél, mire a tengerhez ér, szennyes a deltája. Szépen megírja egyik költőnk „A delta panasza”

című versében, hogy a tisztán induló folyó hordaléktól és sártól beszennyezve mint panaszkodik eliszaposodott deltájánál. Igaza van a költőnek. Isten az ember-folyót úgy teremtette, hogy deltázás idején megtorpanni tudjon, és adatott hatalom, hogy ha beszennyeződött is, újból kristálytisztává váljék. Amíg a vizek zuhatagoznak és mederben haladnak, addig az életet üdítik. De ha gátszakadással kiömlenek, elpetyhüdve mocsárrá válnak, ahol csak lappvirág nő. Élet sodrával is így történik. Ha az élet gáttat tör és kilép a törvényszerű mederből, láppá silányul az élet legszebb vize. – Ady is ilyen lápot járt, amíg mederbe betérés szörnyű ostora rá nem kényszerítette a visszatérésre. „Krisztus-kereszt az erdőn” című versében, visszatérve eltévelyedéséből, így ír: nincs másom, csak térdem és leveszem kalapom a kereszt előtt. – Aki kilép a mederből, duhajkodva él, az is visszajön. Szentek között is van rá példa: Ágoston, Magdolna, a bűnös asszony... Ágoston a „vedd és olvasd” szavára fordul meg, Magdolna a krisztusi szeretet sodrában a Kereszt tövében is mindig kitarzott. Jutalmul az Úr a Szűz Anya után neki jelent meg a föltámadás után először. A miséjét fehérben mondják, mint a legtisztább szentét. – Nem lehet medren kívül élni. – Az irodalomban Strindberg, Huysmans, Coppée, Flaubert... akik megízlelték az életnek Venus-barlang örömeit, belátták, hogy az élet gyönyörűsége Klingson-vári életerő megőlését biztosítja számukra. Dísz alatt pihen ami szenny, ösztön és durvaság. – Emberek, akik az élet eleven ütemében élnek, igénylik Venus barlangját. Ennek előzménye rendszeren az, hogy barátságot kötnek Bacchussal, mert mint a pogány világban, úgy az élet pusztításában is ezek együtt járnak. Bacchus értelmet megzavaró gőzére van szükség, akkor könnyen egybecsendülnek. A korhely ítélete beszámíthatatlan, önfegyelmelés gondolatától távol van, értelmi belátása hiányzik. Az így hirdett életörömmel szembenáll érosz, amint irodalomban, melódiában élet igazi örömeit hozza. Természet ereje követel életet, de Venus-szolgálat életszolgálat-e? Ott nem az történik. Utait kábult fantázia ösztönös hulláma jelzi, melyek életet ölnek, energiát pusztítanak, míg Isten Atyánk szándéka életszolgálat, életeremtés.

b) Nem látod, hogy a tévelygés egyvonalon járó emberei milyen csodálatos **életterökön térnek vissza** az élet medrébe? Kevésbé bölcs ifjú a bölcs messzelátó aggal szemben ítélkezik. Ez az élet silány vonalait veszi észre, önfegyelmelő lemondás hiányában nem veszi észre, hogy építkezés helyett veszteséget lát. Pedig önfegyelmelést égi kezek arany betűkkel bevétel rovatába írták, ha ösztönös hullámmal szemben keményen állta az élet vártáját. Ha az élet narkotikumát issza, piros-feketével írják be.

Az élet fejlődő vonalán előre és vissza másképp ítél az ember önmagáról. Tört térdel mea culpa-zik: hibáztam. Előre nézve az evangéliumi Mestert látja, Akinek erejével tud, ha fájó térdel is, menni tiszta élet felé. Élettérőnél bölcs, belátó, életet ítélni tudó seregre gondolok. Az emberek nagy része megoldást keresve idejut. Az élet mindenkit térőhöz juttat, amikor ami múlt, attól elfordul és tiszta élet felé tekint. Belső átfordulás jön, gyermekkortól figyelve, ez az élettörténés történik. – Elérkeznek oda, ahol az emberek javulási készséget mutatnak. Jönnek a küszködők, akiknek a hegyi beszéd Mesterének szavai szerint hetvenszer hétszer bocsáss meg, – emeld, aki elesik, de jó lélekkel keresi az Istennek élő életét.

Befejezés: Egyik híres opera megrajzolja Érosz világát. Venus muzsikájának dallamos üteme szól, de belemorog a zarándokok kórusa. Előbb csak egy-két ütem, mert átzúgja Venus dallama, de mind erősebben hangzik, míg végül diadalmasan kibontakozik az ének: az élet szent zarándokút Istenhez. Ha valaki e nyitány nyomán hallgatja „Tannhäuser”-t, megérti, mit jelent, hogy tisztalelkű Erzsébet áldozatos halálával a bűn világa eltűnik, az, amit a pápa sem oldott fel; és ennek jeléül a zarándokbot kivirágzik. Meghirdeti, hogy az élet törvénye tiszta életen keresztül következett és végkibontakozásban érvényt talált. Venus rabját, amint megtisztítja, botja életvirágzásba fakad. Nagy vigasztalás ez, nem a poéták vigasza. Hűségesen mintázza, hogy az élet eleven sodrától medervágást kapott Istenben, és hogyha kilépő hullám visszatarajozásánál láppá silányul is, az fölpárolog, és az élet területe virágba szökken. Ki termeli ezt ki? Tiszta lelkek közeledése az ember szennyvilága felé, menyasszonyi lelkék, a tiszta élet Istentől vájt medrének szolgálai, Istentől küldött menyasszonyok.

X. előadás: Erkölc az ember törvénye

Bevezetés: Hol mutatkozik kultuszban, életben a legnagyobb kérdése annak, aki körül örvénylik az élet hulláma? Isten és lélek kérdése körül mozog minden. Az ember legfőbb kérdéseként vizsgálja az életet, – az **Isten mint személyes Lét** és az **ember mint földi személy** – a lét tökéletlen formája között az **egymásba kapcsolódás útját** kutatja. – Egy nagy vallásfilozófus, Müller azt mondja: miben

lehet az ember lényegét megállapítani? Az ember olyan, aki többet keres, valaki, akinek hiányérzete van, saját kicsiségét tudja, de nagyszerűségét is sejtí. – Ezért, ha a **filozófia** kutatja az embert, azt látja, hogy végességében túl halad igénye és a Végtelen felé tör. A **vallás** szerint: a véges ember önértékeinek felfejlődését akarja és a végtelen Isten felé tör. Az **erkölcs**: öntökéletlenség, melyet a Tökéletesség indítja és vezet. Ha próbálja az életet **etikai** megítélésből nézni: önmagában észlelt etikai érték végessége, mely kisszerűségén felül forszírozza a végnélküli Tökéletesség igényét. – Igazság az, hogy az ember, legbelsőbb értékeit ismerve, igényeskedő és többé lenni akaró; ennek erejét belső dinamikában keresi. Egyetemesen azt a következtetést vonja ebből: nincs vallás nélküli nép, és nincs etikai előtörés vágya nélküli ember. Ez a törtetés a kiteljesült élet felé mint kultusz szignálható, eredménye a kultúra, gyökere szolgálat, célja Isten felé fordulás. Jelképes kultúrtényekkel belső áldozati tényeket kifejező belső törtetés – ez a **kultusz**. A senki magát a Minden tartozékának tudja, valamelyes tevékenységét szolgálatába állítja, **kultúrvilág** vizsgálása útján **etika** belső előtörésében, vagy **liturgia** külső szolgálati tényein keresztül a Végtelennek hódolatot, tiszteletet mutat.

Két megállapítás: 1) **Isten által adott természeti törvények hűséges szolgálatában** fejlődni és közelíteni próbál az ember; 2) **emberi mivoltával föld fölé igényesedvén belekapcsolódik az égbe**, kegyelem útján Isten felé tud nőni élet televényéből Isten fiává.

1. Természeti törvények hűséges szolgálata alapvetés az élet teljessége felé való törekvésben. Ebben a relációban: **Isten és az ember** – mi a természetes? Jobban kell hinni a természet szavának, mint sokan gondolják. Értelme nem mankón jár, hanem úgy sugárzik, hogy fénycsóvát adjon és életútra világítson. Lehet, hogy eltévelyedés is mutatkozik, de a természet törvényeiben, Istent kereső útjában szól az Isten. Szt. Pál szerint: bennem Isten beszél. – Hiába akarnak a monisták, panteisták, deisták ellentétes világot föltárni. Isten léte körüli kérdésekben az ember rádöbben: az Isten-keresés ősi abszolútum. – Göbbels azt mondja: nevezzük Atyának, Istennek, Sorsnak vagy Erőnek, csak segítsen meg. – Isten az Ismeretlen, akárhogy denomináljuk is: az Őslét, Ősforrás, Akitől jöttünk és Akihez visszaörvénylünk. Denomináció különbözősége mutatja, hogy mélység peremét nézve, örvénylést, mélységet sejtve, megtorpan az ember. Mindenki e körül jár és élet központja lesz. Nem lehet elkerülni, mindenki e köré örvénylik. Aki vallástörténész, az tudja, hogy a nép mindig a körül mozgott, hogyan kapcsolja Magához Isten az embert?

Lénytanilag nézve, a manicheusok azt tanítják, az élet Istenből úgy indított, hogy tökéletlen lények teremtettek, végül az ember sok rossznak hordozója. A klasszikus filozófusok közül Platón azt mondja: keresünk közvetítőt Istenhez. Szt. Ágoston adja meg erre a feleletet: íme Krisztus, Akit kerestem. Az Istenember a híd a Végtelen és a véges között. Közvetítőre van szükség, az ember igényli, hogy Isten végtelensége és az ember között közbeeső – Krisztus – jelenjék meg. Van mindenütt az ősigazságnak valamilyen nyoma. Minden igazság, ha groteszk formában is, de megjelenik. A legutolsó moszat primitív életében belső dinamika – a **vita** benne van.

Ha az embernek Istenhez kapcsolódását, ezt a célviszonylatot keresem, rábukkanok, hogy az embernek hiányzik valaki, akit a végtelenségben keres. – Az egyiptomiak szerint Isten olyan messze van, akinek földön járó követe otthont építve itt, átvonuló házat emel, de sírja az otthona. A sírboltra azt írja: az élő lakóhelye. – Cicero szerint: úgy ítélkezünk, hogy az ember lelke, a nép egyetemes álláspontja szerint, örök világhoz tartozik. – A célviszonyt vizsgálva, ember és Isten viszonyát úgy jelölhetjük: véges ember utat járjon a végtelen Isten felé. A természet törvényében csengő Isten hangja tökéletesedés útján akarja az embert Isten felé juttatni. Lehet ez belső etikum, áldozatos lemondás, szellemibb élet felé törés. – Az aszkézis útja fizikai örömről lemondás. Ételben, italban, kényelemben megszorítás azt tanítja, hogy föld értékeiből szellemi kincseket gyűjt. Szeretet útján közelebb lépett anyag lépcsőjén Istenhez. Valamit a földből szellemiség értékében és szolgálatában áldozatot hoztam. Önmegtagadással adok másnak – ez érték, mert testi sanyargatással szabad utat nyitok a szellemnek. Vita spiritalis és moralis útján jutok a vita religiosa felé. Itt arról van szó, hogy megkeresve a természettől segítve a jobbat szolgáló utat, lépek élettökéletesség kitermelésébe. Ha csak születünk, élünk, vigadunk, meghalunk, – az ember nem több, mint egy darabja a földnek. Ha ebből kinőni tud az örök élet vonala felé, a tökéletesedés útján jár.

Az ember ősi világához tartozik az az életigény, hogy **kicsi neki a föld**, – **élet teljességét biztosítja az örök világ**. Az örök élet hite eleven, lendítő erő, élet tökéletesedésének szent törvénye. És miért, hogy annyira frontba mennek vele? Hol és hogyan lehet, hogy harcok vívódnak e kérdés körül? Legnagyobb megmozdulás az ateizmus vonalán történik. Őserő, ősök elnevezéssel a Végtelennek más denominációt ír, de maga is ide örvénylik. Vallások külsőségei is ezt mutatják. A protestánsokkal

„harcban” küzd az Egyház és e „harc” Krisztus Személye körül áramlik, a központ maradt Krisztus. Deisták, teozófusok, szabadkőművesek is Istent hívók. A szabadkőművesek az Egyház külső hatalma ellen támadnak, de elismerik, hogy a Biblia Isten szavát hozza. Östermészet jele, hogy a legegyszerűbb busman, amikor állatokat Istennek tisztel, ezekben az isteni erőket szimbolizáló lényekben segíti a Végtelent. Végtelen nélkül nincs élet. A tökéletes élet útján tör az ember elé, hogy tartsa a törvényt, – ez a legősibb érték. Ember készülése, szülők tisztelete, szellemi világ hódolata – ebben őserő jelentkezik, még a legszörnyűbb formában is benne van az előretörési vágy.

Ha a magunk életében keressük, természetben hogyan cseng ez a követelés, azt látjuk, hogy adatik hang, a **lelkiismeret szava**, mely követeli a törvény betartását, az Isten felé hajló gravitációt. Szorgalmazza az áldozatos munkát, tiszta élet lehetőségét és követeli az élet kiteljesülésének „hatalmas orgonazúgását”.

2. Nemcsak természeti törvény teljesülési útján jut az ember az élet tökéletessége felé. Az Egyház tanítása szerint **természetfölötti élet** birtoklásával teszi magát Isten képévé.

a) Az Egyház úgy beszél az emberről mint aki Krisztus szerint víz és Lélek erejével újjászületett. Ez nemcsak annyit jelent, hogy ami bűn, azt törli Isten ereje, hanem **természetfölötti részesedést kap Isten erejében**. Minden vallás kereste az Istenhez fűződés lehetőségét, hogy Istenhez hasonlulni tudjon. Egy sem elszakadni akar, a vallás mindig kultusz, közeledés. Ha az Istenséget örvénylésnek látom, minden ember húz felé. Mintázni akarja, természetében részesülni akar annak, akit Istennek hisz. Az egyetemes kereszténység (ez a krisztusi szó újjászületést jelent): az ember isteni kegyelem erejével isteni természetben részesül.

Az életet vizsgálva, a legnagyobb szélsőségeket mutatja: boldogság és boldogtalanság, – öröm és szenvedés, – szeretet és gyűlölet, – véges és végtelen... kapcsolódik az egyetemes és egyéni emberi életben. Az emberek diszharmóniában különböző pártok felé húznak. Az Egyház mind e fölé tud állni és az isteni természettel megáldott ember életét harmóniába tudja fogni. Szeretet erejét úgy tudja átjatszani, hogy ahol gyűlölet van, ott is tud jót meglátni. Gyűlölet ott van, ahol emberi szemmel a rosszat látom, – az isteni természet a legutolsó emberben is jót tud megsejteni. A szeretet östendenciája az odahajlás. – Kereszténység individualizmusát úgy hirdeti, hogy a közösség megemeli az életet, és a szenteknek egyességét egyetemesnek hirdeti, Isten képét az egyes emberben tükrözi. Az Egyház az egyetlen, aki Krisztus Személyének valóságát az Oltáriszentségben elismeri és tanítja, és hirdeti, hogy az emberi fölött haladó orientáció adatik, mert a végletek összefogása nem emberi. Az Egyház tanításában a kegyelmet mint új televényt állítja a lélek számára, mely a földi életben nagyszerű égi Kenyérben, az Eucharisziában teljesül ki.

Matematikusok azon gondolkodtak, hogy ha a világ képletét felállítanák, amelyben az összes események mint rejtett X foglaltatnának, minden kiszámítható lenne, ami jönni fog. – Az Eucharisztia valóságos képletét keresve, Isten és ember jelenlétében úgy fogja az életet, hogy az Isten úgy közeledik, hogy Önteste táplálékával emeli az embert jövő élet vonalára. Ilyen Isten-vétel, Isten-várás, Istenközlés több vallásban is van; és ez arra vall, hogy az embernek olyan az igénye, hogy nem elégszik meg a földdel, – Istennel táplálkozik. Ez a legszentebb törtétese az embernek. Áll ez a kultusz, hogy kenyeret törünk, Krisztus erejét vesszük; így az ember a földi életben tökéletesebb ember magaslatára jut, Isten-keresés útján Isten kegyelmét, kegyelemből Krisztus Testét és erejét veszi.

b) **Természetfölötti élet kiteljesítése** földi életben adott kincsek értékesítésében, örök életben azok szerzett érvényében jelentkezik. A vallástörténelem megállapítja, hogy amilyen a nép ítélkezése szerint az ember legnagyobb kincse, annak formáját adják halottaiknak útravalónak. Harcias népek lovat, fegyvert temettek halottaikkal, hogy azok az örök mezőkön rendelkezésükre álljanak. Bosszúállásban kítüntek szolgákat temettek velük, hogy azok a másvilágon is szolgáljanak nekik. Tisztult felfogású pogány és jogi érzékű római ködös limbushoz képezte. Pogácsát és dénárt ad kezébe, hogy ezzel vesztegessen meg a túlvilági őr, Cerberust és fizessen Charont. – A kereszténység nem veszteget és fizet, hanem temeti az embert. Nem számít vagyon, rang, tudomány, – kövek, hantok dübörgése egyformán kíséri minden embert. Ha valahol leveti, ami föld, itt teszi. De nem üresen távozik, viszi, amit lélekjőval, földi tevékenység útján, szeretet tényével, önzetlenségével magából kifejtett. A te egyéni lelki értéked elkísér. Az Egyház kopogtat az örök partokon e szóval: In paradysum deducant te angeli... Falusi temetők kapujánál ez van kiírva: Feltámadunk! – Föld hantolása előtt azt hiszi, hogy föld ölére kíváncsozik vissza az életet élő. Az Egyház szólal: a test az anyaföldbe, lélek Úratyjához tér vissza. Viszed, amit földi életben Isten-keresés kultusza útján szereztél. Koporsó a porhüvely kerete, szimbolizálja, hogy záródik, ami föld, a fölé tűzött kereszt jelképezi, ami lélekérték. Ami föld, rotha-

dás, pusztulás szörnyű martaléka, ami érték, az örök.

Miért tagadják ezt az emberek? Az örök élet létét a materialista tagadja fogalomban, de vallja lényegében. Mikor megtagadja egyénileg az ember örök életét, vallja az egyetemes emberiség életét, vallja a történelem jegyében annak örökkévalóságát. – Mit ér, ha emléktáblát emelnek valakinek, a tudományának? Száz év múlva alig tudnak már róla. – Hódolat, tisztelet az **embernek** perszónálisan jár, nem egyetemesen, és én is emlékezésben élő hódolatot követelek. Az a törtétes szent, amely azt a kapcsolatot tudja megteremteni, mely Istenhez fűződés, isteni természettel fölemelkedés – személyiségének biztosításával.

Befejezés: Az író Chamberlain-től azt kérdezték, mit tart a kereszténység lelkiiséget hirdető irányzatáról? Lefelé megy-e? Azt felelte: ha felületesen nézzük, akkor igaz ez. A mai világ frontba áll ellene, és mégis soha annyira központjában az érdeklődésnek Isten és Krisztus nem állt. Ez arra vall: a kereszténység belső történetében van valami különlegesség, mely az élet érdeklődési terén mozog, központját úgy fogja fel, hogy változó koron felül áll, az életet irányítja és ezt azzal éri el, hogy az embert lejtők felé törés útjáról visszatérni segíti. Az a gondolat telíti, hogy Istent az ember közelébe hozza, az embert az Istenember természetének részesévé tegye és kitermelje a legtökéletesebb embert. Ezt várja az ember és ezt szereti az ember.

Összefoglalás

Miért írtam élre: „A XX. század katolicizmusa”, mikor erről nem is szóltam? Szó nem szólt tételben, de igen – valóságban. Azt akartam igazolni, hogy az egyetemes kereszténységnek olyan **alapfundamentális tételei, statikai értékei** vannak, olyan **életet szolgáló törvényei, dinamikája**, erkölcse van, mely fölötté áll korok átlagának. **Örök változatlanosság!** Az I., a XV. és a XX. században ugyanaz Krisztus tanításának közlése: „Menjetez tehát, tegyetek tanítványommá minden népet” (Mt 28,19). Olyan elkötelezettséget hirdet, a megalkuvót kényszeríti vissza a mederbe, amiről az evangéliumi tanítás szól. „Belekényszeríti” az útba, mert Krisztus az út, az igazság és élet (Jn 14,6). Nincs más kereszténység az I., XV. vagy a XX. században. Az Evangélium – jó hír: Isten Fiának emberré levése, embernek istenivé nemesítése: mindig egyformán cseng. A múltban angyalok ajkán így csendült: „Dicsőség a magasságban Istennek, békesség a földön a jóakarátú embereknek” (Lk 2,14). Görögök vagy szkolasztikusok ajkán muzsikál, templomunkban Ottokár püspök himnuszával zeng, – de a legutolsó falusi káplán ajkán is szól egyszerű pásztorebereknek. A melódia más és más, de az alaphang ugyanaz: **Isten Fia emberré lett, hogy az embert istenivé nemesítse.** A XX. század embere eszmék forgatagában szenved, de az ember az igazságot megtalálja e szóban: dicsőség a magasságban Istennek... Ez minden század katolikuma.

„Jézus Krisztus ugyanaz tegnap, ma és mindörökre” (Zsid. 13,8)!

* * *

ERKÖLCS

A KATOLIKUS ERKÖLCSTAN FŐBB KÉRDÉSEINEK FELDOLGOZÁSA

(Első rész vázlattevezete)

A/ Alapkérdések

1. beszéd: Az ember célja

1. Kicsoda az ember?

- Egy – a teremtmények közül.
- De **egyetlen** – a lélek ajándékát bírván.

2. Miért teremtette az Isten az embert?

- Saját dicsőségére.
- Ember boldogságára.

3. Isten dicsőségére?

- Tárgyilag dicsérjük az Istent.
- Kifejlett** életünkkel **jobban** dicsérjük Őt.

3. Önmaga boldogságára?

- a) Legyen boldog – a föld ura.
- b) Legyen boldog – az ég lakója.

2. beszéd: Az erkölcs mibenléte**1. Mit mondunk erkölcsnek?**

- a) Isten akarata.
- b) Ember életirányításában.

2. Természetes erkölcs?

- a) Az Isten akarata – az ember természetes élete vonalán.
- b) Az ember cselekedete – a természetes életindítás vonalán.

3. Természetfeletti erkölcs?

- a) Az Isten akarata – az ember megszentelése vonalán.
- b) Az ember cselekedete – a természetfeletti kegyelem állapotában.

4. Mit mondunk erkölcsösnek?

- a) Ami egyezik Isten akaratával.
- b) És ami tudatosan történik ember akaratából.

3.beszéd: A törvény általában**1. Mi a törvény?**

- a) A hatalommal bíró rendelkezése.
- b) A közjó szolgálatára.

2. Mi a gyökere a törvénynek?

- a) Isteni akarat.
- b) Isteni kihirdetés.

3. Kit kötelez a törvény?

- a) Alattvalót.
- b) És boldogítandót.

4. Mikor hiteles a törvény?

- a) Elvileg mindig.
- b) Gyakorlatilag az ismeret esetén.

4. beszéd: Humilis competo legis et transgressio legis**1. Evolutio vitae.**

- a) Utat keres a törvény.
- b) És életet fejleszt a teljesítés.

2. Destructio vitae.

- a) Elpusztítja a tisztalátást.
- b) Tönkreteszi a fejlődő életet.

3. Culpabilitas ante Deum.

- a) Rombol – az élet vonalán.
- b) Felelősséget hoz – Isten oldalán.

4. Poena sequitur inoboedientiam.

- a. Kis büntetés – a kis engedetlenséget.
- b. Nagy büntetés – a nagy engedetlenséget.

5. beszéd: Az örök törvény**1. Isten – Maga az élet törvénye.**

- a) Teremtő is az Isten.
- b) Rendező is az Isten.

2. Azért örök az isteni törvény.

a) Isten életterve örök.

b) Az Isten törvénye is örök.

3. Hol nyilatkozik meg az isteni törvény?

a) Természetes kinyilatkoztatásban.

b) Természetfeletti kinyilatkoztatásban.

4. Hogyan ismeri meg az ember az „örök törvényt”?

a) Kinyilatkoztatás útján – mindenki.

b) Vallás útján – a magasabb rendű ember.

6. beszéd: A kinyilatkoztatott törvény

1. Hogyan szól az Isten?

a) Tárgyi adottságokon át.

b) Személyi megnyilatkozáson át.

2. Prófétái útján...

a) Ószövetség...

b) Újszövetség...

3. Egyszülöttje útján...

a) A tanító Mester.

b) Az étellel megváltó Mester.

4. gyháza útján...

a) Átvette a „depositum fidei”-t.

b) Továbbítja annak kincseit.

7. beszéd: Az egyházi és állami törvények

1. Kétfélek a földi hatalmak.

a) Egyház törvénye.

b) Állam törvénye.

2. Egyházi törvények.

a) Természetfeletti.

b) Természetesek.

3. Állami törvények.

a) Az egyetemes rend szolgái.

b) Egyéni életértékek védői.

4. A törvények egybecsendítése.

a) Az alsóbbrendű engedjen – a felsőbbnek.

b) De minden egyes szolgája legyen – parancsolván! – az embernek.

8. beszéd: A szabadakarat

1. Az emberi lélek tehetségei.

a) Értelem.

b) Akarat.

2. Szerepük – az erkölcsi cselekedet szempontjából.

a) Legyen ismert a törvény.

b) Szabadon döntsön az ember.

3. De van-e szabadakarat?

a) Öntudat...

b) Igazságérzés...

c) Felelősségérzés...

d) Az **alanyi** döntés.

4. És mégis vannak-e nehézségek?

a) Nem látom világosan a döntést.

b) A külső és belső kényszer tudatalatt is ható...

9. beszéd: Az emberi cselekedetek**1. Az emberek cselekedetei...**

- a) Actus hominis.
- b) Actus humanus.

2. A felelősség kérdései.

- a) Tiszta értelem.
- b) Szabad akarat.

3. A földi élet értékei.

- a) Anyagiak.
- b) Lelkiek.
- c) Szellemiek.

4. Az örök élet értékei.

- a) Az erkölcsös cselekedet.
- b) A kegyelem állapotának cselekedetei.

10. beszéd: A lelkiismeret**1. Mi a lelkiismeret?**

- a) Intő szó.
- b) Isten szava.

2. Honnét a lelkiismeret?

- a) Istentől.
- b) Emberért.

3. Köt-e a lelkiismeret?

- a) Súlyos erővel.
- b) Örök felelősséggel.

4. Milyen felelősséget diktál a lelkiismeret?

- a) Az Isten adta fejlődés vonalán.
- b) Az örök élet súlyával.

11. beszéd: A lelkiismeret fajai**1. Megelőző.**

- a) Dux lucem ferrens.
- b) Dux vitam inovens.

2. Együtt kísérő.

- a) Rafael in via.
- b) Rafael in arsecatione.

3. Megítélő.

- a) Iudex – itt.
- b) Iudex – ott.

12. beszéd: A lelkiismeret jegyei**1. Igaz – téves...****2. Biztos – ingadozó...****3. Mi az egyenes eligazítás?**

- a) Igaz.
- b) Biztos.

4. Mi a „segéd elvek” hasonlatának módja?

(Principia reflexa)

13. beszéd: Az erények

1. Mik a hajlamok?

- a) Hozottak.
- b) Szerzettek.

2. Mik az erények?

- a) Belénk öntöttek (természetfeletti isteni erények, sarkalatos erények).
- b) Szerzettek.

3. Ki gyakorolhat erényeket?

- a) Minden ember – természeteseket.
- b) Kegyelem állapotában élő – természetfelettiakat.

4. Hogyan segít erre a Mindenható?

- a) Belénk teremti.
- b) Állandóan árasztja.
- c) Életgyakorlásban segít.

14. beszéd:**Az isteni erények hit.**

- 1. A
 - a) Az első kegyelem – a hit.
 - b) A természetfeletti élet alapja – a hit.
 - c) A hit ellenes vétkek.
- d) A hittagadás.

2. A**remény.**

- a) Az örök élet várása.
- b) Az isteni remény területe.
- c) Vétkek a remény ellen.
- d) A végső kétségbeesés.

3. A**szeretet.**

- a) Az Isten mibenléte.
- b) Az isteni természetben való részesedés.
- c) A szeretet elleni bűnök.
- d) A gyűlölet sötét réme.

15. beszéd: A sarkalatos erények**1. Az okosság.**

- a) Virtus in medio consitit.
- b) A végletek.
- c) Az oktalanság.

2. Az igazságosság.

- a) Unicuique summa.
- b) A magántulajdon és köztulajdon.
- c) A jóvátétel kötelessége.
- d) Más jogainak sértése.

3. A mértékletesség.

- a) Tantum – quantum.
- b) Testiekben.
- c) Földiekben.
- d) Elmerülés az „örömökben”.

4. A bátorság.

- a) Fortiter in re.

- b) Önmagunkat tekintve.
- c) Nagy értékeket szolgálva.
- d) Önfeláldozásig...

16. beszéd: A bűnök

1. Isten parancsol.

- a) Természetben.
- b) Decalogusban.
- c) Krisztusban.

2) Ember követheti a parancsot.

- a) Megismeri.
- b) Akarhatja.

3. Ember megszegheti.

- a) Értelmét elködösíti a parancsnak fogalma...
- b) Akaratával a törvény ellentétét választja.

4. Ez a bűn.

- a) Isten parancsának (!)
- b) Tudatos megszegése.

17. beszéd: A hét főbűn

18. beszéd: Az idegen bűnök

19. beszéd: A Szentlélek elleni bűnök

20. beszéd: Az egyházi büntetések

1. Mi a lényegük?

- a) Megátalkodott ember sújtása.
- b) Ideigtartó terhük viselése.

2. Suspensio.

3. Interdictum.

4. Excommunicatio.

Feloldási jog:

- a) Pápának – legkülönlegesebben.
- b) Pápának – különlegesen.
- c) Pápának – egyszerűen.
- d) Püspöknek.
- e) Papnak?? Mikor és hogyan?...
- f) Senkinek.

*

B/ Részletes kérdések

Itt az élet boldogságának megteremtéséről lesz szó. Lényeg: tartsd meg a **parancsolatokat**. – Tökéletesség útja: a **szereetet teljességének gyakorlása**.

**

DOGMATIKAI ÉS ERKÖLCSI beszédssorozatok (Tematikus tételek, 1952)

A/ Dogmatikai beszédssorozatok

I. A kinyilatkoztatás

1. A Teremtő
2. A Teremtő szava
3. A Teremtő terveinek jelei
4. A természetben hangzó isteni szó
5. A személyes Isten
6. A személyesen beszélő Úr
7. A Szentírás
8. A sugalmazás
9. A Szent Könyvek
10. A Szent Könyvek története
11. Az őś-ásatások és a Szentírás
12. Kodex és isteni törvények
13. Ószövetség – Újszövetség
14. Messiás hit...
15. Népek hite és a választott nép
16. Az Írás magyarázata
17. Próféták
18. Előképek
19. Jövendölések
20. Csodák
21. Az idők teljessége
22. Dávid törzse
23. Dávid „fia”
24. Evangéliumok és evangélisták
25. Mítoszok és Krisztus alakja
26. Faj és kereszténység
27. Újszövetségi fejlődés...
28. A lélekvilág gondolata...
29. A földi és örök élet
30. Krisztus és a krisztusi ember

II. Az Isten

1. Az Isten léte
2. Az Isten-érvek sorozata
3. Az őśok-keresés bölcselete
4. A személytelen és személyes Isten
5. A háromszemélyű egy Isten
6. A személyiség tana
7. A történelmi harcok és kialakult formulák
8. A hitvallások
9. A tridenti – vatikáni formulák
10. Az ész kritikája
11. Az Isten és világ
12. Az Isten és ember
13. A világ célja
14. Az ember célja
15. A természetes népek Isten-ismerete
16. Az emberiség célbajutása

III. Az ember

1. Az ember mibenléte
2. A lélek kérdései
 - a) Szellemi lény

- b) Szabad lény
- c) Halhatatlan lény
- 3. Az emberi test eredete
- 4. A lélek teremtése
- 5. A lélek ereje és a test fejlődése
- 6. Értelme, akarat, érzelem
- 7. A rendezett hajlamok és az ösztön
- 8. Az Isten parancsa
- 9. A bűnbeesés
- 10. A bűnös hajlamok
- 11. Az eredendő bűn
- 12. Küzdelmek között...

IV. A megváltás

- 1. A próféták hangja
- 2. Az Ószövetség lelke
- 3. A Messiás-várás
- 4. Az Úr születése
- 5. A betlehemi Kisded Személye
- 6. Az Isten emberré lesz
- 7. Krisztus csodái
- 8. Krisztus jövendölései
- 9. Krisztus Személye
 - a) két természet
 - b) egy Személy
- 10. Krisztus halála
- 11. Krisztus feltámadása
- 12. A dicsőséges Krisztus
- 13. Az eljövendő Krisztus
- 14. A velünk élő Krisztus
- 15. Az örök Atyával uralkodó Krisztus
- 16. A coredemptrix

V. A Szentlélekről

(megszentelés)

- 1. Kicsoda a Szentlélek?
- 2. Teológiai magyarázatok
- 3. Teológiai vitatkozások
- 4. Az Egyház tanítása
- 5. A kegyelem Istene
- 6. A Lélek tüze
- 7. Az értelem fénye
- 8. Az akarat feszítője
- 9. A Szeretet személyesítője
- 10. A világ felvilágosítója

VI. A kegyelemről

(a megszentelés alapja)

VII. A kegyelem eszközei

(a megszentelés eszközei)

VIII. Az Egyházzól**IX. Az utolsó dolgokról**

.....

X

*B/ Erkölcsi beszédsorozatok***I. Dogmata fidei et dogmata moralia**

1. Alapok és életkivirágzások
2. Élettörvények
3. Az igazi Útmutató
4. Tízparancsolat
5. Urunk, Mesterünk parancsolata
6. A törvény
7. Természetes és természetfeletti törvény
8. Értelem és akarat az erkölcsi életben
9. A törvény és az élet

II. Az erkölcsiség és a cselekvések erkölcsisége**III. A lelkiismeret****IV. Az erények****V. A bűnök****VI. A gátló és emelő tényezők****VII. Az örök cél****VIII. A heteronómia és az autonómia****IX. A pozitív és negatív erkölcs****X. A krisztusi erkölcs**

.....

* *

JOG ÉS ERKÖLCS
(Értekezés – a II. világháború után)

„Az Igazság és a Jog”

A Világmindenség múltja, eredete Örök titok, mint a vége és kezdete, Honnan került elő a Nap, a sok bolygó? Lelkünk azt sugallja, hogy amíg csak élünk Higgyünk a csodában, ha erről beszélünk.

Ember, állat, növény, tömördek holt anyag, S nem ismert erők is ideszámítanak: A véges elménkel hiába kutatunk, Istenhez vezessen a könyörgő szavunk: Földi társadalmunk békességben éljen, Igazságtól soha, csak a bűntől féljen.

Békés nyugalomnak a föltételei: Igazság és jogrend írott tételei. Bacilus szellem földi járó-kelő Justita lelke „isteni” bölcselő.

Együtt is, külön is hatalommá válnak,

S győzelemért sokszor nagy vitába szállnak.

A fűgén forgó Jog s a nyugodt Igazság
Elszánt harcot vívtak múltban és manapság. Jogé a Stentor-hang, érv és tüzes beszéd, Csűr-csavar, tolja a dugóhúzó esztét: „Én már az ősember levegőjét szívtam És husággal nyitott forrásából ittam!”

„Tabu, genna, pantang, Athén, Róma joga És finesz-fogás a hatalmas záloga!” Tovább hangoskodik: „Ezek élnek bennem, Ízelítőül egy kis morált kevertem, Én nem fogadom el a metafizikát, Háborút vállalom és a politikát!”

Ám a lelki cenzor erre egyet gondolt

S a sok argumentumra verdiktet így mondott:

„A törvény ereje jogrendet biztosít,

Jogi álláspontot Igazság szentesít.

Mindenki tudja meg, ha kilóg a lóláb,

Az Igazság szeme bekötve is jól lát!”

Az örök Igazság figyelt és hallgatott,

Feleletül pedig nyugodt választ adott:

„Az én tudományom szomjúhozó lelke

Erejét az **erkölcs forrásából** merte.

Kristálytisza forrás sziklamélyből fakad,

A legyengült Jognak gyógyitala marad”.

Vértesszöllős, 1961. márc. 15.

Bev.: Sokféle úton lehetne megközelíteni a tételt és sokféle szempont beállításával fejtegethető a kérdéssé alakítható anyag. Gondolkodva és elmélyedve a kérdésben arra a döntő meggyőződésre jutottam, hogy a „**gyakorlati élet**” embere lévén olyan utat válasszak és olyan célt állítsak magam elé, amely ennek a nagyon is mélyenjáró, sőt mélyre kívánczoló kérdésnek taglalásában valamelyes gyakorlati jelleget adjon.

Az tagadhatatlan, hogy a jogbölcselet és erkölcstudományt szolgálók nagyon komoly és értékes elméleti vitákat vívnak a két sarkpont (jog, erkölcs) belső tartalmát és körét illetőleg, továbbá ugyanilyen tudományos viták tárgya a két pólus dinamikájának kérdése is. De legyen szabad nekem azt mondanom: peregen le ez a mélyen járó, nagy tudományos felkészültséggel vívott küzdelem a jogtudósok és erkölcstudomány nemes szolgálóinak harcterületén. Mi pedig kíséreljük meg azt, hogy emeljük át a kérdést az **emberszemély** életterületére és ezen a minket **gyakorlatilag** is nagyon közelről érdeklő helyen értelmezzük a jog és erkölcs nagy kérdéseit.

Röviden szólva az legyen a mi kérdésünk: hogyan és miképpen érinti a jog és erkölcs valóságos tartalma és belső dinamikája az élő, dolgozó, előretörő, a fejlődés sodrában álló emberszemélyt? Nem szabad félni attól, hogy a fenti szempontú beállítás eltávolítana a feladattól; ellenkezőleg még közelebb juttat a kérdés lényegének és az emberszemély életét érintő problémának megragadásához. Egyenesen új szint ad a kérdésnek, hogy a nagyon szélesen futó és nagy elmélyedést igénylő vizsgálatnak csak eredményeit veszi tudomásul, és az Isten tervében szereplő értéküket a való életben, az élő emberszemély valóságos életében szemlélteti. Ennek a látszólagos eltolódásnak tehát csak az a lényege, hogy a nagy kérdéskomplexumnak parányi részét öleli fel és így – az elméleti vitákat a szaktudósok szellemi fegyverzetére bízva – a gyakorlati értéküket fejtegeti. És ez annál kevésbé látszik értéktelenségnek, mert végeredményben a szellemi csaták, az igazságok kihámozása és tiszta fénybe állítása – az Isten dicsőségének elsődleges megvillantása mellett – az emberszemély földi és örök életének szolgálatára történik. – Most tehát az lesz a döntő elgondolás, hogy az emberszemély fejlődésének, kialakulásának és tökéletessé nemesedésének örvénylése lesz az eleven központ, amely körül hullámanak majd a tudományos viták szülte életigazságok – szilárd tételekké keményedve – az életszigetként kiemelkedő és egekig igényeskedő embernek lábzsámolyává alázkodnak.

Kutatásaim útján első részben az emberszemélyt érintő, fejlődésére hatást gyakorló, élettartalmának érvényrejuttatásában szerepet játszó összes életirányításokat **vizsgálom** (természetjog, pozitív jog, isteni törvény, emberi törvény stb.), majd másodsorban felfigyeltetek a természetjogra építkezni akaró, az istenies emberi törvényt teljesíteni akaró emberszemély **erkölcsi** erőfeszítésére; végül pedig, harmadsorban, reáutalok arra: az emberi élet fejlődését kibontakozáshoz juttató sodró áramlat termeli ki a tökéletes ember teljességét, amelynek gyümölcse az Isten dicsőségének étellel való hirdetése és az emberszemély boldogságának szolgálata.

1. Ha elgondolásunk értelmében minden kérdésünk az emberszemély körül bogozódik, akkor **a jog mibenlétének és gyökérzetének, továbbá értékének kérdéseit** is ide kell kötöznünk, azaz ide kell sarkítanunk. Ez pedig annyit jelent, hogy hogyan és miképpen kell az emberszemélynek értenie, akarnia és éreznie a benne jelentkező vagy feléje áramló rendelkezéseket illetőleg.

Az elemi ésszel is világos, hogy az emberi élet nem teljes belső kötöttséggel (executive), sem nem az ösztön függést adó kényszerével (apprehensive instinctive), hanem valamelyes értelmi és akarati együttessel (apprehensive elicitive) valósítja cselekedeteit. De az is elemi tapasztalat, hogy ezeket a cselekedeteket belsőből fakadó, vagy külsőleg észlelhető törvények, rendelkezések irányítják. Van itt valami pozitíve észlelhető valóság és van itt valamiféle belső, sajátosan emberi jellemző értelmi megismerés és akarati átkarolás. Végeredményben az az igazság, hogy az ember olyan módon tekint a világmindenség felé, hogy annak nagyvonalú rendszeréhez megtalálja helyét és életértelmét, továbbá reabukkanjon Teremtőjének létén át azokra az életirányításokra, amelyek reá nézve kifejlődést biztosító életelvek.

A kutató ember tehát nem egyszerűen elméleti vizsgálódó, hanem saját élethivatását, életútját, életcélját kereső és kifejlődését szolgáló élettörvények feltalálásában szorgoskodó szellemi munkás. – Röviden, keresi: hol és hogyan szól hozzá az Isten és az ember, hogy élettartalmát, életvonalát megtalálja.

Ezek a kutatások a jog és törvény területére viszik az embert. Mégpedig olyan formában, hogy ön-életének belső jogait, élethivatásának birtokállományát, majd a tárgyi és alanyi jogainak ősi alanyát és gyökérzetét, végül pedig a jogokból – akár tárgyiak, akár alanyiak legyenek is azok- folyó kötelességeit, feladatait keresi.

Ezek a jogok már az említés első percében is két nagy kérdést vetnek fel. Mi ezek gyökérzete és milyen széles ezek terjedelme? Az első a természetjog és pozitív jog vitáinak területére juttat, a másik pedig az isteni élettervek, adományok, talentumok, karizmák világához vezet. Az első isteni, vagy emberi gyökérzetet fogad el magyarázatul, a másik pedig égi vonalig szélesíti, illetve földi határig szűkítheti az emberi élet értékét, igényeit.

Bár a dolgok belső logikája szerint az életértékek tartalmi megállapításáé volna az első hely, mégis a címben foglalt rend követése érdekében elsőnek az emberszemély értékeinek, jogállományának gyökérzetét tesszük vizsgálat tárgyává.

Az emberi életet irányító törvények – legalább a látszat szerint – Decalogus-szerű isteni, illetve törvénykönyvekbe iktatott tételekben lépnek az ember elé. De már első pillanatra is előrerobban az a nehézség, vajon hol rejtőzik ezeknek parancsoló és életet irányító erejük? Ha ugyanis csak egyszerű emberi döntések, akkor milyen alapon követelődik a lélek mélyén a felelősség, ha pedig messzebből jövő döntéseknek visszhangjai a lélek szavai, akkor kitől erednek ezek valójában?

Mindez azután odajuttat, hogy a törvények ősi eredőjének kutatásában az örök Istenhez érünk, Akinek értelmében találhatjuk azt az örök eszmét, amely világról és emberről élettervet alkotott. De még az sem elégséges, hogy ez a belső, logikai úton elért eredmény, a Teremtőhöz jutás kielégítsen bennünket. Nekünk az is igényünk, hogy a Törvényhozó vezessen, Akinek értelme, teremtő ereje (Szt. Tamás, Horváth S., Kuhlmann) alapozza és döntő akarata valósítsa, illetve valósíttassa „az irányító eszmét” (Horváth S.). azért mondja klasszikus pontossággal az iskolás bölcselők egyik leghivatottabb mestere, Horváth S.: „Ezt az örök és minden megmozdulást átfogó, irányító eszmét mondjuk örök törvénynek” („A természetes jogrendszer szerepe”, Budapest, 1941. 64. 1.).

Az örök törvény léte olyan legmélyebb életigazság, amely a nagyvilág és különösen bennünket érdeklő mibenlétének legszentebb irányítója. Nélküle bizonytalan az emberi élet célja, ködös az útja és nagyon silány a végső kifejlődése. Nem mondható ugyanis felemelőnek, ha életcélunk a sírgödör (materialisták), kifejlődésünk útja a „jövő kultúrájáért” szenvedéssel teljes küzdelem (marxisták), a végkieljesülésünk pedig a felbomlás. Nem tagadható, hogy hamvazószerda gyönyörű imádsága csak akkor emelő intelem, ha az „emlékezzél meg ember, hogy porból vagy és porrá leszel” olyan **tartalmú folytatást** nyer, amely szerint „a test visszatér a földbe, a lélek pedig **hazaér az égbe**”. Ebből az örök törvényből vezethető le a természetjognak léte és érvénye is.

Ilyen beállítás mellett – a gyökérzet vizsgálatának szemszögéből-termézetes lesz, hogy az örök törvénynek az emberi életre vonatkozó és az emberszemély fejlődésének kiteljesülését szorgalmazó együttése (a természetjog) az isteni eredetre vezethető vissza. Ez a megállapítás azután – másik szemszögéből vizsgálva: az emberi lélek tartalmát tekintve – annyit jelent, hogy „a természetjog az emberi természetnek és hajlandóságoknak mélységeiből elvont részletvalóság” (Horváth S.), amely egész ele-

venséggel igényelhető, hogy kötő erejét ősi, gyökeres, természetén-túli alapokban találhassa fel.

Ez az elgondolás feleletet ad arra a nagy kérdésre is, hogy miért szólal meg a lelkiismeret a törvény teljesítése, vagy megtagadása esetén. Egyszerűen azért, mert itt nem emberi irányításról, hanem isteni parancsokról van szó. Ezek pedig az Úr adta természet hangján keresztül is igényeskednek, illetve felelősségteljes teljesítést követelnek. Ez az emberi természetből levonható megfigyelés is arra utal, hogy a Szt. Tamás alapján álló bölcsélet találta el az igazságot, amikor azt tanítja, hogy „a természeti törvény és jog az örök törvény (lex aeterna) visszfénye” (Horváth S.).

A fentiekkel kapcsolatban azonban néhány igen komoly kérdés tódul előtérbe.

Először is kérdés marad, vajon a természetjog lélekben jelentkező hangja eléggé erős-e ahhoz, hogy hallhassa az ember? Ehhez csatlakozik az is, vajon egyetemlegesen hangzik-e minden emberben és így egyetemleges alapja-e az emberi kifejlődésnek? – A felelet nem nehéz, mert a természetben jelentkező és abból levont törvények valóságban hangosan hangoskodók és a fejlődés alacsony fokán élő ember lelkében is felhangzók. Figyeljük csak meg a jelenkor embereit, vagy tanulmányozzuk a régi, ősnépek történelmi emlékeit, azonnal megállapíthatjuk, hogy lelkük mélyén mindig ott csengett a természetjog szava és egyéni, sőt kultúrfejlődésük ütemét ennek a hangnak követése biztosította (synderesis).

Sőt az ilyen egyetemesen csengő és hallgatóan hallható hang mellett megállapítható az is, hogy ennek elcsendesítése és elnémitása csak átfutó és ideiglenes jellegű. A lelkiismeret – mert hisz gyakorlatban ennek szava csendül bennünk- olyan határozottan követelődzik és ítélkezik, hogy a durvult lélek némitó hatását áttöri az állandóan jobban ébredező és követelődző ítélet (Merkelbach). A bűnnek van altató ereje, ez tagadhatatlan. De ez a lelki mákony csak átfutólag tudja némaságra hangolni és így a természet szava ellen befolyásolni az embert. A bűnösök élete mutatja, az ételszentély tudatalatti világa erősíti (Jung), a mélyen a lélekbe néző művészek zsenije megérzi (Ibsen) annak rejtett világnak valóságát és feltörését, amely az Isten vetése, vagy az ember konkolyhintése. Ami az Isten műve, azt az általános természetben és az egyéni hajlandóságokban „mint magvakat” (Horváth S.) szórta el az Úr, ami pedig tudatmélységbe szállt emberi életadalek, az lehet öröklés, vagy szerzett életcselekedetű „emberi nyom”. Ha az utóbbi jó, akkor az Isten magvai serkentik és erősítik, ha pedig rosszak, akkor az életkitaljesülés idejét, erejét és szépségét gátolják. De az optimista gondolkodás itt arra következtet, hogy a Mindenható ereje még azokon keresztül is diadalra juttatja és termésbe szökkenti égi vetését.

Annál inkább gyengül a felvetett kérdés ereje, minél elevebb lesz bennünk a tudat, hogy az emberszemély a természettörvényen keresztül az Istennel, a legtökéletesebb Személlyel érintkezik. A pozitív jog jórészt vetület és írott vagy szokáson alapuló rendelkezés. Itt több a közvetítő és kevesebb a személyi kapcsolat. Az emberszemély azonban olyan Teremtő adta tulajdonokkal köszönt be az életbe, hogy belső élete – az értelem és akarat folytán – alkalmas arra, hogy átfogja azt a nagy igazságot, hogy szabad életét gyökerzetben csak a legtökéletesebb Személy befolyásolja. Az emberszemély az Istennek, a Személynek képe. Az Istenszemély vetíti tehát reá azt az égi vonást, amelyben benne csillan az állandó kialakulást jelző élvonal, azaz a természetes isteni törvény.

A második nehézség egész természetesen lép elénk akkor, ha az örök Személyt állítjuk a végnélküli életre hivatott emberi személy elé. Egész közvetlenül tárul elénk a kérdés: vajon nem nyomja-e el az örök törvényből sarjadzó természettörvény az ember szabadságát? – Ha az ember csak része volna az egész fizikai világnak, akkor igenlő volna a felelet. A természet rendjébe **teljesen** beleágyazott teremtmény nem élhet a szabad fejlődés jogával (Lásd: ásvány, növény, állatvilág). De az értelemmel és szabadakarattal áldott ember egészen abban hasonló az Istenhez, hogy az Istent és döntő törvényeit megismerheti, továbbá szabadon követheti. Ebben az emberi szabadságban benne rejtőzik a szembeszállás lehetősége, és épp ez teszi lehetővé, hogy önbírással tudja kialakítani, vagy torzítóvá teremteni egyéniségét. Az ember akkor süllyedne rabszolgává, ha nem **tudatos odahajlása**, hanem a természet kényszergravitációja taszítaná, vagy vonzaná kérlelhetetlenül és gátlás nélkül az Isten felé. De az igazság nem ez. Az bizonyos, hogy a jót elemi erővel igényli az ember. Sőt az is igazság, hogy a jót a lélek annyira teljes lendületével akarja az ember, hogy még a rosszat is „sub specie boni” cselekszi. Ha pedig az ember a Teremtő értelmi erejéből kirobbanó, rendező akaratából előcsillanó és így az égi Jóság valóságából reá vonatkozó, őt szolgálni akaró útmutatást látja, akkor elemi erővel és belső odahajlásának készségével, röviden: **erkölcsi énjének teljességével** fordul a jelzett út felé. Itt már nem a rabszolga, hanem a szabad ember erkölcsi ereje talál érvényt. Ez már az a magasabb rendű terület, amelyen érvényt talál és diadalra tör az ember személyiségének kibontakozása – az Isten rendelkezése alapján.

Hát tán az volna a helyes, ha minden jogi kötelezettség gyökérzetében az egyéni ember, vagy mások parancsoló hangjában találná alapját? Ez valójában vagy olyan szélső individualizmusba vezetne, mely a fejetlenség zavarait adná, vagy olyan vonalra juttatna, ahol az „Übermensch” féle személyek, illetve hatalmak parancsa silányítaná szolgává az embert. – Így azonban, az isteni Személlyel való kapcsolatban a Szeretet írja a törvényt és a szeretettel átítatott értelem hajlik meg. Olyan ősi odahajlással, amely még a más vonalon mozgók gondolataiban is otthont talál (Jung). A szolgaság félelme helyett boldogságnak kell eltöltenie az ember lelkét akkor, ha a szerető Atya személyes természetéből vezethetjük le az ember életét irányító természet törvényeket, mert akkor gyermeki hódolattal fordulhatunk Hozzá, és így életünk nem a szolgaság gyászbélyegét, hanem a szeretetkapcsolat fenséges fűződését tárja elénk.

De a természetjog érintésénél még nyitva marad az a kérdés, vajon mik azok a nagy talentumok, lélek és életértékek, amelyek mint lélektartalmak élnek az emberhez? – Nagy vonalakban ugyan már érintettük a kérdést az Isten vetésének említésekor, de teljes részletezésében most közöljük. – Itt valójában arról van szó: minek és kinek gondolta az Isten az embert? Az bizonyos, hogy nem tárgynak és életdarabnak, hanem értelemmel, akarattal áldott végnélküli lénynek. Magából tehát többet adott az embernek (Lásd: 1Móz. 2,7). Küldötte – a földre és igényesítette – az égre. Jogot adott tehát neki a földi életre és jogot biztosított számára az égi hazára. Ezek a jogok a természetben gyökereznek és elvitázhatatlan, elrabolhatóan lélek-tulajdonok. Olyan elsődrendű jogállományok, amelyek birtokában mindenkivel és minden földi hatalommal szemben követelheti egek tiszteletét.

Ez azután magában hordja azt is, hogy a fejlődő élet sodrában joga és kötelessége az életnek ilyen vonalát járni és személyiségét ilyen értelemben szolgálni és kibontani. Ennek az eszköze a szabadság és a félelem nélküli életlehetőség. Az élet ugyan több kötöttséget, sőt több törvényes parancsot is felvet, de ezeket csak úgy lehet tekinteni, mint a szabad ember sokirányba ágazó kötelességeinek részletezett és kisebb területre szorító szabályozását. Ezeket is értelemmel fogadja és szabadon teljesíti az ember. Mégpedig úgy, hogy a rendelkezések és törvények szankciói nem a terror szülte remegést és így rabszolgai alázkodást szülik, hanem a felelősségteljesség tudatában élő embernek is szabad választást engednek.

Végül harmadik nagy joga az embernek az a nagy lélekszárnycsapás, amellyel a földi élet vándora az örök világok felé igényeskedik. Olyan Isten adta joga ez, amelyet emberi gondolattal a lélek szabadságának és köznapi formában vallásszabadságnak mondanak. Szent és elvitázhatatlan jog és minden emberiséget érintő élet-charta-ban helyet foglal. Egyetemes és isteni adomány; jogállomány és lélektartalom, amelynek szárnycsapásait gátolni annyi, mint az ember valóságos életértékeit lekisebbiteni.

Nagyon természetes, hogy a maga teljességében nem részletezhető még az a sok-sok egyetemes és egyéni életmagvetés, amely az emberi élet lélektartalmát adja, de a legfőbb vonásokat megrajzolva ezekben foglaltatnak a többiek is. Földi és örök életre hivatottságnak eszközei ezek, amelyek azután arra segítenek, hogy ezeket a nagy célokat elérhesse az emberszemély.

De milyen következtetések erednek mindezekből? Mindenekelőtt az az igen nagy jelentőségű és egész életünket irányító tétel: a pozitív jog és törvény is csak akkor lesz irányítóan ható és kötelezően kötő, ha vonalvezetésében egyezik a természetjoggal. Nem lehet tehát más parancsolni a „jognak”, mint amit parancsol a természetjogban az Isten. Azért van az, hogy az Egyház tanítása szerint hűség és engedelmes hódolat jár a pozitív emberi törvényeknek, de a rabszolga alázkodást mindig meg kell tagadni, ha a felsőbbrendű törvények területét érintik és támadnak ezek az intézkedések. Isten mindezekelőtt, még az élet árán is! Mégpedig azért, mert az isteni földi és Istenben kiteljesülő örök élet minden áldozattal felér.

Ez a következtetés azután döntő figyelmeztetés is a földi törvényhozónak. Mégpedig olyan hangoskodás, amely legősibb emberi jogainkból hangzik és Istenatyánk nagy életértékadományainak értékesítése miatt követelődzik. A követelődés pedig így foglalható pozitív tételbe: legyen a törvényes világi hatalom az isteni törvények földi részletezője, követelője és kemény végrehajtója. Így halált hal az államirányú potencia túltengése és diadalt arat az emberszemélyiségnek Isten terve szerinti kibontakozása. Egyszóval: a földi törvény az isteni Decalogus-nak részletes meghirdetése.

2. Feladatunk második része annak az erkölcsi odahajlásnak mérlegelése léssen, amellyel az emberszemély a gyökérzetben Istentől jövő törvények felé fordul, hogy az élet taralmát kifejleszse.

Az emberi cselekvés lényeges és döntően értékes jegye az erkölcsiség. Hogy cselekedeteink fel-

emelkedhetnek az erkölcsi életrend síkjára, az valójában annyit jelent, hogy az Isten az értelem és akarat tehetségével áldotta meg az embert, amelynek segítségével az Istenben gyökerező törvényeket felértheti és megvalósíthatja. Ezzel a lelki munkával adja a cselekedetnek az erkölcsiség magasabb rendű értékét. Az erkölcsiség ugyanis lényegében az emberi cselekedetnek egybevágása, vagy elhajlása a legfőbb normától. Lehet ezt úgy is értelmezni, hogy a helyesen ítélő ész állítjuk mércéül, mert az ilyen értelem nem más, mint „részesedés az Isten örök törvényében” (Merkelbach). Valójában tehát olyan transzcendentális igazodásról van szó, amelynek születését az isteni és emberi törvényekhez való belső igazodás adja.

Ez a belső igazodás azután kettős összetevőből ered. Az első az értelem és a második az akarat. Amint az örök isteni törvény, vagy a belőle részletként levezetett természettörvény is elsősorban az Isten értelmi cselekedete, épp úgy az isteni törvényt, vagy más rendelkezést is először az értelem fogja fel és értékeli. Az akarat működése csak akkor lesz tevékenykedő, ha az ember az értelem szerinti jót tárta az akarat elé. Közismert formula ez: az értelem a megvilágító fény, az akarat a kinyúló kar. Az akarat tárgya ugyanis a jó. A tárgy megjelentetése, esetleg különféle beállítása és színezése után dönt a szabadakarat egyik, vagy másik irányban. De bármelyik útra térjen is az ember, akár jóra, akár a törvénnyel szembe, cselekedete beletartozik az erkölcsi cselekedetek rendjébe.

Mi most az emberszemély igazi feladata a cselekedeteket illetőleg? Egyszerűen azt kell felelni: fel kell ismernie az Isten irányításában saját életkifejlesztésének valóságos feltételeit. Szolgálnia kell önmagában a kibontakozást olyan módon, hogy értékesítse az Isten adta lélekkincseket és virágba bontakoztassa egész életét. Az értelmes ember elmélyedése és bizonyos elemi belső sugallat arra vezet, hogy az emberszemély életkiteljesülésének tervét, útját és módját egyesegyedül a Teremtő tudja, következésképpen a Törvényhozó szabályozza. Elemi igazság tehát, hogy az emberszemélynek fel kell figyelnie, és mindenekfelett **csak** arra kell figyelnie, hogy hol és hogyan nyilatkozik meg az Isten akaratára. A „hol?” kérdéséről már az első részen nagyvonalakban beszéltünk, amidőn a természetjog alapjáról szóltunk. A „hogyan?” kérdés pedig olyan módon nyer feleletet, hogy teljes odahajlással – még áldozatos élet árán is – követnünk kell a lélekben csengő, majd isteni, személyes kinyilatkoztatáson alapuló isteni és emberi törvényeket.

Ezek a törvények látszat szerint heteronómok, azaz másoktól jövők és kívülről hangzók, de valójában autonómok, mert az ember értelmi és akarati erejével **saját törvényévé** teszi őket. Nem maradnak tehát a végtelenség távlatában, hanem felcsendülnek a lélek szentélyében. Nem is merevednek kényszerrel parancsá, hanem az atyai Személy közvetlen indításaiá finomodnak, amelyeket fiúi lélekkel és könnyed odahajlással fogadhat és követhet a gyermek.

Mindezt azért említjük, mert igen gyakran felcsendül az a nehézség, hogy az erkölcsi törvények kemény és szankcióval erősített tételei az emberi életnek.

Olyan tehertételei és kényszerű kötelékei, amelyek – épp kényszerítően parancsoló jellegük miatt – a cselekvés erkölcsiségét veszélyeztetik. Nagyon természetes, hogy aki azt hiszi, hogy az erkölcsiség lényege **az emberi teljes autonómiára** épül, az sohasem fogja megérthetni, hogy van olyan égi Atyától jövő természettörvény is, amelyeket az ember **teljesen sajátjává tehet** és **így** megőrizheti a cselekvések erkölcsiségét. A „független erkölcs”, az ember teljes önrendelkezése merész és öntelt ívelés arra felé, ahol az öngőg és büszkeség telítette első ember, Bábel népe, a „Das Ich”-bölcselet (Hegel, Fichte, Nietzsche) hívei helyezkedtek el. Mi más volt ez, mint olyan Solness építőmester-szerű önfelmagasztalás, amelynek következménye lett és marad: a lezuhanás. Tudomásul kell venni, hogy az ember nem önteremtette, önmagát alkotta, önmagát isteníthető szellemi lény, hanem teremtmény, Isten áldotta, testből és lélekből álló személy, aki az örök Személlyel a szeretet kapcsán, az Atya és a gyermek viszonyában éli földi és majdan végnélküli életét. Nem szabad attól félni, hogy ez a szeretetkapcsolat és a belőle származó erkölcsi egybefonódás megaláz. Inkább azt kell érezni, hogy az annyit emlegetett anyagtól eredés (Feuerbach) és az erősen hangsúlyozott egyéniség (Adler) sokkal kevesebbre értékkel, mint az Istenhez tartozandóságból levezetett személyes kapcsolat. A két előbbi végül is beleágyaz az anyagi világba. Még a dicsőségünket is olyan másodlagos terméknek mondja, amely gyökéretben anyag és jelentkezésben szellem (Sztalin). A személyes Isten és az ember személyes kapcsolatát hirdetőik azonban olyan magasrendűnek tanítják ezt az egybetartozást, hogy ez valójában nem a keményen parancsoló, kényszerítő egység, hanem a Teremtő és Törvényhozó szeretetsugárzásának megnyilvánulása, és így a szeretet odahajlását várva egyenesen a fejlődés sodrát biztosítja az emberszemély számára. Mégpedig nem az anyagba süllyedő eltemetéssel, hanem a személyes lét végnélküli fennmaradásával.

Hogy a Tövényhozó milyen törvényeket adott az emberszemély számára és milyen kérdés marad még, az az: vajon a teljes egyenlőség alapján osztotta-e kincseit, vagy a talentumkülönbségek életterhek-életkincsek változatosságával terhelte, vagy áldotta-e embergyermekét?

Ez a kérdés azért fontos, mert az emberszemély életkiteljesülése látszólag attól függ, vajon milyen és mennyi adomány pihen a lélek mélyén. A kérdés felvetésénél már előre jelzem, hogy a kérdés megoldását az az erkölcsi elgondolás adja, mely szerint az emberi élet szolgálati értéke nem a vett javak mennyiségétől vagy minőségétől, hanem az áldozatos tevékenységbe fektetett erkölcsi **megfeszülés nagyságától** függ.

Nem tagadható, hogy az emberszemélyek csak Isten adta életalapvetésben egyenlők, de egyéni érték hordozásban nagyon is eltérők. Egyiknek kevesebb, másiknak több talentumot adott az Isten (Lásd: Máté 25. fejezete). Vonatkozik ez testi, lelki és szellemi területre egyaránt. Jól tudjuk, hogy a testi élet konstitúciója erősen eltérő (Kretschmer). Az is ismeretes, hogy az öröklött életterhek, vagy életkincsek is különbözők (Mendel, Biernbaum, H.Günther, Lombroso). Azt is ismerjük, hogy a testi életdinamikát mozgó hormonok is differáltnan dolgoznak (Starling, Weil). Világos tehát, hogy a testi kifejlődés mérete és minősége függő viszonyban van ezektől az egyedi adottságoktól. Ha pedig idekapcsoljuk még a fizikai élet külső körülményeit (gazdasági, anyagi, szociális viszonyok!), akkor reá döbbenünk arra, hogy ezek a tényezők sem közömbösek a testi kifejlődés mikéntjére. De itt még nincsen vége a komoly hatást gyakorló külső és belső tényezőknek. A lelki élet mikéntjét erősen befolyásolja a testi élet. És ha nincs is igaza a lelki öröklés elméletének (Ribot), mégis tudomásul kell venni, hogy a testi élet mineműségén igen sok múlik a lelki életet tekintve. Ha hibás vagy zavartan működő a szervezet, akkor nem játszhat dallamos melódiát a lélek. Azt mindenki jól tudja, hogy az értelmi szint a maga belső erejével sem egyforma mindenkiben (vannak csak felületszemlélők, vannak oknyomozók, vannak mélységkutatók és vannak intuíciós lelkek: Spranger; vannak azután rendszerezők, teremtő géniuszok). Mindenik átfog valamit a világból és ebből kifolyólag valamit alakít a világon. Ha pedig idekapcsoljuk az egészen egyéni tehetségeket, akkor reábukkanunk arra a nagy elkülönülésre, amely az egyes emberszemélyeket egymástól elválasztja. – Ide kell sorolni még azt az értelmi állapotot hordozó szerencsétleneket is, akiket akár testi, akár lelki zavarok megfosztanak értelmük használatától és így a beszámíthatatlanok terhes csoportjához tartoznak. – Az akarati erők szerepe is jelentős a cselekedetek erkölcsiségének megítélésében. Azt pedig szintén tudjuk, hogy belső gyengeség, erősebb ösztönös indulat, szokás okozta valamelyes belső kényszer, sőt a bűn termelte morál insanity többé-kevésbé differenciálják a saját erkölcsi életét kialakító embert.

Az emberi élet testi adottsága, az értelmi erők működési foka és az akarat dinamikus eltérése összefogva olyan elütő egyéni személyiségeket termel, amelyeket ma már egész tudományosan a karakterológia veszi foglalkozási körébe (Klager, Schütz, Zemlén). Ez is arra vall, hogy az emberszemélynek az erkölcsi normákhoz való odahajlása és előtte való meghajlása oly sokféle tényező függvénye, hogy az Isten adta ajándékok felhasználása nem egyszerű és közvetlen biztonsággal dolgozó feladat.

Ha ezt a röviden, de szélesen teregetett, a természetes élet területén jelentkező és fokozatban eltérő adatokat vizsgáljuk, akkor meg kell állapítanunk, hogy más és más testi – lelki – szellemi adat birtoában egészen más formát fog mutatni a kifejlett emberszemély.

Ámde az erkölcsi síkra emelve a kérdést, nem szabad azt hinni, hogy az emberszemély életében az adományokat vett kincsnek mértéke és minősége az egyedüli döntő. Az Úr tanítása szerint a talentumok száma és a befektetett munka aránya adja a cselekedet igazi mércéjét. Az erkölcstudomány állandóan hangsúlyozza, hogy az emberi cselekedet erkölcsiség befolyásoló tényezők hatóerejétől függ. Közismert tétele az erkölcstudománynak, hogy a testi, lelki és szellemi élet magasabb rendű, vagy alóbbrendű tartalma, továbbá a tiszta látást és szabad döntést befolyásoló tényezők fellépte **nagyobbítja**, vagy **gyengíti** a cselekedet erkölcsi voltát és következésképp megnagyobbítja, illetve kisebbíti az ember felelősségét. Van ugyanis még a károsan befolyásolt értelemnek is (kretenoid) valamelyes meglátó képessége, de ennek ködössége nem teszi lehetővé a természettörvény tiszta látását sem. Az tehát az ilyen életteherrel járó ember feladata és kötelessége, hogy tehetségéhez mérten hajoljon meg az isteni törvény előtt. Tetteiben annyi lehet az erkölcsi elem, amennyiben az értelem helyesen tárja elé a természetjogban élő isteni akaratot. Az akarat világában ugyanis ez a helyzet: a hiszteroid típust képviselők, vagy hasadt kedélyű beteg emberek nem fosztódnak meg állandóan akarati szabadságuktól, de tagadhatatlan, hogy a „világos percek” határán túl nem felelősek tetteikért.

Hogy az emberiség milyen százalékban hová tartozik, azt nehéz volna eldönteni. Az optimisták mindig azt hirdetik, hogy a természetjog legelemibb igazságait és a hozzájuk fordulás lendületét oly

elevenen diktálja a synderesis, hogy **ezt** a legtöbb ember felismeri és megvalósítja. A sötét szemüvegen nézők (Freud, Adler) és az élet teljes elanyagiasítását hirdetők (materialisták) vagy a legszűkebbre szorítják az erkölcsi cselekedetek határát, vagy teljesen lehetetlennek és értéktelennek mondják. Az utóbbiak szerint az erkölcs mércéjét is a történelem szüli, tehát az egész ítélkezést az idők játékának tekintik.

Mi azonban még a természetes élet számára adott isteni kincsek létezése mellett tovább megyünk. Egyházunk tanítása szerint az Isten, az Atya szeretete nem zárul a természetes életkincsek adományozásával, hanem a természetfeletti hivatottságunknak megfelelően természetfeletti kegyelemmel is gazdagít bennünket. Bár az élet végnélkülisége még nem tartozik ehhez a területhez, mégis előfutára annak a nagy adománynak, amely a földi életünkben az isteni természetben részesít és örök otthonunkban pedig az Isten látására és boldog élvezésére képesít.

Ennek a magasabb rendű életajándéknak tételszerű elfogadása már a hit világához tartozik. Azért az életet teljesen az anyagból magyarázóknak és fűzőknek lelke messze esik ettől a magasságtól. Vagy egyszerűen teológiai fogalomnak, vagy túlzóan szárnyaló képzeletvilágnak minősítik. Csak az a különös, hogy épp ezek azok, akik a személyes Istennek ilyen szeretetét megtagadják és a földi embernek öngőgjét, felmagasztosulását hangosan harsonázzák.

A lelki gazdagodás és megnemesedés a természetes ember tehetségénél jobban világítja meg az isteni törvényeket és így könnyebben, erősebben lendíti az emberszemélyt az isteni törvények hűséges betartására. Tisztábban villan elő az isteni értelem adta és akarata szabta törvény, tehát erősebb benne a készséges odahajlás a Mindenható felé.

„A megszentelő kegyelem dologi való” – állapítja meg hittudós Schütz hazafi (Dogmatika, 186.1.). Így tehát nem szűkül le a megnemesedett ember életének alanyi lendületére, illetve tevékenységére. „Hisz a kegyelem természetfeletti való” (Schütz), tehát egyenesen a természetfeletti élet csirájának mondható. Valójában az isteni természetben való részesedés, amely arra képesít, hogy a lélek kialakítsa az Isten-hasonlóságot. Ez azután úgy értelmezendő, hogy a „kegyelmi Isten-hasonlóság” (Schütz) valójában meghaladja a teremtésben nyert Isten-hasonlóságot. Ennek a fénynek pedig az a tartalma, hogy „utánozhatja” az ilyen módon nemesedett emberi lélek az Isten természetfeletti belső életét, és otthont talál benne az „Isten világossága és szeretete”, amely alkalmassá teszi arra, hogy „magának az Istennek minden rejtelmet meghaladó tiszta, szent, bensőséges és boldogító életét élje” (Schütz).

Mivel pedig a megszentelő kegyelemben való élet még a földön is érvényesül, azért kell idezárunk ezt az isteni kegyet is. Ez is az emberi lélek birtokállománya. Ha nem is teljes joggal igényelhető, de a Mester ígérete alapján alázattal várható. Ha pedig várható és elnyerhető, akkor értékesítendő is. Így azután ebben a kegyben gazdagított ember olyan feladatot is nyer, amely azt követeli, hogy ezt a nagy életkincset a természetfeletti életvonalra értékesítse. De a lehetőség igénye mellett még azt is parancsolja, hogy ezt a természetfeletti ajándékot már a földi életben is ténylegesen értékesítse. Az első tehát az embert körülfogó hatalmi jogot gyakorló tényezőknél szól, hogy a természetfeletti étellel szemben jognak vélt rendelkezést ne hagyják ki, a másik pedig a földi zarándokot köti, hogy az isteni ajándék birtokában ezt a kincsét életének motorikus erejévé tegye.

Így kapcsolódik bele a természetjog keretébe a pozitív, sőt természetfeletti vallásos élet is, amely hangosan követeli érvényét az élet minden vonalán. Ez pedig gyakorlatban annyit jelent, hogy minden olyan egyénien lelki és egyetemesen kultusztény-keresés érvényének gátolása, ami valóságos érték, az emberjogok szentségét sértené. Mégpedig azért, mert – amint a fentiekben mondtuk – a természetfeletti életnek alapot nyújtó isteni kegyelem életet szolgáló életadománynak minősítendő. Sőt azt is meg lehet állapítani, hogy az államnak egyenes érdeke az ilyenforma életnek pozitív támogatása. A gátlás eltüntetése csak előkészület, de a tényleges segítség már a magasabb rendű emberélet szolgálata. Az állam és Egyház – tehát a tökéletes társaságoknak – egyenes érdeke, hogy polgárai, illetve népei a legmagasabb szintű életet éljék. A megemelődés mindig a fejlődés vonalán mozog. Ez pedig emberi életigény. Így tehát a természet ősi szava. Ennek követése termeli ki az értékesebb, a lelkieken kibontottabb embereket, akik az egész emberi társadalom elit egyéniségeit alkotják. Egészen világos, hogy nagy érték az anyagot megdolgozó erőfeszítése, ugyancsak ez mondható a lelki és szellemileg kimagasló tehetségekről is. Élő szobrai ezek az emberiségnek, sőt azt is mondhatnám, hogy fároszai a sötétségben botorkáló embereknek. De nem tagadható, hogy **a teljes ember**, a természetes és természetfeletti erők birtokában önkifejlésen dolgozó isteni követ olyan szépséges életpéldát állít elének, amely a külső és belső világ harmóniáját, az anyagi világ és szellemi élet egybefonódását, végül a vé-

ges és végnélküli élet igényes szerves egységét kitermelve **az igazi életkirály** ragyogásával diadal-maskodik. Ezek volnának a szentek, akik Istentől igen sokat véve, földön embertestvérenek és Istennek mindent visszaadnak. Jól mondta egyik klasszikus beszédében Hajdúdorog nemes püspöke, Dudás Miklós: „ha szenteket állítasz be a magyar ugarba, akkor virágba szökken Pannónia rónája”.

Ha pedig a tökéletes rónaságnak ilyen érdeke a szentek vetésének kitermelése, akkor az egyéni embernek – áldozatok árán is – szent kötelessége ennek az életnek szorgalmazása. Szinte azt lehetne mondani, amint az államnak kötelessége, feladata és egyenesen létérdeke a templomkapuk feltárása, az iskolák csendes múzsa-otthonában való ígéhirdetés és kegyelemáradás biztosítása, úgy az Isten földi zarándokának egyenes kötelessége a kegyelem eszközeinek használata, hogy élete ezek erejével kiteljesüljön. – Hogy ez mit jelent és hogyan valósítandó valóságos létté, azt a következőkben fogjuk hallani.

3. A harmadik kérdésem az, **hogyan és miként jut életcélba a földi zarándoka a Mindenható életterve értelmében?**

A Teremtő céllal teremt, a Törvényhozó célhoz segít és az erkölcsös cselekvések sora – a természetfeletti alapokon kivirágozva – a kiteljesülést adja. Talán ez a meghatározás fejezné ki helyesen az igazságot: a törvényt szolgáló ember – az Isten kegyelmével telítve – a természetfeletti erkölcs fénykörében **szentté** tökéletesíti önmagát. Ez a valóságban kitermelődő élet, élő személy, az isteni ember törvények követője hűséggel, az Isten adta lelki értékek kibontója és az Isten képének földi alakban való mintázója.

De ennek az életeredménynek nem lehet olyan célja, melyet kimerítene az ember belső harmonikus élete vagy röviden: boldogsága. Még akkor sem, ha ezt a földi élet után a végnélküli vonalra is kiszélesítjük. Az Isten terve még az emberszemélyről sem lehet az Istenen kívüli. Isten, a Végtelen nem tűzhet ki elsődleges célt Magán kívül; ez pedig azt az értelmet rejti magában, hogy „Maga az Isten minden teremtett akarathoz végcélja, zsinórmértéke és élettartalma” (Schütz: Dogmatika, I.378.1.). Hogy a világ elsődleges célja Isten dicsérete, az hittétel. Természetes, hogy ebbe a keretbe beleértendő az emberszemély is. Csak a másodlagos cél kérdésében lehet vita. Erre pedig az a teológiailag **biztos** felelet adható, hogy az eszes teremtménynek boldogsága a Teremtő másodlagos célja (Schütz).

A mi tételünk tárgyalásánál – jog és erkölcs- ezek a fenti megállapítások a következő módon alkalmazhatók. Az emberszemély centrumba helyezésénél, azaz a belőle való kiindulásnál az örök törvény az Istenben él, emberszemélyt irányít, és az ember készségesen befogadja, vagy bűnösen elveti. Az isteni örök törvénynek a földön élő eszes lényekre vonatkozó része természet törvény létszen, és az odahajlás és készséges teljesítés folytán pedig erkölccsé nemesedik. Ez a valóságos élethelyzet a természetjog szempontjából úgy is tekinthető, mint az életnek Isten tervezte ajándékokkal való gazdagítása, de úgy is szemlélhető, mint az Isten terve szerinti irányító rendelkezés. Minden esetben – akár a lélek birtokállományát, akár annak felhasználási és kidolgozási módját tekintjük – ismét csak arra bukkanunk rá, hogy a gyökér, az alap, a Végtelen Értelem és Törvényhozó. Az irányítás alapvonala pedig az isteni Értelem kitűzte életcél.

Az minden eszes lény tudja, észleli, hogy a fejlődés sodrában sodródik és hogy kialakuló életét belső ütemezés szorgalmazza. Anatómiai alakulásunk kézenfekvő, lelki és szellemi kiteljesedésünk is állandó belső bontakozás; ezért van az, hogy örök kérdésként áll elénk az a kérdés, vajon merre sodor a fejlődést hirdető folyamat? Hogy van az az eszmei életforma, a cél, amely felé lendít az isteni Értelem?

Az immanencia eszméi szerint már az ember eredete is immanens; a cél pedig vagy a felbomlás, vagy a jövő nemzedék jobb életét szolgálja. A transzcendencia világába emelkedő ember tud csak oda jutni, hogy célját a magasabb rendű világba, az Isten szellemi világába helyezze. Az életcélnek a véges földi életre szűkítése lehangolja az ember felfelé törő igényeit. A vágyat ugyanis letagadni nem lehet; legfeljebb a túlzott képzelet rovására lehet átértelmezni. Végül is az emberszemély életcéljának megtalálása a teremtésről alkotott felfogásban gyökerezik. „Ha Isten természet szerűleg maga teremtette a világot, vagyis ha **minden lény** mindenestül Istennek köszönheti létét, akkor az összes teremtett valók, tehát **az ember is**, gyökeresen függenek Istentől és neki mint Teremtőnek fenntartás nélkül el vannak kötelezve minden jártukban és keltükben” (Schütz: Dogmatika, I.454.1.). Még inkább céljukban és annak megvalósítására adott eszközök használatában, amelyek a jog és erkölcs kapcsolatában, érvényében és érvényesítésében találnak teljesítendő feladatot.

Az emberszemélyről jól tudjuk, hogy „Isten-képisége a szellemiségben van” (Schütz). De ugyancsak megállapítható, hogy ez az Isten-képiség nem statikus másolat, hanem dinamikus fejlődés irá-

nyában tökéletesíthető. Tökéletesebb, vagy kevésbé tökéletes lehet a kialakult emberben aszerint, amint a fejlődés üteme az előretörés, vagy elpihenés vonalára helyezkedik. Ha pedig még a megszentelő kegyelemnek az isteni természetben való részesítése tényét is idekapcsoljuk, akkor világosabban kitűnik, hogy egyik ember kevésbé, a másik erősebben sugározza az Isten-képiséget.

Magának a teremtésnek célkitűzésére is áll, hogy ráutal arra, hogy az eszes ember sem zárkozhat el az isteni életcél szolgálatától, de a kialakulásról és lelki-szellemi kiteljesülésről mondottak alapján arra kell következtetnünk, hogy a többé-kevésbé kitökéletesített Isten-kép tárgyilag az Isten dicsőségének hirdetője és szolgálója. Azaz odajutunk, hogy az emberszemély elsődleges életcélját abban tudjuk megtalálni, hogy létével, fejlődést szorgalmazó erőfeszítésével és kialakult élettartalmának nagyszerűségével állandó dicsőítője lésson a Mindenhatónak. – Van tehát itt valamiféle lénytani megállapítás. Mégpedig az, hogy az ember az életbe indulástól kezdve lényének, léttartalmának és annak kialakításának minden mozzanatában a Teremtő, a Törvényhozó állandó dicsőítője.

A nagytermészet értelemmel nem áldott lényei a maguk létével és belső, kényszerű fejlődésükkel dicsőítik az Istent. Emberi ítélettel úgy tűnik fel, hogy több a virág a magnál, szebb a tavaszi rét a téli avarnál. Azt is mondhatjuk tehát, hogy ezek a külsőségben több tökéletességet mutató természet-lények a bennük lévő és belőlük kivetített tökéletességgel, szépséggel, tudattalan hódolással dicsőítik a Teremtőt.

Az eszes lények földi képviselői, az emberek azonban magasabbrendűségük birtokában a tudatos és tervszerű életbeállítással hódolnak, értékes és állandóan tökéletesedő életformával dicsőítő éneket énekelnek az Istennek. Ez a dicsőítés nem a melodikus dallamnak egybefonódása, hanem – eltérve a dal hasonlatától – a valóságos élő emberszemélyek gyönyörű életkorszorúja. Mindenki más és mindenki másfokú tökéletességnek reprezentánsa. Sokszor nem is teljesen tudatos a felfelé tárlás, de valójában még a ködös lelkek világában is meghúzódik a tárgyi nosztalgia a Végtelen felé. A lét maga Isten dicsőítése, a kialakuló és fokozatosan szebbé lévő létezés pedig épp az erkölcsi belső fényénél fogva mindig dicsőbb és hangoskodóbb életmelódia. Szinte hallható az emelkedett és lelki kincsekkel gazdagított emberlelkeknek – a jog és erkölcs harmóniájában élő emberekre gondolok! – világában a Sanctus, Sanctus, Sanctus dallama, amely tökéletesebb és tökéletesebb emberlelkek szépségéből csendül égi diadalhimnuszba! Szinte azt mondhatnám: az egyes ember egy-egy üteme a nagy diadalhimnusz, amely végül is valóságos dalba csendül. És milyen lehet az Isten, hogy ily magasrendű és lélek-harmóniát eláruló az isteni ember?! Az az ember, akit az örök isteni törvényből levezetett természetjog elirányít és a lélekkincsnek adott értelem és akarat arra is hangol, hogy az Isten adta magvetést felzendítse – a természetfeletti kegyelemmel telítve –, a szentek életét tárja az Isten felé! Az isteni életterv az Isten-képiséget akarja; a legtökéletesebbet az valósítja, aki lélekben a szentek galériájába emeli önmagát. Itt nem a kanonizációról, az egyházi ítéletről van szó, hanem az Isten szeme előtti szentté nemesedésről, amely a földi eszes lények előtt az ég dicsőítésének ténybeli feltárlása.

De egyetemes-e ez az Isten dicsőítés? Nem lehet-e kifogásolni azt, hogy az ember életében kevesebbnek látszik a „szűk ösvényen járók” csapata és tömegszerű az „országutak széles területén járók” zarándokserege? – Lehetséges, hogy ez a kép a valóságnak vetülete. De a tény az, hogy még a „széles úton járók” életében is igen sok jószág, szépség, behódolás, megtérés, új kikezdés mutatkozik, amelyek egyenként a lélek tavaszfakadásának első rügybontásai. Maga ez is Isten dicsőítés. – Hát még az a belső folyamat, amely sokszor végleges átnemesedés első lökötő ereje, illetve a folyószerűen kiszélesedő tisztult életnek forrásfeje? Ilyenkor Ágostonok, Papinik, Huysmansok, Claudelek, Pellico Silviek... lépnek az élet porondjára és tisztává mosott köntösükben az Úr dicsőítésének élő hárfásai. – Azok pedig, akik teljes elfordulásban élnek és halnak – bár ezek sora nem olyan széles, aminőnek a sötétben látók hiszik –, azok az örök felelősség súlya alatt a büntetés örök viselésében hirdetik: egyetlen igaz, a Teremtő, a Törvényhozó és a Bíró. Sőt ez a tény is azt mutatja, hogy az Isten kezéből nincs menekvés.

Innen vissza kell ívelnem a jog és erkölcs területéhez. A természetjog Isten törvényeit diktálja, az erkölcs az Isten terveit valósítja. A harmonikusan dolgozó Istent talál és dicsőítést zengi; a diszharmonióban **önmagát kereső** és göggel önzően önrendelkező büszkélkedő az örök Isten döntő ítéletének megalázott rabszolgája lésson. Most is odahajlik vissza a gondolat: az Istentől jövő irányítás mellett Istenhez tér a lélek. Vagy az Isten dicsőítés dalosaként, vagy az isteni törvény érvényének szenvedőjeként.

De az Isten dicsőítése mellett, vagy mondható az is, hogy az Isten dicsőítésének keretében található olyan alanyi cél is, amely az embert egész közvetlenül érinti és értelmén, akaraton fejlődő életének külön, észlelhető tartalmat biztosít. Ennek megelégedése nem lehet nehéz feladat, ha szorgosan figyelünk

az ember vágyaira. Hamarosan meg lehet állapítani, hogy az emberszemély tervszerű törtetését és belső lendületét a boldogságvágy hevíti. Egyetemlegesen és állandó következetességgel. Ami pedig gyökeres vágy, az Istentől van. Nem építenek tengeri hajókat pocsolyák számára és léghajókat a szobák méreteihez. A végtelen bölcs Teremtő az emberi lélekbe oltotta a boldogságvágyat, tehát ennek kielégítése másodlagos életcélnak mondható. Nem járunk messze az igazságtól, ha pregnánsan azt állítjuk, hogy ez az ember alanyi életcélja.

A boldogság vonala azonban kettős. Lehet ez földi és véges, de igényelt az égi és végnélküli. Az első tartalmilag olyan belső egyensúlyt teremtő birtoklásban áll, amelynek teremtése áldozatos értelmi, akarati és kegyelmi munka; a másik az égi Atya szeretetének bőséges kiáradás, amely a földi zárandoklásnak: a jog és erkölcs viszonyán belül vezetett és megszentelő kegyelemmel gazdagított életnek kiteljesült égi jutalma.

Mindkét boldogság tehát annak az osztályrésze, aki az Isten által jelzett életutat következetesen és készséges lélekkel végigjárja. Most ismét odajutunk, ami a mi kezdésünk lényege – jog és erkölcs –, hogy az Isten adta rendezés (természetjog) nem maradhat kívülünk álló életrend, hanem bennünk, az élő emberszemélyben értelmi és akarati erőinkkel **erkölcsi életté** alakítandó. A rend tehát élet létszen. A rend alapján fejlődő élet pedig boldog életet teremt.

Az alanyi célját kereső ember tehát itt is arra döbben rá, hogy életének boldogság utáni vágya csakis akkor talál kielégülést, hogyha az Isten törvényeit és a belőle sarjadzó emberi törvényeket hűségesen betartja. A természetjogon alapuló isteni és emberi törvény valójában égi útmutatás, amelynek követése a boldogság megtalálásának biztos útja. Nincs itt szükség bizonytalan keresésre („Kék madár”), világos az isteni útjelzés. Lépjen erre az ember és biztos célhoz jut.

A földi boldogság kialakítása azonban nem olyan egyszerű, mint aminőnek hihetnők. Az emberek valóságos élete annyira differenciált, hogy földi boldogságunk tartalmát másban és másban keressük. De már itt le kell szögezni, hogy ennek a megosztódásnak, vagy szűkreszabottan való igényeskedésnek is van természettörvény elfogadási, illetve megvetési szerepe. Az Istenhez készségesen hajló megtalálja, az elfordulónak pedig lehetetlenné válik a földi boldogság teljességének birtoklása.

Van, aki a testi élvezetek világában keresi a boldogságot („epikuroszok”), van, aki földi javainak rendezésétől eredő megnyugvásban keresi a kielégülést (marxista irányzatok). Megjelenik a kultúrát igénylők hatalmas tábora (racionalisták, pozitivisták, idealisták), ugyancsak helyet követelnek maguk számára a buddhisták, akik a vágyaktól való szabadulásban találják meg boldogságukat.

A „quod capita, tot sententiae” mondás itt is áll. Különösen akkor, ha az emberi autonómiát hangoztatva magunk, sőt egyenesen **csak** az alsóbbrendű ösztöneink szavára hallgatunk. A másik közmondás szerint: „de gustibus non est disputandum”. Vannak tékozló fiúk, akik a hedonisztikus igények után a sertések eledeléből sem tudnak eleget méríteni... De tudni kell azt is – és ez az élettapasztalatnak mondható-, hogy az eltorzult igényű emberek is előbb-utóbb a magasabb rendűek után áhítoznak. Különösen akkor, ha életük arra felé irányítja őket, hogy a föld anyagi javai vagy lelki, kulturális értékei nem elégítik ki lelküket. „Nyugtalan a mi szívünk, míg Benned, Uram, meg nem pihenhetünk” (Szt. Ágoston). A földi élet egyensúlyban álló boldogságát csak akkor találjuk meg, ha Isten és ember, az élet két nagy pólusa, a Törvényhozó és megvalósító személyes kapcsolatát megtalálja és megvalósítja.

A földi boldogság tartalmi része és annak alanyi értéklése annál kevésbé azonos mindenkinél, minél elevebben játszik szerepet az életben a szenvedés problémája. Az ugyanis bizonyos, hogy a szenvedés és küzdés integrális része a földi életnek. Az ilyen beözönlés pedig látszólagosan ellentmond a boldogságnak.

A kérdés azon a sarkponton fordul: ki mit tart boldogságnak? Az Úr hegyi beszédét bizony másképpen értelmezi, mint boldogságot, az alacsony életszintáj embere. A „sáremler”, az „ösztonember”, a „szabados ember”, a „föld embere” élettartalma nem elégül ki, ha idegzsongító élvezetek helyett a lemondást igénylő szenvedés kopogtat. Lett légyen az testi vagy lelki. De színében megváltozik a szenvedés, sőt isteni követté válik, ha úgy fogadom, mint életem figyelmeztetőjét, túlzott vagy bűnös igényeim letörőjét és – last nos least – végnélküli életem előkészítőjét. Így a szenvedés keretébe foglalható küzdelmek az igazi életboldogság kiegészítői lesznek. Színükben elválnak és szinte igényelt lélekvendégek lesznek. De csak azok előtt, akik metafizikai szemmel látják és transzcendens értékléssel értéklük. A Kereszt lehet egyszerű szenvedési eszköz, de lehet az Áldozat szent fája. Szt. Pál így szól erről: „A kereszt hirdetése ugyan oktalanság azoknak, akik elvesznek, de nekünk, akik

üdvözülünk, Isten ereje... Mi azonban a megfeszített Krisztust hirdetjük, aki a zsidóknak ugyan botrány, a pogányoknak meg oktalanság, de a meghívottaknak, akár zsidók, akár görögök: Krisztus, Isten ereje és bölcsessége” (1Kor. 1,18 és 23-24). Így azután érhető lesz azoknak a szentek csoportjának legkimagaslóbbjai galériája, akik szinte óhajtották a szenvedést (Szt. Pál, Szt. Ignác, Nagy Szt. Teréz...), mert nem akartak nagyobbak lenni Mesterüknél és szentül hitték, hogy a boldogság örök kódexét a hegyi beszéd foglalta isteni szövegbe. Az embernek tudnia kell, hogy a földi élet boldogsága abban a belső harmóniában áll, amely az Isten rendelkezése és az ember készséges odahajlásának szüleménye.

Ismét csak odajutunk: **jog és erkölcs tudatosított és létté alakított kapcsolata biztosítja a földi boldogságot.**

A boldogság teljessége azonban nem a földi életben éri el csúcspontját. A tökéletesedő ember a földi életben a küzdőtéren dolgozik, **a kiteljesült személy azután az Isten országának boldog lakója léssen.**

Ennek a boldogságnak tárgyi tartalmát az Isten színről színre való látása adja, alapját az egyéni színezésben kidolgozott élet biztosítja. Valóságban ez annyit jelent, hogy olyan végnélüli életbe emelkedünk, amelyben a Végtelen Isten szeretetéből állandó bőséggel gazdagodik és boldogsággal telítődik a célhoz ért emberi lélek. Valóságos hazatérés ez. A gyermek hazatérése az örök atyai házba, ahonnét a Teremtő tervével a földi létbe lépett. Abból a földi otthonból, ahol a Törvényhozó irányítása mellett az életharcot megharcolta. Abba az örök otthonba, ahol angyalaival várja az örök Atya.

Ennek a végcélban kiteljesülő életnek léte az emberi lélek legősibb és legboldogítóbb vágytartalma. – Az anyagiba túlzottan beleágyazottak (tudósok és nem tudósok) előtt sokszor hihetetlennek, de örömmel igényeltnek hangzik. A hit kegyelmével áldottak azután azt a kiteljesülést látják benne, amiért dolgoztak és fáradoztak. Megértik, hogy a lelkükben felcsendülő isteni hang ebből a messziségből csendül, reájönnek arra is, hogy a lelkiismeret rezonanciája az Isten közvetlen megszólalása, és boldog örömmel fordulnak arra felé, ahol az Egyház szavain keresztül részletesen is cseng az irányítás, amelyet követve erre a magaslatra emelkedhetnek.

Jog és erkölcs – idevezet bennünket.

Befejezéshez jutottunk. Mi más lehetne ez, mint rövid összefoglalása a mondottaknak. – Jog és erkölcs kérdése lépett elénk. Ezeknek a nagy jelentőségű létsarkpontoknak polarizációja volt a feladatunk. Külön szempontnak választottuk azt, hogy nem az elméleti síkon fogunk közeledni a kérdéshez, hanem **az emberszemély központi helyzetéből** fogjuk szemlélni, mérlegelni, értékelni a jog és erkölcs problémáit. A jog és erkölcstudomány nagytudású művelői leszögezték az igazi álláspontot, nekünk tehát úgy lehetett új színt adni a tudományos erőfeszítéshez, ha az elméletek és itt-ott ellentétes felfogások regisztrálása helyett a skolasztikus bölcsélet sziklájára állva **a fejlődő emberszemély életére alkalmazzuk a végleges megállapításokat.** Mivel ezek azután azt mutatták, hogy a skola bölcsésének elméleti úton levezetett igazságai a maguk teljességében állnak és reáillenek az életbe állított és a fejlődés sodrában alakuló élő emberre, igénytelen munkák mintegy **az élet érvével** támogatja azokat a mélyreható vizsgálódásokat, amelyek a jog és erkölcs viszonyáról a jogbölcsélet és erkölcstudomány alapvető igazságait levezették. A **gyakorlati élet** elevenségének és valóságának ugyanis megvan az a nagy jelentősége, hogy valamiképpen ő méri le az elméleti igazságoknak életszerűségét. Az élet valósága az Isten tervének kialakulása, az elméletileg levezetett igazságok természetesen egybevágók az Isten terve szerint alakuló étellel. – Szerény sorainkkal csak úgy akartunk oda igénytelenkedni a lelki és szellemi élet Areopágiájához, hogy az **élettapasztalat eredményeivel** akartuk alátámasztani a szellemi harcok küzdelmeiből levezetett tételek helyességét. Nem mondom, hogy reászorulnánk erre a gyakorlati igazolásra, de talán hasznos lelkünknek az a megnyugtató érzés: a valóságos élet is azt igazolja, hogy **minden jog alapja az Isten** és az **emberszemély életkiteljesülésének lényeges pontja az erkölcs.** – Jog és erkölcs tehát egymástól **elválaszthatatlan** életet szolgáló isteni adományok, **léttartozékok.**

* * *

(Dr. Marcell Mihály)

VILÁGMEGÚJHODÁS:

Alaptervezet a II. Vatikáni Zsinathoz (és hozzászólások), 1960

(Szerkesztői megjegyzés:

Az „indító alaptervezet” Szerzőjének az volt a szándéka, hogy mások – még a nép – meglátásait közlő „hozzászólásokat” is beleépítve részletezi minden fontos szempontból teljes tervezetét, de ennek további gyűjtésére és kidolgozására már nem futotta életéből. – Így töredékeként rögzítjük a meglévő anyagot, értékes gondolatokat.)

Alaptervezet

A legutóbbi 400 esztendő állandó világmegváltó kísérletezésben telt el. Némi materiális és technikai eredménnyel kívül alig valami lényeges fejlődés támadt magában az emberben és fajában, szellemében és erkölcsében. Sőt inkább stagnálásról beszélhetünk. Szinte „megállt az idő”. Megrekedt a történelem. Legfeljebb önmagát ismétli új elképzelések köntösében. Tudomány, művészet, gazdagság, politika, kultúra, civilizáció és minden egyéb „modern” eszköz hatástalannak bizonyult, hogy előbbre vinné a történelmet. Ennek az emberiségen kívül objektív fő oka abban is rejlik, hogy ezen eszközök eleve alkalmatlanok a világ teljes boldogítására! Maguk az eszközök is éppúgy csőd felé hajlók, mint a fejlődő emberiség.

Ideje tehát, hogy közbelépjen az Egyház, a szellemiek hordozója. XXIII. János pápa szellemesen jelentette ki, hogy az Egyház **jelenlegi állapotában** belső reformra szorul, hogy a nagy szellemi munkát, valóságos **uniót** teremtve, ezt a világboldogító munkáját elvégezze. Eddig egyedül az Egyház jelentette ki hivatalosan, hogy belső átalakulás nélkül ő sem tudja ezt a célt megvalósítani! Ezért tüzték ki 1962-re a II. Vatikáni Zsinatot, mely épp ezen alkalmatlanság felszámolását célozza. Nyilvánvaló, hogy az Egyház a fenti történelmi és világi hatalmi eszközöket sohasem használhatja fel, mert még a véges evilági boldogságra sem alkalmasak, az Egyházban elfekvő végtelen és csak transzcendens boldogságra még kevésbé. Megállapítható: a világnak szellemi és erkölcsi forradalomra, megújulásra van szüksége. Ez a megújulás mindig speciális egyházi munkakör volt. Ehhez kell újból visszakanyarodni és a történelmi, polgári vonalat pedig a világiak kezében hagyni. Az Egyház feladata a legmagasabb, egész földünket átölelő szellemi és erkölcsi irányítás és egységesítés... Nem negatív tiltakozás, főként korszerűtlen múlthoz ragaszkodás és ellenállás, hanem a bárhonnán jövő és legalább természeti törvény alapján álló megmozdulások, szerveződések és küzdelmek pozitív támogatása, sőt azoknak a végest áttörő végtelenbe való felfelé irányítása. Ezeket a véges, világjavító műveket az Abszolút Végtelen síkjára kell „átemelni”, hibáikat kijavítva objektíve szakrálissá tenni, szubjektíve konszekrálttá, felkentté, felszenteltté... Így tehát úgy látszik, hogy új stílusú Egyházra van szükség...

1. Tisztázni kell az Egyház fogalmát.

Az általános elképzeléssel szemben tudatosítani kell, hogy az Egyház olyan szent ország, amelyben az isteni érvényt talál. A vallás az a véges emberi munka, amellyel az ember Istent keresi mint boldogságát, de véges erejével csak a Végtelen létét, de nem tartalmát tudja megtalálni. „Megnyilvánul az égből Isten haragia az emberek minden istentelensége és gonoszsága fölött, akik (Isten) igazságát rosszindulatból elfojtják. Ami ugyanis Istenről megismerhető, az világos előttünk, mert Isten nyilvánvalóvá tette számunkra” (Róm. 1,18-19). – Lényegében annyi egyéni „vallás” van, ahány ember. Mindenkinek joga és kötelessége keresni az Istent... Az Egyház épp fordítottja ennek: az Egyház olyan magasabb rendű ország, amelyben az Isten keresi, találja és emeli az egyes embert... Mégpedig úgy, hogy a Megváltó kegyelme **felemeli** és megszenteli a föld emberét, hogy így tudja elérni a Végtelen Atyát, Aki a fiához illő méltóságra emeli az élet zarándokát. Ezért van az, hogy a „Corpus Christi mysticum” tagja minden egyes ember. Így tehát „ennek az Egyháznak testében” el tudja érni és képes boldogítani a véges emberiséget. „Ő a Testnek, az Egyháznak feje” (Kol.1,18). Az Egyház tehát az Abszolút Végtelen Istennek ember- és világboldogító munkája: Opus Dei...

Mi ennek az Opus Dei-nek a célja? Az emberiség újjászületése, az emberek „Isten fiaivá fogadása” (Jn 1,12), és a föld színének megújítása. Új éggé és földdé... Az ige jelzi a világ „végét”, amely az örökélet boldogságnytánya, amikor a véges világ átlép a Végtelenbe, annak boldogságába, sorsába és dicsőségébe... Így „befejeződik a megkezdett jó”! Ez a végtelen isteni mentőakció soha, sehol, semmiféle korlátozást, lefékezést nem szenvedhet. „A Lélek a jövőndöket hirdeti”! Aki nem hagy el „mindent”, tehát a múltat és ahhoz ragaszkodást is, nem lehet tanítvány, apostol... Az Egyház küldetése cáfolhatatlanul a szellemi és erkölcsi világreform élcsapatának kialakítása. **Nem „uralkodva”**, mint

a középkorban, hanem – Krisztus Urunkat követve – **szolgálva**, mindenkinek mindene lévén... „Az Emberfia sem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon...” (Mt 20,28). – Az egyházi munkában külső és belső megújulás szükséges.

Mi tehát az Egyház **külső küldetése** a történelem világreformjában?

a) Visszaállítani az eredeti teremtői és megváltói világpontot! Isten paradicsoma a „szaporodjatok és uralkodjatok...” (1Móz. 1,27) igén, a család és munka szentséges pilléreire épült fel... Amikor a siralomvölgyben épp ezeket fűrészelték el az Isten és nép közé fészkelődők, hogy „Isten nevében” uralkodjanak a népen, akkor a Megváltó saját Személyében újra a paradicsomi nyitányt vezette be, a **házasságot szentségi**, és a **munkát isteni** rangra emelte. Krisztus a szeplőtlen családokban élő isteni munkások világába „testesíti bele” a történelmet.

Gyakorlatilag tehát az Egyháznak nem a jogi magántulajdont kell erkölcsi oltalomban részesítenie, hanem a **családod és ezt a fenntartó munkát**, vagyis személyi életértéket és munkaképességet. A család és munka ereje az igazi **élő sejtje** a társadalomnak; ez az igazi „magántulajdon”. A történelemben egyedül a családfenntartó munkát és szükségleteket lehet kristálytisztán látni, meghatározni és védelmezni! Nevezzük el **„familiarizmusnak”** ezt az eljárást, mely a történelemben mindent, egyént, társadalmat, államot és Egyházat a család érdekének szolgálatába állít, hiszen ez lényegében tágabb értelmű kollektív és erkölcsi familiák, olyan egységek, amelyekben a „potestas paternalis” szellemében gyakorolható bármily hivatás és hatalom... Különböző gyökerében erkölcstelen, tehát természetellenes, embertelen és istentelen.

A család-szocializmus alaptételét Szt. Tamás már 700 éve kodifikálta. Tétele végül is ez: minden felesleg – **ex iustitia** – elkárkozás súlya alatt a közösségé. Elsősorban a közösség élősejtjéé: a családoké!...

Mi a döntő ebben a szigorú tételben? Az, hogy a **család az egyetlen nagyhatalom**. Hogy milyen lesz a jövő világ, azt a családok döntenek el, aszerint, hogy minő ifjúságot nevelnek, akikben a múlt – a jelenen átjövővé válik. Nem papiros-intézményekben, élettelenül, hanem biopszichológiai sikon és kegyelemben. A család a hősiesség, tudás és szentség természetfeletti műhelye, amelyet semmivel sem lehet helyettesíteni. Legyen hát végre a történelemben is primér: elsősorban védett és támogatott... Jelentse az állam és a társadalom a család szociális erejét, az Egyház pedig képviselje a család szakrális érdekét. Így tehát erkölcstelenné bélyegzendő minden, ami családdellenes elgondolás és intézkedés...

b) A család nemcsak a nemzet alapsejtje, hanem a nemzetközi, sőt nemzetekfeletti világnak is alapsejtje. Egészen biztos, hogy családi szempontból a világtörténelem emberisége teljesen azonos! Egyedül családi alapon lehet a világot „egy akollá, egy pásztorrá” szervezni! A történelem ott tévedett eddig, hogy az egyénben, vagy általában kollektívában gondolkozott, holott **családban kellett volna**.

A családnak tehát tárgyi alátámasztás, segítség szükséges. Ennek gyökere legyen a tevékeny szeretet, amely a család életének izzítója. Itt az Egyháznak – minden tekintet félrevetésével- forradalmi erejének kell lennie! Az Egyház nem elégedhet meg azzal, hogy a családok szentek legyenek, minden gyerek szülessék meg. Az Egyháznak mindent meg kell tennie, itt a gazdasági forradalmakat is szellemmel támogatnia kell, hogy meg legyen a napi kenyerek.

Majd azt a feladatot kell támogatnia, hogy kemény szellemi ostromozással fenyítse azokat, akik ehhez az „életértékhez” durva kezekkel hozzámerészkednek. Az egyháziak lengessék legmagasabbra a szeplőtlen családokban élő isteni munkások zászlaját, hisz onnan remélhetik kiválóbb utánpótlásukat is.

c) A Jelenések könyve a világvéget azzal zárja, hogy a föld „Isten hajléka” lesz az emberekkel... Ő Atyjuk, azok fiai lesznek. A Szentháromság tehát – az Idők Teljében – magába tagolja az emberiséget. „Isten házanépévé”, „családtagjaivá”, hiszen „fiakká” válunk, akik uralkodnak mindörökké „Atyjuk trónján és országában”. Furcsa, hogy az ateisták is látják, hogy a természet az emberben éri el csúcspontját, de ennek a végtelen evolúciónak már nem látják a természetfeletti folytatását. Elképzelhető a végtelen természeti evolúció megrekedése az emberben? S ha átcsap az emberen, hová, milyen emberföldről folytatódik? Nem itt kapcsolódott-e be Krisztus a történelemben? Az Egyház nem éppen ez a végnélküli mutáció-e, amikor az emberiséget átnöveszti – saját magán át – az Abszolút Léthe? Krisztus nem épp az „abszolút létmozgás” törvényeit közli-e? – De igen. A természet, ember és kegyelem hármastörvénysíkja végül is mindörökké családokra alapozott...

2. De most kérdezem: milyen az Egyház belső reformmunkája? Csak az élesen **legdöntőbbeket** soroljuk fel. Ezt is tanácskozzák meg a hivatottak!

a) A papnevelésben a Szintetikus Tudományra kell törekedni. Gyakorlatilag már nem megy tovább

a csupán analitikus tudáshalmazok szintézisének elmulasztása. Olyan iskolai rendszer szükséges, amelyben 25-30 év alatt a modern tudás mindhárom síkja élő agyakba zárható. Ez: a természettudományok (objektív tudás: ilyenek mutatkozik a természet), bölcelet (szubjektív tudás: ilyenek látom én, az ember a világot) és a teológia (abszolút Tudás: ilyenek nyilvánítja magát az Abszolútum) egybefogása, kölcsönös egymást korrigálása. – Csakis a tridimenziós „látásmód” garantálja a komoly igazságbirtoklást... A papságnak, főleg szerzeteseknek, bőven van alkalmuk ilyen hosszú stúdiumra. Nagy áldozat, de egyedül ez tesz alkalmassá a világreformra.

Miután a modern tudás makro-mikro végtelenhez jutott el, sőt azzal dolgozik, lényegbevágóan fontos a közbülső klasszikus embervilágnak is a Végtelenbe való átemelése, ami az **Egyház egyetlen legnagyobb feladata és küldetése**. Ennek azonban nélkülözhetetlen eszköze a szintetikus, egyetemes tudás. Aki így tud, azé a kor!

b) Pozitív, teremtő, természetfeletti életre van szükség! A „negatív misztika” jó volt régen, amikor nem dolgoztak komolyan az emberek a merőben természetes életkeretek közt, a fennmaradó rengeteg szabadidőnek a világtól elvonuló szemlélődés komoly megszentelését jelentette. De a modern kor **olyan munkatempót diktál** – hiszen csak az emberi kéz alkotta modern java: mesterséges szubsztanciák halmaza biztosítja a megélhetést a roppant tömegek számára-, olyan munkatempót, amely mellett eltöprel a középkori aszkézis teljesítménye. Ma nem lehet kiemelni az embert a műhelyvilágból. Ellenkezőleg, ott, ahol él és dolgozik, ott kell üdvösségre elvezetni. Rá kell döbenteni, hogy „Isten országa bennetek van” (Lk 17,21), és ha mindig „Istenben élünk, mozgunk és vagyunk” (Ap.Csel. 17,28), akkor valóban „Isten lesz minden mindenben”. Komolyabban kell vennünk ezeket az ígéket! Valóban élő templomai legyünk a Léleknek, amelyben nemcsak az egek felé szálló imádság az élet, mint a visszavonulás otthona, kolostorban, hanem az élet válik imává: Isten dicsőítésévé és emberek boldogításává... Nem emigrálni a történelemből, hanem ellenkezőleg, azt átvezetni a Végtelenbe! Az ünnep isteni áldozata mellé odacsatolni a hétköznapiak sacralis imáját, az élet és munka áldozatát, „szentségét”... Magasztosuljanak hétköznapijaink is istentiszteletté, amikor az Isteni Munkás körül dolgoznak a „fiak és leányok” is. Elsősorban végre legyen ünnepe már az Isteni Munkásnak, mégpedig május 1-én, ahová szomjasan kívánja Őt a kor.

c) „Ezt cselekedjétek emlékezetemre” (Lk 22,19) – ígék a világ számára is liturgiát írnak elő. Hiányzik a családi, társadalmi és állami liturgia. Még egyszerű imák sincsenek ilyen alkalmakra. A világi összejöveteleken a világiak kénytelenek holmi udvariassági vagy propaganda „szertartásokat” fabrikálni, mert ezeknek természetfeletti megszervezése egyszerűen nem is érdekli a történelem sodrában elalvó papi réteget. Ez a „család és munka központú liturgia” lényegében a jók kollektív világmegszervezésének és forradalmasításának (vigyázat: kimondottan csak szellemi és erkölcsi vonalon, mert az eszközökről kimutattuk, hogy elégtelenek és használhatatlanok!) liturgiája, végül is a történelem teljes keresztmetszetének Istenben való összefogása.

d) Credo... ecclesia **apostolicam!** „Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket” (Jn 20,21) és „Menjetek tehát, tegyetek tanítványommá minden népet...” (Mt 28,19). A hódító kereszténység lelke kihunyt a materiális birtoklások álbékéjében. Már Nagy szt.Gertrúd társa, Magdeburgi Mechtild feljajdult a XIII. század derekán az Egyház belső állapotán. Már akkor lehullottak a csillagok: a szent tanítók. Nyoma sem volt a szegénységnek és szüzességnek. Reménytelenül csak a hatalom és kormányzás művészetében bíztak és csináltak égbekiáltó melléfogásokat!... Az az Egyház, amely a római birodalom romjaira letelepítette a népvándorlás népeit és Nagy Károly kardjával megszabta a keresztény Európa kegyelmi egységét: a népek Krisztusban testvérek lettek, a középkorban képtelenek voltak szellemi és anyagi „megtestesítésére” ezen kegyelmi egységnek. Egyedül Szt. István tudta rövid idő alatt a Cluny-ból fakadt és lassan elhaló közéleti sacralitást úgy kidolgozni, hogy korának **legmodernebb egyházát és államát** hozta létre. Ma is ebből él a magyar nép géniusza. Sem a protestantizmus, sem az ellenreformáció nem hajtotta végre a szükséges szellemiségi és erkölcsi forradalmat és intézményesítést. Lassan Nagy Károly óta, 1100 éve esedékes ez a reform! Mégpedig immár Európán pár év alatt, az egész földön pedig maximum 15-20 év alatt létre kell jönnie a szociális és egyetemes Isten-országának. Ez nem felülről induló világszervezet függvénye. Fordítva: épp alulról minden egyes ember belső újjászületésével indul, amikor is minden ember igaz: vagyis semmi más nem lényeg többé, mint Isten és Isten benne kifejtett világboldogító munkája... A régiek ezt Krisztus követésének nevezték. Pál apostol szerint ekkor „már Krisztus él bennem” (Gal. 2,20)... Ide illik a 8 boldogság rendszere is, amit Krisztus nem a túlvilágnak, hanem evilágnak hirdetett meg!

e) A világ csak műhely és híd, amely általvezet a Végtelen partjára! Csak szolgálat címén tartózkod-

kodhatunk a világban, ahol számtalan rendeltetésünk van, de átemelt a célunk. A „Cél” Isten és az ember „hazatérése”, amit csak az élet küzdelmén át lehet megszerezni! A modern világ neonfénye Új Jeruzsálemében hallatlan antikrisztusi veszedelmek is lappanganak. Szükséges halmozni a munkájukat, de ugyanakkor tudni kell szabadulni is varázsuk alól. A modern civilizáció utópisztikus bálványimádást produkál a gyanútlan tömegekben, az ember önmaga fölé emeli saját keze alkotását, a munkatermelést és gépet. Átvesszi az ördög didaktikáját: nincs emberfeletti; tehát az evolúció visszafordul az emberalattiba, a növény-állatiba, a merőben anyagi energetikumba.

Régen vízözön pusztított. Most szellemi vízözön hömpölyög. Oka most is az, hogy „az emberek megsokasodtak és igen gonoszok lettek”. A mechanikus eltömegesedés és elgépiesedés kultúr-betegsége: álbéke, álhaladás és áljólét; előlük menekülnünk kell. Csak a legszükségesebbet igénybe venni.

A világ egyetemes kultúrrombolása elől a Jelenések mutatják a menekülés útját... A napbaöltözött Asszony Fiával a sárkány elől a „pusztába menekül”, mely felissza az utánuk bocsátott „hányadékok” úgy, hogy a sárkány azok ellen fordul, kiknél a Fiú: Jézus Krisztus tanúbizonyosága vagy... Hej de nehéz a menekülés! Keveseknek sikerül. A világ vég olyan lesz Krisztus igéje szerint, **mint Noé idején**: esznek, isznak és házasodnak... mígnem elragadja őket az ár. Valami fantasztikus dráma és vesztély lapul ugrásra készen a modern jövő méhében! Előre tudjuk! Előre kell készülni rá! A történelemben senki sem alhat bűnhődés nélkül. Legkevésbé az apostolok... Ezekiel szerint az elveszett nyáj vérért a kezükön keresi az Úr! Jaj azoknak, akik csak magukat pasztorálják!...

Mily mérvű legyen a „pusztába menekülés”: a Krisztust követő, kemény, lemondó és csupa szeretetáldozatból álló élet? **„Mindhalálig” tartó és elszánt!** Ha senki sem csinálja, csináljam egyedül én! A Mester is „ipse solus” váltotta meg a világot. A megváltói áldozat „kiegészítésében” nekem is egyedül és önként kell résztvennem. Isten is „ipse solus”. Ez az önkéntes „élőhalottság” legyőzhetetlen s valóban képessé tesz, hogy majdan a világomlásban felemeljük fejünket, mert elközelt a mi megváltásunk, amelyet kialakít az Isten sugallata által vezetett Egyház.

*

I. hozzászólás

(Marczell Mihályé):

Előkészítő gondolatok az egyetemes zsinatra) Bevezetés: Őszentsége XXIII. János pápánk Egyetemes Zsinatot készít elő. Tervei szerint azt kellene megvalósítani, hogy – **a mai Egyház belső megújódása után**- nyílják meg az az „**egységet teremtő kapu**, amelyen azután örömmel lépnének be a múlt századok és jelen idők sok-sok belső zavar érzésével **távozók seregei**.

Mi volna a belső megújódás vonala? X. Pius Őszentsége már meghirdette azt az alaptételt: restaurare omnia in Chisto! Ennek gyakorlati és legszélesebben kezelt megvalósítását akarja elérni XXIII. János Őszentsége által meghirdetett 1962-i Egyetemes Zsinat. Talán leszögezhető, hogy ezen az alapon kellene megindulniuk és erre építkezve az illetékeseknek munkába állniuk, hogy a nagy jelentőségű célt – a Magyar Katolikus Egyház részéről- is pozitív munka támogassa.

A belső megújódásnak végső célja: az **unio spiritualis realis**, amely az egyszerű krisztusi életben teremtené meg az istenien egyetemes és szociális Európát, illetve az egész nagyvilágot.

Gyakorlati tartalomban ez így hangzanék: munkatervezetet készítsen az

Egyetemes Zsinat munkáját előkészítő actio.

1. Miben állna a katolikus Egyház belső és kifelé is érvényt találó újjászületése?

a) Legelsőnek az a belső átépítkezés igényeltetnék, amely – **az Egyház isteni, dinamikus jellegét erősebben hangsúlyozva** („Corpus Christi mysticum!) – a **jogi**, túlerősen a kötelekeket hangsúlyozó **keretjelleget lazítását** és **céljelleget** történelem, korok, szokások adalékainak levetése; azaz **lelki újjászületése**. Így azután alapvetésben megszületnék – Isten kegyelmével! – a valóságos, egyetemleges és szellemrendű megújódás.

b) A magyar papság ma – legalábbis jórésztben – minden külsőségtől és tehertől ment, továbbá sok szenvedésen átment „acies ordinata”, épp ezért ez a papság hivatott és készséggel odahajló a lelkek szolgálatára... Ez az újabb keretű, erősen szociális élet természetes eredője. Tagadhatatlan, hogy – a fizikai elfoglaltságot tekintve – időmilliomos. Tehát felébredhet és felébredendő benne a „léleksugárzás” ősegyházi feladata. A mai papság élete **távol került a világi hatalomban való részese-**

től... De ez igen jó, mert így teljesen a lelkiek felé tereli a gondolatát és munkáját... Sohase felejtjük: a lélek országának teremőivé küldött az isteni Mester!

c) Ennek a belső felébredésnek részletes feladatai közé tartozik az erősebb és szélesebben alapozott **tudományos képzés** és tudományos **továbbképzés**. Ez a papság lélekarcát és szellemi tartalmát szolgálná. De azért, hogy ebből is sugározzék az az erő, amely – az isteni kegyelem bekapcsolásával – a **hívek lelkét a szellemiek és az égiek felé irányítsa**. Ennek megvalósításának egyik gyakorlati eszköze lehetne a legújabbkori bölcséleti, élettani, lélektani és társadalomtudományi ismeretek beedolgozása a teológiába; mégpedig úgy, hogy ezek szintéziseként fogja egybe és adja az isteni kinyilatkoztatás természetfeletti tanítását. – Nagy bizakodással és erős hittel elérhetőnek látszik ez a fenséges és mindenkit errefelé vonzó szellemi életáramlat.

A **továbbképzés** munkájában szívesen segítene a világi tudósok elitnemzedéke. Különösen akkor, ha azt látja, hogy itt nem „klerikális hatalomkeresés”, hanem szellemi felmagasodás munkája folyik. Itt is odakövetkeztethetünk: az Egyház **belsőleg** készül arra, hogy **egységbe fogja a világ népeit** és vallási formákban elágazó, de jóakaró keresőit...

d) A **szellemi reform** azután abban állna, hogy a Szentlélek ihlette papi nemzetség – megújítva a Lélek erejében – („Pünkösdi Lélek-kiadás”) – a Szentlélek kiárasztójává nemesednék. – Természetes, hogy ez a **belső reform** az Egyház zsinatának feladata és így egészen lélekerületen dolgozva sehol sem súrolná az állam hivatását vagy feladatát. – Ezt a gondolatot hirdeti a most megjelent enciklika – a szemináriumi nevelésről!!

e) A **belső reform** erejét azután úgy kellene a hívek világába sugározni, hogy – azok kulturális, esztétikai, szociális és politikai vonalát sehol sem érintve-, a **családi élet megszentelésére** kellene az új társadalom szellemi megújítását építeni. Ebben helyet kellene találnia annak az **erkölcsi vonalnak**, amelyet a Mester hirdet... De a már megalakult családi szentélyben erős feladatát teendő: a **gyermeknép vallás-erkölcsi otthoni nevelése**. Az állam feladata ugyanis a természetes erkölcs szolgálata, és ha elzárkózik a természetfeletti vonalától, akkor a családban kell megindulnia a vallásos erkölcs tanító nevelésének. Az Egyház szolgálja ebben – segítő-társak! – A család nevel, az Egyház **szeltemben** támogat (már készül a „Család könyve”, amely ezt segítené!).

Még attól sem szabad idegenkednünk, hogy az újabbkorú „katekumenátus” bevezetésén át terjedjen az isteni kinyilatkoztatás... De a lényeg itt is arra irányuljon: **istenit életet teremteni** – a tanítás, az áldozat, a szentségek és szentelmények erejével!! Mindig felcsendítendő: **„Isten lelki országának megteremtése” az Egyház hivatása, és ez a népek lélek-vágyakozása is**.

2. A második kérdés ez volna: **hogyan közelíthető meg ez a szellemi újjáalakulás?** Az igazi gyakorlat kérdése ez.

a) Összeültetendők azok a papok, akik részletesen foglalkoznának ezekkel a kérdésekkel. Mégpedig: tudományos, dogmatikus, liturgikus, erkölcsi, társadalmi stb. kérdésekkel, hogy szorgos és részletes tanácskozások után **előterjesztést** tehessenek a püspöki karnak, majd ezen fórumon át juttassák el döntésüket a **„zsinatot előkészítő egyetemes szervezethez”**.

b) Központba helyezendő az a tétel: az **Isten országa az a felsőbb világ, amelyben az igazság, a szépség, a jóság dominál és amelyben az Istenatyia Szeretete árad szerteszét**. Ezt kell minden erővel szolgálni; így kell az Istenatyaság, Istenfiúság és Istenhez tartozandóság valóságát hirdetni.

Mindez nem is olyan „idegen gondolat”, nem is egészen „novum”. Olvasd csak el **Mihelics Vid** cikkét „A misztérium fényessége” címmel az „Új Ember” aug.21-28. számában! Ott már olyan francia értekezésekről beszél, amelyek **ilyen irányú** vitákat folytatnak. Ezt például lehetne venni, és így a magyar szellem is becsendíthetne a nagy belső reformba. – Olvasd csak át az **alaptervezet** idevágó részét, és reá fogsz döbbsenni, hogy ezen a vonalon kellene és lehetne az Isten gondolta **magasabb rendű életet** megindítani! Azaz jobban mondva: a családi életnek gazdasági, kulturális és erkölcsi életmegnemesítését kellene szolgálnia az Egyház útján közénk és lelkünkbe áradó isteni kegyelemnek!! (Figyelj csak az **alaptervezet** szavaira: „Isten közeledik az Egyházon át a lelkekhez!...”). Ismét odakonkludálok: a **család** erkölcsi, isteni voltának hangsúlyozása és a családi élet minden módon való támogatása (anyagi, szociális stb.). legyen az Egyház papjainak Isten kívánta kötelessége.

Befejezés: Mindezeket egybefogva szerény gondolatom lényeges javaslata ez: üljenek össze az Egyház választotta **hivatalosak**, hogy – a nép hangjának hallgatása után- **pozitív javaslatokat** dolgozzanak ki; olyanokat, amelyek magyar püspöki kar útján a római Egyetemes Zsinat elé terjeszthetők.

Ez a szerény hang csak **egy vágyakozó megcsendülés**: szóljanak sokan, hogy értékes „életdalt”

adjon a javításokat is hozó együttes.

*

II. hozzászólás(ból)

Pozitívum-meglátások:

Bizonyára mindenki vallja, hogy az új Egyetemes Zsinatnak éppen azért, mert az unio spiritualis céljából és jegyében akarja azt összehívni a Szentatya, – szélesre kell tárnia a jövő kapuit, hogy minden jóakarát ember beférjen rajta, – viszont bent a Szentegyházban minél jobban kellene az Evangélium szellemét és tanítását megvalósítani mind az egyesekben (főleg a papokban), mind pedig mindenfajta intézményben és rendelkezésben.

Ennek a megvalósításán, rendszerbefoglalásán és gyakorlati kivitelén bizonyára az erre hivatottak már sokat elmélkedtek és töprengtek. – Ebbe nem is akarván beleszólni vagy tanácsot adni, inkább csak mint sokaknak és a lelkekkel intenzíve foglalkozó lelkipásztoroknak a meglátását és forró kíváncsiságait szeretném mindjárt praktikusán – in medias res – előterjeszteni.

1. Róma – püspök – papság

Az adminisztratív jellegű szálak Róma és a püspök között, úgyszintén a püspök és a papság között szorítkoznak a minimumra és a lényegre. – Viszont Róma a püspökök felé, úgyszintén a püspök a papság felé legyen norma, kánon, törvény, – főleg **eszmény és útmutatás**.

Péternek és az apostolutódoknak a feladata legyen a gondos szeretet és szerető gondosság a nyájjal szemben. Segíteni, őrizni, emelni, – nemcsak kormányozni. – Érezze a papság a püspökkel szemben, főleg a fiatal klérus, hogy a püspök az egyházmegye atyja, „püspök atya” – még az elesettekkel szemben is!

2. Papság képzése

Az erős, alapos, mély filozófiai és teológiai spekulatív képzés mellett a mostani fiatal papság gyakorlati kiképzést is igényelne – amit manapság hiányol is –, három irányban:

a) Még a felszentelés előtt valamilyen szakmai (akár kézimunkai) oklevél megszerzése – ami a mai világban rendkívül fontos, szinte „életbevágó” volna! – Az erre fordított idő (akár Szemináriumon kívül) mint próbációs évek szerepelhetnének és „élettapasztalatot” is adnának primíciai ajándékba (a jezsuitáknál jelenleg a jelentkezőknél az első feladat: ha van hivatása, ápolja azt a világban, dolgozzék ott egy évig, és azután jelentkezék újra!). – Persze ez alatt az idő alatt a lelki életet és lelki kapcsokat még szorosabbra kellene vonni.

b) A pedagógiai, katekétikai, homiletikai és általában a gyakorlati pasztoráció területén való ügyes kiképzés és jó útnakindítás!

c) Élő nyelvek tanítása és tanulása.

d) A lelki nivó és aszketikus nevelés érdekében a felszentelés után is hosszabb-rövidebb időre ös-sze kellene hívni az évfolyamokat, de 3 vagy 5 év múlva föltétlenül egy utolsó **probációs évre**.

(Mint különös kegyet kellene kérni Rómától az **apostata papok szanalását**, főleg azokét, akik e borzasztó világégések és világtasztrófák között lettek az aposztázia áldozatai. – Százakra megy a számuk!!!).

3. Lelkipásztori vonal

A papság mostani plébániai beosztottsága – városos és falun egyaránt- már nem felel meg a mai élet követelményeinek, de főleg a papság lelki szükségleteinek. A papok – különösen a fiatalok – nagyon magukra vannak hagyva, sokszor az élet mostohaságainak és kísértéseinek kidobva! A plébániákat tehát „papi kollektívákra” kellene bízni kollektív vezetés, kollektív kezelés és kollektív felelősség mellett. Szent Ágoston ideálját, vagy a Regnum papi közösségnek a gondolatát kellene megvalósítani – a városban és vidéken egyaránt (távolság ma már nem probléma: bicikli, motor vagy autó, esetleg lóhát, mindent megold e téren).

4. Ifjúsági vonal

Katolikus világnézetet és katolikus értékeket kell átadni: tudományban, irodalomban, művészetben és az élet minden viszonylatában. – Katolikus iskolákban katolikus tanterv állítandó és katolikus tan-könyvek használandók. – Jó és kiváló civil pedagógusgárda nevelendő; katolikus iskolákban is civilek tanítsanak; a papság kezében maradjon a katexogén lelki irányítás és a lelkipásztori szolgálat.

5. Unió

A kapukat szélesre tárn! – Egyházfegyelmi vagy tradicionális kérdések ne legyenek akadályai az „unio spiritualis realis”-nak.

– A **honi nyelven** végzendő liturgia ne lehessen akadálya az uniónak. – A régi katolikus rétegeknek és tömegeknek ebbeli kívánságait és óhajait is akceptálni kellene bölcs mérséklettel és helyes pedagógiával.

E rövid 5 pontban vázoltam a fiatal papság imádságos óhajait, amelyek a mostani Egyetemes Zsinattal kapcsolatban foglalkoztatják és amelyek sok más oldalról megnyilvánuló gondolattal és propozícióval együtt az Evangélium szellemének fölvirágzását célozzák.

*

III. hozzászólás

A megváltás műve a Golgotán „beteljesedett”! Az Egyház, a világ történelme nem rekedhet meg, az idő nem állhat meg, stagnálásról sem szabad beszélnünk; a megváltás soha csődöt nem jelenthet be! Azt tanultam a Teológián, hogy a történelem vonala állandóan felfelé ível. De ez a vonal nem rajzolható meg grafikailag, felfelé ívelő egyenessel, hanem, sajnos az emberi gyarlóságból kifolyólag, több ismeretlenből álló hullámvonallal, de mindig felfelé ívelő hullámvonallal! A hullámvonálnak, tudvalevő dolog, hogy vannak hullámvölgyei és csúcsai is. E században, úgy látszik, a történelem vonala megint hullámvölgyet mutat. Ebből a hullámvölgyből kell iparkodunk kiívelni, azaz az előbb említett több ismeretlent megkeresnünk, a feladatot megtalálnunk, a történelem további felfeléívelését megrajzolnunk, és azután ezen az íven kell iparkodnunk, hogy járjunk is. Ezt akarja a meghirdetett zsinat, ezt megvalósítani a zsinati atyáknak lesz dolga a Szentlélek Isten közreműködésével.

A szerző sokat remél a tudás, a „szintetikus tudománytól”. Ezt sürgeti a papnevelésben is. A tudás tesz alkalmassá a világreformra: „Aki így tud, azé a kor!” Eszembe jut mindig a szentmisének imája: „Domine Jesu Christi, Filius Dei vivi, qui ex voluntate Patris, cooperante Spiritu Sancto per mortem tuam mundum vivificasti...” Tanuljatok tőlem!...!

Az aszkézis középkori teljesítményeit illető gondolkodáshoz: „Aki utánam akar jönni, az tagadja meg magát”, – minden kornak szól, mindig más formákban, mindig szükséges a munkahelyen ma éppúgy, mint régen a pusztában.

Ne kérjünk új ünnepet; elég és helyesebb máj.1-én a munkás Szt. József ünnepe. Nem tartanám szerencsésnek a kifejezést: „Isteni Munkás”. „Íme az ács fia”!...

Munka van ma is elég: az ima, a lelki-munka, továbbképzés, család-, szegény-, beteg-látogatás, gondozás.

Az Egyház legyen a szeretet Egyháza!

Helyes a család elsőségét sürgető elgondolás, de óvakodni a túlzásoktól! Sürgetni a családi-bért; kezdeni kellene a sekrestyéknél, kántoroknál... A polgári házasság eltörlése ellen többet kellene tenni, a felbonthatatlanságot az állam felé jobban kellene védeni.

Pasztoráció terén: főképpen az ifjúsággal kapcsolatban. Amely lélek meg van keresztelve, ahhoz az Egyháznak joga van, azzal szemben kötelessége van. Nem szabad feladni, lemondani róla, átengedni másnak: pl. az államnak. A jó pásztor életét adja juhaiért. Aki önként távozik, lépjen ki, vagy zárassék ki az Egyházból.

Liturgia: a hazai nyelvet mindjobban belevinni a liturgiába, a latin nyelv megtartásával! Aktuálisabbá tenni a szertartási szövegeket: pl. a temetési szertartását...

*

IV. hozzászólás

A keresztény élet két síkja.

a) Hirdetéssel: szavak és tettek által Isten országának kiterjesztése és ezzel a természetfeletti valóság szolgálata: ez az **evangelizáció**.

b) Természetes síkon az élet gazdagabbá és tökéletesebbé tétele: ez a **civilizáció**.

Az első az Egyház kizárólagos küldetése, a második indirekt feladata, amennyiben lelkileg és szel-

lemileg alkalmas embereket nevel és irányít annak kivitelezésére.

„Tudtukra adta ugyanis jóságos tetszése szerint akaratának titkát, amellyel elhatározta, hogy az idők teljességével Krisztusban, mint főben foglaljon össze mindent, ami mennyben és földön van” (Ef. 1,10). Szt. Pál egy másik kijelentése szerint az egész világ sóhajtozik Krisztus eljövetele napjának várakozására. A két sík egyesítése azonban sem nem jelent leegyszerűsítést, sem totalitarizmust.

A két út: az evangelizáció (hirdetés és megszentelés útja) és a civilizáció (az időleges világfeladatok keresésének és megoldásának útja) különböznek egymástól és mégis kiegészítik egymást. Az egyik a „császár” felségterülete, a másik kizárólagosan Istené.

A megkeresztelt világi ember mindkét út járására hivatva van. Mint „polgárnak” és mint „kereszténynek” kell betöltenie hivatását.

Az első esetben főfeladata a földi léttér és emberi haladás harmonikus alakítása. A második esetben az embernek és a dolgoknak minden szentség alapjával, az Istennel való egység megvalósítására kell törekednie.

A szentség mindenekelőtt az Isten különleges jelenlétét fejezi ki teremtménye szívében, mely létrendjében valóság, ontológiai realitás.

A morális szentség, mely pszichológiai és morális magatartásában nyilatkozik meg, csak felelet lesz Isten adományára.

Idők folyamán az első síkon a civilizátor és civilizált polgár viszonya változik jogok és kötelességek viszonylatában, a megszentelés Isten adománya az embernek. Ez minden esetben az Isten ki nem érdemelt üdvözítő szándékától és akaratától függ, mellyel isteni éltében részesít. Ez azt jelenti, hogy Krisztus megtestesülése óta a megszentelés az Ő sajátos küldetéséhez tartozik, s ez az Egyháznak, az Ő jegyesének és titokzatos testének is küldetése. A megszentelődés és megszentelés hatalmas küldetése mellett az Egyház nem lehet közömbös a világi feladatokkal és azoknak kiteljesítésével szemben. Különben is a megszentelő kegyelemnek kultúrateremtő ereje van. II. Pius szerint: az Egyház hirdeti az Evangéliumot nem annyiban, hogy civilizál (ez klerikalizmus lenne), hanem civilizál, amennyiben az Evangéliumot hirdeti. Tudomásul kell venni, hogy minden kultúrának, államformának megvannak a maga gyengeségei és erői. Bár a katolikus Egyház lelki nagyhatalom, de nem lehet közömbös népek és korok kultúráival és civilizációival szemben. Egyikhez sem kötheti magát, mégha az „nyugati” is (XII. Pius írja a francia püspökhöz). Így az idők folyásában és minden helyen figyelembe vehet kultúrákat, azokat felveheti, megtisztíthatja, megszentelheti s csak azt veti el, ami Krisztus fényével össze nem egyeztethető, vagyis a tévedést és a bűnt.

Az Egyház tulajdonképpeni és speciális feladata a hithirdetés és megszentelés, nem pedig a civilizáció, hacsak nem indirekte és időleges képviselteként, pl. ifjú népeknél. E feladata szellemi és szupernaturális természetű, mely az egyetemességre való képességét, katolicitását és missziós lehetőségeit megalapozza.

Az Egyház működő szervei

Különös jelentősége van a világi munkábaállításának, kiknek a keresztség szentsége által kifejezett apostoli küldetésük van. Ezekből a tagokból tevődik össze a specializált Actio Catholica: munkások, ifjak... katolikus mozgalma. Mint világi munkatársaknak, szükségszerűen az Egyház fő célját kell képviselniük: a hithirdetést és a megszentelést, és nem a civilizálást. Munkájuk akkor lesz igazán eredményes, ha főcéljukká teszik, hogy maguk megszentelődjenek és másokat megszenteljenek. A „jobb világ” megteremtése nem az ő feladatuk, de a hithirdetést úgy töltik be, hogy mindazzal az életproblémával foglalkozzanak, mely a reájuk bízott miliőben előtör. Ezt úgy végezzék, hogy abban mindenekelőtt azt keressék, ami sajátos lelki és apostoli céljaiknak megfelel. Így nem maradhat el a világi apostol szenttelenül az igazság védelme mellett és nem lehet érzéketlen a bűnös struktúrákkal szemben. Különösen ifjú népeknél, kik most nyerik el állami önállóságukat, átveheti a nevelői feladatot, mert ilyenkor a keresztény képzésből a civilizációs mozgalmat nem lehet károsodás nélkül kiválasztani. De ez esetben is minden tevékenysége direkt az Isten országa szempontjából történik és a profán mozgalmaktól való teljes függetlenségben, mely ugyan hasonló problémákkal foglalkozik, de más céllal és más eszközökkel (XII. Pius). A világi apostolok munkálkodásának fő célja Krisztus titokzatos testének és uralmának Isten népe feletti kiterjesztése, s a hithirdetés a legkülönbözőbb élettereken. – E katolikus cselekvéssel szemben az időbeni problémákkal foglalkozó Actio célja önmagában nem apostoliság. Ennek célja a földi társadalom felépítése és rendezése direkt cselekvés által, szociális

és politikai síkon, mindig tekintetbe véve a fennálló intézményeket és a társadalom struktúráját. Ha a két actio között a különböztetést elmulasztjuk, sőt a kettőt összekeverjük, az Egyházat súlyos meg nem értésnek és ellenséges kompromittálásnak tesszük ki, mint oly sokszor – valljuk meg – klerikalizmussal vádolták vagy vádolják az Egyház működését. Az Egyház szervezeteinek keretében működő világi apostolok munkáját az apostoli és misszionáriusi gondolatnak kell fémjeleznie. Kétségtelen, hogy a keresztény világi hívő minden vállalkozásában keresztény módon és az Egyházhoz való vonatkozásban kell, hogy cselekedjék. E beállítottságnak alapja a kereszttség szentsége, amelyben Krisztus életét közölték vele, de nem individuális, hanem közösségi vonatkozás módján, azáltal, hogy Krisztus titokzatos testébe betagozódást nyert. Ezzel „in radice” egész lényével lefoglalta őt az Egyház. Ettől a valóságtól soha félre nem tekinthet, mert különben tévedésbe esik, mégha profán dolgokra való vonatkozásról is van szó. Ha bármely vonalon a kereszttség befolyásától kivonná magát, máris pogány jellegzetességek töltenék be új irányvonalait. A kereszttség szentsége tehát az embert egész lényében és minden működésében egészen lefoglalja és krisztusi életfelfogásra kötelezi. És ennyiben valóban beszélhetünk „keresztény totalitarizmusról”. A tévedés és a „bűn” kivételével az emberben mindezt meg kell keresztelni: Krisztustól megkezdeni és az Isten és Egyház fiainak szellemében megélni. Ebbe az állampolgári tevékenységét is bele kell kapcsolni, de azért az Isten és a császár útja Krisztus tanítása szerint külön marad (v.ö. XIII. Leo: Inmortale Dei). Az Evangélium szellemében, tehát az Egyház katolikus működésében, szó sem lehet totalitarizmusról. Az Evangélium tiltja, hogy az Egyház a császár helyébe lépjen. Az Egyház feladata, hogy megvilágítsa az örök és változhatatlan evangéliumi fényével az állam feladatait és nem pedig az, hogy az államot ő vezesse.

A világ időleges feladatainak az útja és a megszentelés útja a világi hívek **lelkiismeretében** kell, hogy egyesüljön. Az Evangélium törvényei szerint élő világi ember az állampolgári jogok teljesítésében a világi társadalmi, kulturális, szociális téren való működésben soha el nem tévedhet. Megóvja őt az isteni Evangéliumot hirdető Egyház nevelése és az ennek következtében kialakult helye lelkiismeret.

A lelkipásztorkodás fő feladata

Ha az iparosodás korszakában az élet minden viszonylatában gyorsá és gépesítetté válik az élet-ütem. Nincs különbség falu és város között e tekintetben. Azt azonban tudomásul kell venni minden kornak, hogy Istent nem lehet indusztriálni. Istennel csak méltóság és megfontoltság lelkületével lehet érintkezni, csendben és békén keresztül. Egyes vidékeken ez megy. De városon mindenütt megváltozott a helyzet. Ma nemcsak az egyes ember, de az egész társadalom sietős és túlfűtött. Az egyes emberek egymáshoz való viszonya is nagy változáson ment át. A modern technika viszonya megszüntette a közvetlen kapcsolatokat: telefon, mozi, rádió, televízió (ezeken keresztül megy a korteskedés is napjainkban). Parlofon, diktafon secunder síkra helyezi a régi közvetlen emberi érintkezést. A technika lett úrrá az emberen és nem az ember a technikán. Pedig a Teremtő által megadott sorrend világos, megdönthetetlen igazság: az emberiség élete végéig nem lehet a személyes kapcsolatot technikával pótolni és helyettesíteni. Ma már sok nagy világváros gyárában, hatalmas üzleteiben igyekeznek bizalmi emberek által naponta „emberi kapcsolatokat” teremteni a gépek robotosaival és a vásárlásra érkező tömegekkel. De mennyivel inkább a papnak kell erre az egyetlen érintkezési módra törekednie, hogy ismerje övéit és azok problémáit. Így nem szoríthatja érintkezését csak azokra, akik körülhízelgik, vagy akiből haszna van, hanem mindenkinek szolgájává kell lennie. Ez az isteni Mester példája. Az kétségtelen, hogy ma az Egyház érintkezési területe és lehetősége a világgal sokkal szélesebbé és kényesebbé vált, mint valaha. Ez a helyzet a plébániákon nagy általánosságban, de méginkább Rómában és a püspökségeken.

Minél inkább modernizálódik a világ kényelmet szolgáló találmányaival, annál inkább elszigetelődnek az individuumok egymástól, és ezáltal létrejön a lelketlen, szellemtelen társadalom. És bukásának ezer okát hordozza magában. A nagy egyéni és tömegek lelki aposztázia kijózanítója és megmentője csak a közvetlen érintkezési mód lehet. Azért a lelkipásztornak az új világ alapját azzal kell leraknia és az Evangélium befogadását azzal kell biztosítani, hogy híveivel szoros kapcsolatban éljen. Csak így tudja érvényesíteni befolyását és tekintélyét a közösségben. A pap Isten helyettese. Mindenben Mestere példáját kell utánoznia és megvalósítania. Így az egyesek és családok problémái egyúttal az ő problémái is. Közösségének tanácsadója, a gyermekek lelkiatyja. Ismeri és keresi a fejlődő Egyháznak, az ifjúságnak problémáit. Ezt az utat járva tapasztalni fogja, hogy a felnőttek bizalommal fogad-

ják véleményét, mert ebben felismerik krisztusi küldetését. Lelki és szellemi befolyása az egyesekre, családokra, lakónegyedekre, a nevelés fokaira és a társadalmi életre döntő jelentőséggel esik latba. Minden munkájának középpontja és forrása Krisztus szent áldozata és a szentségek buzgó kiszolgálása. Ez az ő ajánló levele: így fog valóban Krisztus jó illatával hatni. Nem élhet a pap elzártan a plébániaház várában, kevesektől övezve és a hívek tömegétől távortartottan. Észre kell vennie, hogy kivételes barátai legtöbbször sorompót képeznek számára, agyondicsérik, idejét lefoglalják. Saját magát vezeti így félre a pap és nem veszi észre, hogy két világ keletkezett körülötte: a plébániaház kicsinyes és önző világa, továbbá az emberi közösség világa, mely egészen eltávolodott tőle.

Az Egyház megújulásának egyetleniránya

Az igazság a történelem végéig áll: Jézus Krisztus emberekre bízta Egyházát. Az egyházi és a profán életnek egyaránt emberek által kell megújulnia és restaurálódnia. Mindkét síknak életadó forrása csak Isten lehet. Isteni küldetésben az apostolok bejárták az egész világot, ezer veszély közepette. Az új stílusnak is a legősibbnek kell lennie: körüljárónak, peripatetikusként. Aki nem mozog, nem is mozoghat.

Mivel azonban az Egyház ma nem karizmatikus jellegű, azért ma csak alapos tudományos felkészültséggel és krisztusi, osztatlan lelkülettel léphet elő a pap a szellemi harcok színterére. – Feltételei: nagyon alapos teológiai képzettség, és a teológiával határos biológiai, természettudományi és társadalmi, szociológiai tanulmányokat alaposan kell ismernie. Ma a nagy nemzetközi hittudományi fakultásokon erre különleges gondot fordítanak. Ezt lényegében minden provinciális és rendi teológiai főiskolán szintén meg kell valósítani. Külön vigilancia bizottságnak kellene ellenőriznie, hogy a teológiai tanárok olvasnak-e új könyveket, ismerik-e a szellemi harcterek újabb megnyilatkozásait, mert enélkül nem alkalmasak arra, hogy az Evangélium jövője szolgáit neveljék. A teológiai tanulmányok elvégzése után un. **probatoria** kellene behívni a pasztorációból a fiatal papokat. Az első 3-6-9. évben 3-3 hónapra. Ez lenne a praktikus teológia tulajdonképpeni utánpótlási időszaka. Ez alkalmakkor nemcsak felvilágosítást nyernének a lelkes fiatal papok, hanem kedvet és módszert is kapnának, hogy életük és munkásságuk további szakaszain miként nézzenek szembe és oldják meg a modern világ problémáit, színes új módszerekkel. – A probatio-s időszor úgy kezdődne, hogy 1-1 esperesi kerület fiatal papságának egy-egy harmada venne részt successive tudományos továbbképzésen. A sorrend: 1-4-7; 2-5-8; 3-6-9. években egy-egy harmad. Ez a probatio lelki és tudományos továbbhaladást jelentene. Kimondhatatlan erőre tennék szert. A kegyelem a megművelt természetet át jobban árad. A modern tudományosság nemcsak papi helytállásra, hanem a világiak speciális indítására is óriási hatóerőt jelentene. Természetesen a rendszer mögött nagyon képzett és rátermett tanári karnak kellene állnia, nem kevésbé a tudományosságban és a lekipásztori életben kiváló plébánosokat és más beosztású papokat is be kellene vonni speciális tárgyak előadására.

A keresztény eszmék megújulásának különösképpen két vonalon kell megnyilatkoznia: az ifjúság és a család gondozás terén.

Az ifjúság gondozása

A vallásoktatás mint „officium gravissimum” nyújtson vallásos élményt. Elérésének alapfeltételei: buzgó papi lelkiség, alapos pszichológiai, pedagógiai képzettség, modern szemléltetőeszközök használata – film, magnetofon, hittanórai oltárkészítés... Az iskolából kikerülő ifjúság gondozása különleges lekipásztori feladat legyen. Részükre minden vasárnap külön speciális oktatás tartandó. Ha csak egy pap működik a plébánián, a szentmise után oktassa speciális módon az ifjúságot. Bevált módszer egyesület keretén belül az ifjúsági elit képzés. A püspökök különös gondját képezze, hogy az ifjúsági témákat és lekipásztort kitűnően ismerő papi bizottság rendszeresen lássa el előadás-anyaggal az egyházmegye papságát. – Az ifjúságot gondozó lekipásztor éljen együtt a rábízottakkal sportban, szórakozásban, kirándulásokon...

Családgondozás

A buzgó papnak nincs ideje társadalmi élet folytatására. Ez különben is nem bölcs magatartás. Nem kötelezheti le magát tartósan barátkozás kedvéért egyes családokhoz. Küldetése mindenkihez

szól. A családokat nem azért látogatja, mert ott agyonbecézik, etetik és ajándékozzák. Az isteni Mester lelkületével lépje át a családi szentélyek küszöbét. Egyetlen célja legyen, hogy keresse, ami elveszett és a meglévőt megszentelje. Rendezzen havi családi összejöveteleket. Egy-egy utca vagy körzet nagyobb lakásában. Itt közös ájtatosságot végezzenek. Lehetőleg papi vezetéssel. Jusson érvényre: Lex orandi – lex credendi hatalmas ereje. Tanításával mélyítse a házasság szentségnek szellemét. Hozza testvéri kapcsolatba a családokat és beszélje meg a plébánia lelki terveit. Kapjon minden család legalább negyedévenként egy-két oldalas egyházközségi értesítőt.

Szerveződjék családgondozó plébániai bizottság, körzetenként, a beteg testvérek gondozására, tanácsadásra és segítségnyújtásra. Időnként ugyanebben a keretben hozza összes a plébános külön a férfiakat, asszonyokat és ifjakat. Nyújtson nekik szellemi és erkölcsi irányítást az Evangélium szellemében. Szórakozásuk is legyen közös: agapék (szervezze az egyházközséget). Minden plébánia állítson fel egyházközségi otthont, hol a plébánia hívei mindazt megtalálják szabadidejük eltöltésében, mint eddig azt másilyen szellemi közösségekben keresték.

Csak e lépcsőfokokon alakulhat ki a plébánia keresztény társadalma, nagy kihatással lesz az egész keresztény közösségre.

Világi apostolok képzése és rendje

A papképzés megújítása és a papi tevékenység időszerűsítésével egyidőben döntő fontosságú a világi apostolok kiképzése és munkába állítása.

Társadalmi vonatkozás

A mai kor és a jövőendő is, a természetes fejlődést előrelátva, a nagytömegek korszaka. Ez többé nem massa damnata, hanem öntudatosodott világmozgató erő. Valljuk be: kiesett ez a nagy tömeg kezünkből. Ez lelkileg is áll. Leginkább a templomban kellene híveink sokaságával találkozni. A valóság pedig így fest 1954-es adatok alapján: a vasárnapi misehallgatók száma: Marseille 15 %, Grenoble 15 %, Lyon 21 %, Saint-Etienne 28 %, Köln 22 %, Düsseldorf 29 %, Hága 50 %, Amsterdam 45 %, Brüsszel-Lüttich 24 %, Lima 18 %, Rio de Janeiro 15 %, Buenos Aires 13 %, New York 33 %, Itáliában is hasonló a helyzet. A protestáns csoportok pedig sok helyen valóságos feloszlásban vannak. A buzgó plébánosok tehetetlenek a szomorú decrescendo-val szemben. A templomtól való távolmaradás részbeni oka, hogy a munkástelepek, melyek hirtelen megnövekedtek, szegénységük miatt nem voltak képesek templomot emelni. De a legnagyobb valóság és a legnyomósabb ok – valljuk be – mint már a leghivatalosabb hely is kimondta –, hogy az Egyház az új szociális rend fejlődését és valóságát csak részben ismerte fel és értette meg. Ezért ma csak mea culpa-zhatunk! Az óra azonban nem ütött utolsó. Mentő jelszó és feladat, vissza a tömegek közé, mint az apostolok!! Nem lehet telefonon keresztül és szűkrezabott plébániai fogadóórákon belül az örömhírt érvényre juttatni az élet minden rétegében. A francia kommunista képviselők a legszegényebb munkásnegyedekben laknak, csak az átlag munkáskeresőt tarthatják meg keresetükből, a többletet kötelesek leadni a pártnak: a közösség céljaira...

Vissza a tömegek közé!

A tézis komplikált struktúrájú. A régi társadalmi keretek lebomlottak és soha többé vissza nem állnak. Nincs többé geográfiai egység sem. A falusi ember hétfőn elhagyja 50-100 km-re faluját és ismét szombaton tér vissza otthonába. Egész héten át a városi munkások heterogén szellemisége között él. Fáradt testében indifferens szellemet visz magával haza. Előbb-utóbb nihilistává válik, nagyvárosi szokásokkal, erkölcsökkel. A városi ember kilométereket utazik munkahelyére, máshol lakik, dolgozik, szórakozik. Vasárnap motorjával messze elhagyja otthonát, motorja a lába, még a filmet is parkoló moziban, autójából nézi végig. Itt hozzáférközni szinte lehetetlenség. **Íme** a helyben lakó plébános és örök mozgó hívei viszonylata. – A papnak kizárólagos feladata, hogy Isten titkainak sáfára legyen, de hogyan fér mozgó hívei nyomába? Talán az egyetlen megoldás lesz: a plébánia feletti lelkipásztorkodás.

De hogyan valósítsa ezt meg?

Riadó hatással hangozzék. Sürgősen vagy az első adandó alkalommal minél több világi apostolt kell nevelnünk. A szociális problémákat keresztény keretben a világi apostoloknak kell megoldaniuk. Az Egyház minden anyagi forrását arra kell, hogy irányítsa, hogy a világiakból szociológusokat neveljen. A nevelésnek legyen meg ugyanaz a rendszere, mint az általános tanulmányi képzés fokainak. Egyeseket olyan fokon taníttat, amilyen fokra lelki, szellemi és fizikai képességük szerint alkalmasaknak és a jövőben használhatóknak tart. A keresztény társadalom eszméi mindenekfölött a világi keresztényekben kell, hogy erőteljesen testet öltösn. Mert ezek lesznek egy-egy műhelyközösség vagy munkaközösség bizalmi emberei, kik szakmájukban jó szakemberek és a társadalmi igazság önzetlen védői. A munkásság érdekeit tartják szemük előtt, hogy azok igazságos bérhez, rendezett munkaviszonyokhoz, családi pótlékhoz, megérdemelt olcsó, de felemelő szórakozáshoz jussanak. Lemaradásunk miatt sajnos ezt ma mások csinálják helyettünk. Pedig az igazi alapot az Evangélium isteni igazsága és a szeretet mutatja meg, adja meg és tudja biztosítani is.

Ma mások nevelnek embereket, kik Isten nélkül végzik azokat a feladatokat, melyeket Isten szabad gyermekeinek kellene betölteniük. Még azok sem, kik rádöbbsenek a valósággra és szabad cselekvés hatalmában élnek, azok sem látszanak elég gyorsan cselekedni. Úgy látszik nagyon elromlott a helyzet és a megoldás módszerei is vajúdnak. Ha az alapnál kezdenék, akkor sem késnének le. Az otthonukból távolraszakadt ipari- és középiskolás, nem különben a főiskolás ifjakat speciális internátusokban, minimális anyagi hozzájárulás mellett kellene elszállásolni és nevelni. Ez lenne a legbiztosabb mód ahhoz, hogy hozzáférjünk a manapság tőlünk távollévő ifjúság egyedeihez és közösségéhez. Rövid időn belül új kovász jelenne meg a gyárak munkapadjai között és új tavasz hajtásai jelennének meg a megtépzott Egyház fáján...

*

V. hozzászólás(ból)

A tervezetről általában

Az Egyházával együttérző hívő csak nagyon örülhet, ha reformkezdeményezést éppen papi részről lát kiindulni. Öröme főleg azért olyan nagy, mert – enyhén szólva – illetlenségnek tartotta volna, ha csak egyes kérdésekre vonatkozó töredékes elgondolásaival egyáltalán jelentkezik. Így viszont – hozzászólásként – jögot formálhat, hogy egy-két meglátását elmondhassa.

A reform kiindulása

A reformnak az adott lehetőségekből kell kiindulnia. A belső újjászületést így egyelőre csak azoknál lehet szorgalmazni, akik templomba járnak. Bennük kell kialakítani elsősorban a reform, az igazzá válás szükségességének hangulatát, amelyre a jelenlegi időszak, a megsemmisítéssel fenyegető feszült világhelyzet, valamint a megtartandó zsinat gondolata igen alkalmas.

Szentmise, templom, hívők

Az igazzá válás, a belső újjászületés szorgalmazására új utakat kell keresni. Sokkal intenzívebben kell kihasználni azt az átlagosan heti egy órát, amelyet a hívők a templomban töltenek.

A hívők nagy része úgy érzi, hogy vallási kötelezettségének a vásár-, illetve ünnepnapi szentmishallgatással eleget tesz. A szentmishallgatók száma – amint tudjuk – a megkeresztelték számához viszonyítva a legtöbb országban 50 %-nál alacsonyabb. Valószínűleg még szomorúbb statisztikai adatot kapnánk, ha sikerülne azt kimutatni, hogy a szentmisén megjelenők és a szentmisén résztvevők, vagy más szóval a szentmiséből, illetve templomlátogatásból lelki hasznot hozók számaránya között milyen jelentős eltérés van.

Éppen ezért legelsősorban az ellen kellene küzdeni, hogy a hívők a templomban –részben a megszokottság hatása s a legtöbbjük által nem is értett miseszöveg miatt akaratlanul is – a kívülről magukkal hozott gondolatokkal foglalkozzanak. Ezen a téren már sok kezdeményezés történt: „Imádkozzuk a misét!”, misszale-olvasás, olvasókórus stb., de ezek a kezdeményezések még siker esetén is csak a probléma egy részét oldják meg.

A szentmisének, de ezenkívül más templomi cselekményeknek is mozgósító hatásúaknak kellene lenniük a belső újjászületés érdekében. Szerencsés esetben a jó prédikáció (az, amelyik nem bújik ki a kor nagy kérdéseinek feszegetése alól, s amelyből sugárzik a mély meggyőződés meg a végső győzelembe vetett hit) kiválóan alkalmas lehet erre, de nem teljesen elég. A hívők a prédikáció tartalmát gyorsan elfelejtik s inkább csak annak az érzésnek emléke él bennük tovább, melyet kiváltott.

Hívői szemmel nézve helyesnek látszódnék, ha a szentmise ideje alatt több ízben, öt-tíz percenként – hacsak egészen röviden is – valaki felvetné a belső újjászületést elősegítő gondolatokat (pl. „... csak szolgálat címén tartózkodhatunk a világban” stb.). Lehetne elmélkedni rajta a következő gondolat felvetéséig. Így ki lehetne egészíteni a prédikációt, meg lehetne ismételni főbb szempontjait, tartósítani lehetne hatását. Talán az sem lenne helytelen, ha – mint ahogy a szentmisében a Szentlecke és az Evangélium adva van – az egész Világegyházban a hívők azonosan megkapnák a következő héten megvalósítandó lelki feladatokat. A legfontosabb pedig az, hogy a szentmise végén – kellő formában – a gondolatok és a tennivalók röviden, velősen foglaltassanak össze.

Krisztus óta az alapvető tanításokat ismerjük. Meg kellene próbálkozni azzal, hogy ezeket a tanításokat új, az eddiginél eredményesebb módszerekkel adja át az Egyház a hívőknek.

Szentgyónás

A szentgyónás – azért is, mivel a penitencia elvégzése a szentáldozás előtt nem okvetlenül kötelező- ragyogó lehetőséget nyújt arra, hogy az igazzá-válás érdekében követendő út az egyéni sajátosságoknak legmegfelelőbbben találtassék meg.

A könnyen kiszabható és az általában gépiesen hadart „Miatyánkok, Üdvözlégyek, Hiszekegyek” helyett vajon nem volna-e helyesebb, hogy a **gyónó penitenciául lehetőleg az elkövetett bűnökkel ellentétes erények gyakorlását** kapja? (Néhány elképzelés a penitenciaadásról: a rágalmozó pl. ezt kaphatná: X-szer hasonló vagy nagyobb nyilvánosság előtt mondjon jót arról, akit megrágalmazott; a gőgös X-szer gyakoroljon alázatosságot; a szentmise mulasztó X-szer hallgasson olyankor is szentmisét, amikor nem kötelező stb.). Régi pedagógiai tétel, hogy az embereket nem lehet a rosszról leszoktatni, de rá lehet őket nevelni a jóra. Ennek a szabálynak az alkalmazására itt kitűnő lehetőség kínálkozik.

Ez az erény-terápia még más szempontokból is igen nagy előnyöket jelentene:

1. Igazolná, hogy valóban tökéletes volt-e a bánat.
2. A penitencia elvégzéséig – feltehetőleg – kizsorítaná a bűnt (elemi tisztességet feltételezve ugyanis alig valószínű, hogy valaki a bizalommal visszaéljen s a szentáldozásban neki előlegező, hitelező Istennél újabb adósságot csináljon, amikor még a régít sem „fizette ki”).
3. A penitenciául kapott erény gyakorlása növelheti az önbizalmat, ami újabb lelki előrehaladás, megigazulás alapja lehet (ez az önbizalom növekedés a szabvány-penitenciák elvégzése során aligha jelentkezhethet).

Imádságok, szentképek stb.

Az imádságoknak, szentképeknek, lelkítükröknek és a kegytárgyaknak egyaránt rá kell ébreszteniük a hívőket arra, hogy a vallás – a tervezet szavaival élve – nem akarja őket kiemelni a műhelyvilágból s ott, ahol élnek, ott akarja őket az üdvösségre elvezetni.

Ezen a téren – bár sok jó kezdeményezés van – az összehangolás, elterjesztés vonalán még nagyon sok a tennivaló (a klasszikus reprodukciók, a szentek képei mellett a szent életre sarkalló képek éppen újszerűségüknél fogva igen hatásosak lehetnek).

*

VI. hozzászólás

XXIII. János pápa fenséges terve, mely az egy akol gondolatát olyan életközelségű célkitűzéssé tette – bennem hívőben azt a gondolatot ébresztette: mennyivel könnyebben tudnának a különböző egyházak vezetői egymáshoz közeledni, az isteni törvények felfogásában egységet teremteni, ha mögöttük olyan hívők tábora állna, akik legalább a természettörvények értékelésében, de főként megtar-

tásában, átélésében egységesek. Mert ha az egyházak vezetői egyetérténeek is – vajon híveik elég érettek-e már arra, hogy követni tudják őket, állnak-e az engedelmesség és alázatosság olyan fokán, ami számukra megsejteni engedné ennek a célkitűzésnek a nagyszerűségét? Mert ha nem, úgy dölyfös Koppányok, sajátságosan értelmezett formákhoz görcsösen ragaszkodó szakadárok csak nagyobb káoszt teremthetnének, mint amilyen eddig volt.

..... atya írja, hogy az Egyház hivatása, hogy a természet síkjáról a természetfölöttibe emelje át az embert; – én úgy érzem, hogy ezt csak úgy lehetne megtenni, ha előbb egy tiszta, egyenes és egységes természeti síkra állítanák az embert. A természettörvény mindnyájunk vérébe van írva: tehát egységes is; nem is a természettörvények új megfogalmazására gondolok, hanem a betartásuk, az értékelésük egységesítésére. – A kommunista erkölccsant évek óta írják s bizonyára azért nem készült még el, mert féltő, hogy döbbenetes hasonlóságot mutatna a tízparancsolat utolsó hét parancsával. Abban, hogy ne ölj, ne lopj stb. minden társadalmi törvény is egyetért, – mégis megannyi szentesített vagy megtúrt lehetőséget hagynak (nyílt vagy közvetett módon) a lopásra és az ölésre. – Hiszen ez a tragikus, hogy amiben egyetértünk is, még abban sem tudunk egyetérteni.

Vajon mi a **megélésig való megértés** mértéke? Miért nem tudja az ember tetté váltani azt, amit szabad akaratából helyesnek ítél? Miért van, hogy döntéseinket, tetteinket nagyrészt ösztöneink mozgatják, és értelmünknek rendszerint csak annyi szerep jut, hogy racionalizálja, megmagyarázza a tetteket; és csak lassan érlelődnek az ösztöneink olyan bölcsésé, hogy a tett fedje a szándékot.

Vajon, hogy lehetne ezt a folyamatot meggyorsítani? Hogyan lehetne az ösztönöket nevelni s így az akaratot igazán szabaddá tenni?

„Isten az, aki bennetek az akarást és a véghezvitelt egyaránt műveli” – írja Szt. Pál. És nem írja sehoh, hogy csak a megkereszteltekben, az istenhívőkben művelné. A békességet minden jószándékú embernek hirdette meg az angyal.

A természettörvény a legalapvetőbbben közös bennünk emberekben. Én úgy érzem, ezt az alapot kellene kiindulópontul választani, ennek értékelésében és megélésében kellene egységessé válnunk ahhoz, hogy a természet síkjáról a természetfelettire emelhessen bennünket az Isten.

Ebben az alapot egyengető programban mindenkinek ki kell vennie a részét: az egyénnek, a családnak, a szervezeteknek – de minden világnézeti-, családi-, és egyesületi sovinizmus nélkül! A szeretetnek a szeretet a lényege és nem az, hogy milyen egyesület, vagy közösség nevében gyakorolják. Szép dolog az, hogy a Karitás ingyen-konyháján meleg ételt kapnak a katolikus rászorultak, de mennyivel szebb lenne, ha a szomszédok ezt a rászorultságot már eleve kiküszöbölték volna. – Ha minden ember csak annyit tudna – a magáénak vallott jószándékból – tettere váltani, hogy a közvetlen szomszédjával, annak anyagi vagy erkölcsi rászorultságával törődne, és anélkül, hogy fontolgatná, hogy az megérdemli-e – segítene, ezzel ékeesebb szószólójává válna a békés egymás-mellett élésnek, mint a Béke-Világtanács legihletettebb szónoka. Mert minden programbeszéd az értelemhez szól, de a jóság behatol az ember legmélyébe – s már egy piciny jóságból is, mint a mustármagból, hatalmas fa kerekedhet. – Ismerek valakit, aki kicsiny nyugdíjából önmagát is alig tudja eltartani, mégis sokgyermekes családok súlyos lakásproblémáit oldotta meg; nem anyagi, hanem erkölcsi erejével: jóság-beszerezéssel foglalkozik; megkereste azokat, akiknek módjukban állt segíteni és rábeszélte őket, hogy segítsenek.

A szeretet és a jóság hatalmasabb minden ideológiánál; és ha lenne bátorságunk a félig-szeretetet és kimért-jóságot teljessé egészíteni, akkor olyan isteni élesztővé válhatnánk, amely eggyé tudná keleszteni az emberiség nagy kenyerét.

*

VII. hozzászólás(ból)

A meghirdetett Egyetemes Zsinat a Szentatya szavai szerint arra van hivatva, hogy megteremtse az „unió” előfeltételeit, a római katolikus Egyházat olyan állapotba hozza, hogy alkalmas legyen a kívül-állók közeledésére. Más szóval szükség van a jelenlegi szellem és a meglévő keretek módosítására, reformálására. Ha pedig ez a feladat, akkor nem merő „kritizálás”, amikor felsoroljuk azokat a pontokat, ahol időszerűnek gondoljuk a változtatásokat.

Mielőtt a részletekbe bocsátkoznánk, a „Világmegújodás” c. alaptervezet két pontjára szeretnénk néhány észrevételt tenni. Nagyon értékes a család alapvető jellegének kiemelése. Nyugtat válsága s ve-

le együtt az Egyház jelenlegi problémái sok szempontból onnét erednek, hogy az emberiség alapsejtje, a család válságba jutott. A hirtelenül fejlődő nagyvárosok, ipari centrumok, munkásvándorlások, lakásproblémák és bérvizonyok alapjaiban rázták meg a családot. Az elvégzendő feladatok beláthatatlan nagysága, a teremtés-fogyasztás lázas kiugrása az embert szinte kizárólag „dolgozóvá” tette. Tisztán funkcióvá lett az ember s ennek elsőszámú áldozata a család. Tehát a legsürgősebb feladat az embert visszaadni a családnak és a családot visszaadni az embernek. Gyökértelen felnőttekkel és „munkaerő-tartalék” gyanánt kezelt ifjúsággal nem lehet eredményesen Isten országát építeni.

Az alaptervezet egy másik megállapítása azonban kevésbé érthető számomra. Azt az állítást, hogy a „negatív misztika” jó volt régen, amikor nem dolgoztak komolyan az emberek merőben természetes életkeretek között... „**Negatív misztika**”? Van **helyes** és van **álmisztika**. Van **misztika**, melyet a Szentlélek ajándékai hoznak létre a lélekben, és van **miszticizmus**, mely a lelket vallásos borzongásokba és zavaros lelkiállapotokba hajszolja.

Ugyancsak mélyen elgondolkoztató megállapítás ez is: „Valóban élő templomai legyünk a Léleknek, amelyben nem az imádság az élet, mint a kolostorokban, hanem az élet válik imává. Isten dicsőítésévé és emberek boldogításává”.

A keresztény felfogás mindig az volt, hogy „ora et labora”.

A **ferences** és **domonkos** zárdák, melyek tagjai koruk legkorszerűbb vándorapostolai, az embereket és az életet megszentelő misszionáriusok voltak. ... A **bencés** monostorok Európa szellemi központjai, a **ciszterci** apátságok pedig bámulatos mintagazdságok voltak. Mai értelemben véve a legideálisabb „kolhoszok” és „szofhoszok”, szabad társuláson alapuló termelészövetkezetek, munkaközösségek. Egész nyugatot ezek a kolostorok vezették szellemi és gazdasági kultúrára. Tudnunk kell, hogy a monarchiális rendek virágkorában az élet kint a vidéken, várak és udvarházak körül zajlott, a koldulók korában pedig az újonnan kialakuló és szerephez jutó városokban. Tehát mindkét fajta szerzetesség pontosan ott élt és működött, ahol pillanatnyilag az élet lüktetett, bent a konkrét történelmi miliőben. Maradnának a **karthauzi** és **kamalduli** kolostorok. Ezek tényleg távol éltek a mindennapi élettől és tisztán szemlélődtek, – de! Részben olyan kis számmal voltak, hogy nem jelentenek argumentumot, részben pedig természetfölötti szempontból megvolt a maguk reális és fontos szerepük Krisztus misztikus testében. Ők sem „emigráltak a történelemből”, főként ha hisszük, hogy a történelmet általában nem a fórumon ágálók csinálják.

Ezek előrebocsátása után következő szempontokat ajánljuk tüzetesebb megfontolásra:

1. Formalizmus.

Ha meg akarjuk teremteni azt a légkört, ami nem idegeníti el a kívülállókat és közeledőket, akkor szellemben nekünk is közelednünk kell hozzájuk, ami azt is jelenti, hogy csökkentünk a külső formákhoz való ragaszkodásunkat. Nyugaton nagyon sok mélyen Krisztusban gyökerező és Belőle élő protestánst ismerünk, aki sok barokk eredetű, vagy a késői középkorból származó formák nélkül is mélyen keresztény életet tud élni. Mióta pogány szemléletű államban élünk, azóta vesszük észre magunk is, milyen romboló és visszataszító hatással van ama híveink élete a kívülállókra, akik görcsösen ragaszkodnak apró formáikhoz, de belőlük hiányzik a szeretet és áldozatkészség.

Idesorolható az Egyházhoz való tartozás problémája is. A gyermekek keresztelése dogmatikailag helyes és gyakorlatilag is bevált szokás. Ezzel azonban még nincs megoldva a kérdés. Mert csak „Aki **hisz** és **megkeresztelkedik**, az üdvözülni” – a régi félreismerhető fogalmazás. Tehát teljes értelemben vett kereszténnyé csak a szabad és öntudatos fölzárkózás által válik az ember. Azokban a korokban, mikor a társadalom és a család keresztény légkört árasztott, ez a fölzárkózás észrevétlenül is történhetett (?). Ma azonban a pogány világban és a közömbös családban a legtöbb esetben csak azért maradnak keresztények a megkeresztelt fiatalok, mert azt sem tartják fontosnak, hogy kilépjenek vagy megtagadják a kereszténységhez való tartozásukat. Mi viszont azzal a ténnyel, hogy szülei megkeresztelték, magunkénak tartjuk az illetőt és statisztikáinkba foglaljuk. Ennek következtében állandó illúzióban élünk.

Döntő fontosságú volna bizonyos előkészítés (katekumenátus) után a keresztségi fogadalom öntudatos és szabad megisméltése felnőtt korban. Az első szentáldozásnál sokszor a romantikus-szентimentális köríték, a bérnálásnál pedig az ajándék jelenti a fő motívumot. Tehát mindkét esetben a tömegeknél formalizmussal állunk szemben. Egyenként is mind az első szentáldozásnál, mind a bérnálásnál hiányzik az a kor, melyben öntudatos és meggyőződéses fölzárkózásról beszélhetnénk.

Igaz ugyan, hogy a szentség „ex opere operato” fejt ki hatásokat, de a csecsemőket leszámítva csak a kellően disponált lélekben. Nem elégedhetünk meg tehát azzal, hogy valakit jogilag hozzánk számítunk, tudnunk kell azt is, hogy ki tartozik ténylegesen is hozzánk.

2. Szimbolizmus.

Az Egyház lényegében a „signumok” rendjébe tartozik, ami azt jelenti, hogy a tisztán természetfölötti tartalmakat természetes szimbólumokkal fejezi ki és az érzékektől távoleső lelki valóságokat látható formákban közvetíti hozzánk. A természetfölötti tartalmak mindig ugyanazok, ez azonban nem jelenti, hogy megjelenési formái is változhatatlanok. Egy és ugyanazon valóságot sokféle szimbólumba lehet öltöztetni. A külső jeleknek együtt kell haladniuk az ember történelmi fejlődésével. Igazán nem cél, hogy az Egyház legtöbb megnyilatkozásában „archaikusnak”, „anakrónnak” mutassa magát. Mert ennek az lesz a következménye, hogy az emberek – bár maguknak sem fogalmazzák meg –, úgy érzik, nincs is köze a jelen élethez, tehát joga sincs, hogy beleszóljon. Szimbolizmusaink majdnem teljes egészében az ókori ember és a feudális kor szemléleti világából valók. Bizonyos, sok közöttük az örök ember vallásos igényéből fakadt, de sok akad olyan is, amiben ma sokkal inkább egzotikumot látunk, mint vallásos áhitatra hangoló mozzanatot. Gondoljunk csak a pontifikális nagymise ceremóniáira, ahol a celebráló főpap fősége sokkal jobban ki van domborítva, mint az oltáron jelenlévő örök Főpapé. Csakhogy a hűbériség kora óta – mert ennek formanyelvéből valók ezek a ceremóniák-, rengeteget változott a világ és vele az emberek látási és érzési módja. Ma a hermelines, pirosharisnyás, selyemtopánkás férfi inkább taszít, mint vonz. A közelmúltban a Szentatya püspököket szentelt; a televízió is közvetítette. Ekkor sült ki, hogy a nagy nyilvánosság – még a hívek is! – bántónak találta a lábcsökölásokat. Mi persze, akik belenőtünk ezekbe a szertartásokba, észre sem vesszük, hogy a kívülállók számára milyen érzelmi akadályt jelentenek. Revideáljuk tehát és fordítsuk le a mai ember nyelvére egész szimbolikus rendszerünket.

3. Jogi keret.

Nem vitás, hogy a jog lényegesen hozzátartozik közösségi életünkhöz. Az sem vitás, hogy minden közösséget neki megfelelő keretbe kell foglalni. De azt sem szabad elfeledni, hogy a keretet állandóan hozzá kell idomítani a korhoz. Gondoljunk arra, hogy a legtöbb állam húsz-huszonöt év elteltével módosítja alkotmányát. Sajnos az Egyházban ez elmaradt a Trentoi Zsinat óta. A Codex majdnem kizárólag a meglevő jogszokásokat kodifikálta, sok esetben „mumifikálta”. Túl konzervatívok lettünk és sok olyan jogi konstrukciót hurcolunk magunkkal, amely ma már nemcsak életidegen, hanem az életet gátló tényező. Sok aprólékos előíráshoz csak azért ragaszkodunk, mert nem akarunk kegyeletsértők lenni a múlttal szemben. Közben nem vesszük észre, hogy ezzel viszont a jövő ellen vétkezünk, mert emlékmúzeummá tesszük Egyházunkat.

A mai ember ösztönszerűen irtózik a bonyolult és kicsinyeskedő életkeretektől. Művészetében is a nagy vonalakat és egyszerű, áttekinthető formákat szereti. Ezt a nyelvet érti és ezen is fejezi ki magát. Az Egyházzal szemben is ez az igénye. Tehát a Codexet lényegesen le kell egyszerűsíteni. Ott, ahol az élet már meghaladja az előírásokat, át kell alakítani, vagy megszüntetni a tételes rendelkezést (pl. a házasságjogban mennyi olyan jogszabály van ma is érvényben, amely alól rendszeresen és szinte automatikusan fölmentést adnak. Mintha már csak azért lennének érvényben, hogy több legyen az akta és több a taxa). Leszámítva az egyetemes jellegű rendelkezéseket, a többi négy könyv tetemesen egyszerűsíthető volna.

Ha igazán és szívből akarjuk az uniót, reálsan kell gondolkodnunk. Az az idő végleg elmúlt, amikor a kívülállókat „megtévedt testvéreknek”, „eltévedt bárányoknak” kezeljük, akik minden igény és kívánság nélkül térnek vissza az atyai házba. Nem lehetünk egy pillanatig sem „beatí possidentes” s nem diktálhatunk fölényesen. Unió, ma úgy látszik (ha csak Isten csodát nem tesz) kizárólag tárgyalás útján jöhet létre. Nyilván hit és erkölcs vonalán nem köthetünk kompromisszumot, de ami a formákat, kereteket és gyakorlatokat illeti, ott nekünk is alkalmazkodnunk és módosulnunk kell.

4. Demokratizálódás.

A francia forradalom óta ez a történelem döntő motívuma, mely immanens logikával bontja le a

társadalmi osztályok és az egyes emberek között lévő válaszfalakat. Az Egyháznak ezen a téren három irányban kell levonnia a következményeket.

Az első szempont: a világi híveket fokozottabb mértékben be kell kapcsolni az Egyház adminisztratív életébe. Ma az a helyzet, hogy a világiaknak joguk van a szentségekhez, kötelességük pedig, hogy gondoskodjanak az Egyház anyagi szükségleteiről. Ez így nagyon kevés és azt a veszedelmet rejti magában, hogy a tömegek szemében az „Egyház” a papokat jelenti. Lélektani igazság, hogy az olyan közösség, amelyben az ember nem vesz részt aktívan, nem is érdeklődik különösebben.

A másik szempont: le kell vetni a feudális korból ittmaradt rangokat, barokk sallangokat, distinkciókat és előjogokat. Természetesen minden közösség tagolt, az Egyház is, de a munkakör és illetékeség szerint (káplán, plébános, esperes, kanonok, püspök), – ami ezen túl van, az üres cím. A pápai udvartartás formái jelmezeivel, kamarásaival, legyezőivel egy reneszánsz kori fejedelem ittmaradt emléke s a püspök „udvara” sok esetben a hajdani „egyházfejedelmek” maradványait őrzik (címer, uszály, nagyméltóságú cím). Lényegtelen dolgok ezek, de mert kikiabálnak a korból, melyben élünk, alkalmasak arra, hogy érzelmileg elhangolják a lelkeket. Az érzelmi szempontoknak pedig fölmérhetetlen befolyásuk van az életre.

A harmadik szempont: liturgiánkat közel kell hozni a néphez. Ez most már elodázhatatlan feladat. Szentségek kiszolgáltatásánál a lényegyet leszámítva, a szentmisénél a kánont kivéve, a szentelményeknél teljesen a nemzeti nyelvet kell használni. Sőt a szentmisénél a híveket aktív formában be kell kapcsolni a szertartásokba. Pap és nép közös akciója legyen az áldozat.

5. Az egyházmegye.

A család döntő fontosságából indultunk ki, itt fejezzük is be. Az égen és a földön minden élet az atyaság princípiumából fakad. Ha ez valahol megszűnik, ott az élet is pusztulásnak indul. Az atyát semmi sem pótolhatja. Ilyen értelemben mondja Szt. Pál: „Ha tízezer tanítótok volna is Krisztusban, atyátok nincs sok” (1Kor. 4,16). Ebből a szempontból a lelkészkedő papság van a legszánalmasabb helyzetben. Mindenkinek van pásztora, neki nincsen. Mert a püspökből valami tragikus történelmi fejlődés „egyházfejedelmet” csinált, aki kormányoz és reprezentál; adminisztratív szervet csinált, aki hatalmas egyházmegyét irányít, és sem nem mondja, sem ideje nincs arra, hogy papjainak tényleges atyja legyen. Csak a jó Isten tudja, meg azok, akik a papok lelkével foglalkoznak, hogy mennyi a papi tragédia. Sokan a cölibátus ajtaját döngetik, azt hibáztatják. Pedig ez már csak következmény. Az ok: nincs atyja a papoknak, atyaság nélkül pedig ők is elkallódnak. De hogyan legyen a püspök atya, amikor 4-500 papja van?! És hozzá mamut-egyházmegyéje! (A párizsi érseknek pl. 7 segédpüspöke van, ahelyett, hogy 7 suffraganous püspöke volna magában Párizsban. Mert hiszen a segédpüspök csak adminisztratív szerv és nem atya). Talán nem anomália, hogy nálunk ma is annyi püspökség van, mint Szt. István korában: akkor néhány százezer, ma több millió hívő részére. Ha ma élne a nagy király, mindegyikből legalább hármat csinálna. Itt sem szerepelhet sem történelmi szempont, sem prestige-kérdés, itt az életnek kell kimondania a döntő szót. Az Egyház nem szemlélheti karbatett kézzel papjai erkölcsi felmorzsolódását, a nyílt és lappangó botrányokat. Minden egyéb meddő kísérletezés, – a püspököt kell visszaadni papjainak.

Konkrét formában ez volna a teendő. Minden egyházmegye nagyjából 100 papot foglalna magában 4 esperesi kerületre osztva. Az esperes nem vezetne plébániát, hanem kerülete székhelyén lakó egyházmegyei szerv, káptalani tag lenne (mint ma a főesperes). Feladata, hogy kerülete minden ügyesbajos dolgát első fórumon intézze, papjait tanácsaival segítse, rendezvényeken elnököljön, és mindenről a püspöknek referáljon. A püspök viszont elsősorban papjai lelki vezetését tartja kezében. Ezt csak ő teheti, senki más, mert atya. Minden héten más kerületbe száll ki, tehát havonta közvetlen kapcsolatba kerül minden papjával. Ezen a kiszálláson először lelkipásztori megbeszélés, új módszerek ismertetése. Utána ő tartja a rekollekciós elmélkedést papjai részére. Valóban aktuális atyai tanítást adhat. (Egy holt szöveg felolvasása a havi rekollekciókon nem sokat ér). Ó, milyen más volna, ha nem az általában aktákon keresztül, hanem közvetlenül az első vonalból vezetné papjait! Elsősorban életet lehelne s ezt az életet papjai sugározzák tovább. „**Ut vitam habent et abundantius habent!**” Dixit Deus!

VIII. hozzászólás

1. A világtörténelem legnagyobb fordulata: a befejezés, a világperfectio, „az utolsó idők” nyitányát éljük... A „világvég” tragikumára szemmi sem jogosít fel! Civiliter is korlátlan fejlesztési lehetőség előtt állunk. Theologice pedig egyenesen az Istenben elindított „világmegújhódás” bezárulása előtt. A história materiális ugrásánál lenyűgözőbb szellemi és erkölcsi forradalom lebonyolítása vár az „apostoli” Egyházra... 1950: az atomkor hajnala világtörténelmi metszéspont. Senki sem térhet vissza a MÚLTBA, állhat meg a JELENBEN, egyedül az előrehaladás lehetséges a JÖVŐBE! Aki nem tudja letvetni a világot és önmagát, tehát múltidőbe helyezni minden eddigit, annak nem sok babér terem a születendő jövőben. A világ történelmi arányban éli át az anyaság vajúdásának minden kínját. Tévedett az emberiség, amikor nem hitte el, hogy a Bárány „menyasszonya” és hogy e Világszűznek: a Sophiának is anyává kell lennie. Istennél csak termékeny szüzesség létezik... Ha „Anyaszentegyházunk van”, vajúdnunk kell, meghoznunk az egyetemes, boldog emberi fajta gyümölcsét...

A fenti elmefuttatás ígékre is támaszkodik: „Előre megmondtam, hogy tudjátok... a Lélek a jövővendőket hirdeti nektek... elmenvén minden népet tanítsatok...” Krisztus parancsa a „gouverner c'est prévoir” elve, ami a gondviselésben aktualizálódik és amiben az ember munkatársi szerepet tölt be a világ felé: az istenképi embernek emberképűvé kell tennie, szentelnie a világot!

Az Egyházban maga az Abszolút Lét – amely a materialisták szerint maga az örök és önfejlődő anyag, a primér világalap! – árad bele a históriába, nyilvánul meg az emberi személy útján. Ezért „apostolica”: világhódító és Isten országát építő. Az ember a Trinitas élő „szervomechanizmusa”, melyben a Lélek **információ** képében elhelyezi a világprogramot, hogy az ember által dirigált „földrakéta” beálljon és célbaérjen az Abszolút Lét örök boldogságának pályáján...

3. Azonban tudni kell, hogy „az utolsó idők veszedelmesek” (Pál). A hiba az emberanyagban, annak „újjászületési” lemaradásában lesz. A Lélek a história ütemét Isten fiaikhoz méri. A kárhozott fiai nem bírhatják ezt a tempót. Az emberiség egészen aszinkron jelenség. Nevetségesen tehetetlen korszerű feladatával szemben... „Bomlott agyú, megbízhatatlan hitű, kerülendő” embermassza helyett magát és a világot kozmikus arányban „megújító” emberiség futószalagon való előállítását világtörténelmi parancs ma! „Mit akarsz Uram, hogy azonnal cselekedjem neked” mondás lehet csak ezen Istentől elrugaszkodott világ napiparancsa! Erre megszervezni az emberiséget, ez az, amit egyházi küldetésnek és munkának lehet nevezni. Minden más csupán ájtatos bégetés...

4. Világosan látható ezen történelmi megújhódás legégetőbb területe: család, munka és Isten „szentségével” kell kezdeni, az összes természeti, társadalmi és isteni törvény megtartásával és **megtartatásával** folytatni. Vége az „ünneplő” Egyháznak: a vasárnapi elmerülés az Áldozatban arra való, hogy erőt kapjunk a hétköznapi megszenteléséhez, kiépítsük a közéleti és történelmi sacralitas liturgiáját, ahol maga az ember az imádság és „áldozat”, élete, lényé és munkája „jóillatú dicsőítés” és világboldogítás. Mózes és István király szelleme az egyetlen világvezetői megoldás. Szent „királyok”, vagyis vezetők kellenek...

5. Szó sem lehet a kozmikus arányú tempóban futó világtörténelem pusztá „követéséről” és a vízbefutó kacsái felett aggódó kotlóstyúk jajveszékeltéséről. A történelem élén járni a „sequere me” szellemében, ez az egyháziak alaphelyzete a MÁBAN! A 8 boldogság az Egyház világboldogító Kátéja. A hit kora lejárt: ma tudni és élni kell Istent! Így kerülhet csak sor a világ boldogságának krisztusi szolgálatára. Az Egyház nem vallás: nem egyéni és kollektív „istenkeresés”, hanem ISTENBIRTOKLÁS: „bennetek van Isten országa”. Ezt kell a zsinaton képviselnünk és itthon is. Ehhez „viri fratres” kellenek. Nem élhetünk „kitartottként” anyagi, szellemi és missziós koldus-sorsban...

6. Vagy Krisztus, vagy Antikrisztus! Az egyháziak elsősorban felelősek ezért a döbbenetes alternatíváért! Mint Krisztus idején, ma is az írástudók árulásán bukik el az Isten országa, jelenlegi aktualizálódása! Ma is sokan nemcsak hogy nem mennek be, de másokat sem irányítanak oda, sőt elirányítják őket. Ezekiel jajdulása örök aktualitás: jaj a magukat legeltető pásztoroknak... XII.Pius kiáltása örök törvény kimondása: csak két hatalom van, Isten és a nép. Minden egyéb e kettő szolgálatára rendelt és csak e szolgálatára van szükség... Semmi egyéb jogcím és lehetőség nem nyílik a vezetők számára... Szolgálni mindhalálig, vagy eltűnni... Krisztus: „Magister et Redemptor vitae”! Az Egyház az Ő TANA és MUNKÁJA! Az örök élet tudományát tanítani és Isten országát építeni annyit jelent, mint az egész emberiséget teljes történelmi keresztmetszetében felkészíteni, felszentelni „trónörökössé”, tehát Isten fiaivá és nem mennyei csöcselékké...

Ehhez elég az „újjászületett” emberiség és Isten kegyelme. Utóbbi adva van, előbbi tőlünk is

függ... Ha a pusztában elhangzott: adjatok enni a népnek, mert szánom a sereget, senki se vélje, hogy felelősségrevonás nélkül elsétálhat a világhistória „jerikói útján” a tömegek sanyarúsága mellett. Krisztus csodásan adott kenyeret az Ige mellé a pusztában... Tanítványainak pedig nemcsak e példát adta, hanem „potestatem dedit” fiakká lenni, másokat azzá tenni jele annak, mintha a Lélekisten hajlandó lenne tudomásul venni púpos alázatunkat, a történelem botrányát képező mulasztásokat, nemtörődömségeket, vakságokat. A peccata omissionis-okért – ami speciálisan a közösség bűne – mindig a depositum fidei felett örül rendelt egyházi ekvipázs hátán csattog az ostor. Jelenleg már nemcsak „kiáltanak a kövek” helyettünk, hanem repülnek is...

Vagy fáklya, só és kovásza vagyunk a történelemnek, vagy kozmikus arányban leradírozódunk. Az emberiség játszadozása az Igazság körül véget ért. Ezt a démoni romantikát – tetszik, nem tetszik – felváltja a végtelen Divina Commedia... Látványossága lettünk angyaloknak? Igen. Sőt ördögöknek és a világtörténelemnek is. Nem szabad megbuknunk!... De játszani tudni és akarni kell... Legyen nekünk is „jó az emberek fiaival lennünk és naponta játszadozni velük” az Úr színe előtt...

* * *